

Tussen tafellaken en servet?

Een kwalitatief en praktijkgericht onderzoek naar de wettelijke mogelijkheden om strafrechtelijk te reageren op ernstige strafbare feiten gepleegd door 16- en 17-jarigen

Martine Holierhoek

Masterscriptie Jeugdrecht

Universiteit Leiden

April 2019

Universiteit
Leiden

Tussen tafellaken en servet?

Een kwalitatief en praktijkgericht onderzoek naar de wettelijke mogelijkheden om strafrechtelijk te reageren op ernstige strafbare feiten gepleegd door 16- en 17-jarigen

Leiden, april 2019

Universiteit Leiden

Faculteit Rechtsgeleerdheid

Master Jeugdrecht

Martine (M.C.J.) Holierhoek

s1514164

Scriptiebegeleider

Mr. dr. Y.N. van den Brink

Tweede lezer

Mr. drs. M. Jeltes

Aantal woorden: 26.490 (24.540 exclusief voetnoten)

Kernwoorden: ernstige strafbare feiten, 16- en 17-jarigen, sanctiestelsel

“The differences between an adult and an infant are so obvious that no one would suggest that they should be treated similarly by the legal system. But when it comes to older children and adults, we sometimes forget that they are still developing.”¹

¹ Uttal & Uttal, *PILR*, 2010/3, p. 234-243.

Voorwoord

Met trots presenteer ik mijn afstudeerscriptie die ik in het kader van de afronding van de Master Jeugdrecht aan de Universiteit Leiden heb geschreven. Met veel plezier en voldoening kijk ik terug op een leerzame en leuke periode.

Als februari-instromer werd ik direct geconfronteerd met de minderjarige in het strafrecht door het vak 'Jeugd- en straf(proces)recht'. Mijn passie voor het jeugdstrafrecht werd geboren. Eén van de aspecten van het jeugdstrafrecht, de toepassing van het volwassenenstrafrecht op minderjarigen, is slechts kort tijdens dit vak aan de orde geweest, maar trok direct mijn aandacht vanwege de mogelijk levensgrote gevolgen voor de minderjarige in kwestie. Toen het tijd was om over een scriptieonderwerp na te denken, duurde het niet lang voordat dit onderwerp weer in mij op kwam. Rond diezelfde tijd was de berechting van een 17-jarige jongen die een 14-jarig meisje had gedood groot in het nieuws. Bij het lezen van de uitspraak was het voor mij duidelijk: hier ga ik mijn scriptie over schrijven! Ik hoop van harte dat deze scriptie een bijdrage levert aan een bredere maatschappelijke discussie.

Graag wil ik van de gelegenheid gebruik maken om een aantal mensen te bedanken die mij enorm hebben geholpen en een aanzienlijke bijdrage hebben geleverd bij de totstandbrenging van deze masterscriptie. Als eerste wil ik mijn scriptiebegeleider, mr. dr. Y.N. van den Brink, hartelijk danken voor alle begeleiding en waardevolle feedback. Mede door zijn enthousiasme zijn we samen tot een maatschappelijk relevant onderwerp gekomen voor mijn scriptie. Bij vragen stond hij altijd snel klaar met een antwoord. Dank daarvoor.

Ten tweede wil ik mr. A.J.R.M. Vermolen, president van de Rechtbank Zeeland-West-Brabant, bedanken voor het verlenen van toestemming voor toegang tot de online databank van de Rechtspraak 'Porta Iuris'. Zonder deze toestemming had ik het jurisprudentieonderzoek niet in deze omvang kunnen uitvoeren.

Ook wil ik graag alle rechters bedanken die zich beschikbaar hebben gesteld voor een interview voor het delen van hun besluitvorming en ervaringen in de rechtspraktijk.

Tot slot wens ik u veel leesplezier toe!

Martine Holierhoek

Bergen op Zoom, 22 april 2019

Inhoudsopgave

Lijst met afkortingen	9
<u>Hoofdstuk 1: Inleiding tot het onderzoek</u>	
1.1 Inleiding	10
1.2 De Onderzoeksvraag	12
1.3 Afbakening	13
1.4 Onderzoeksmethode	13
1.5 Leeswijzer	13
<u>Hoofdstuk 2: Theoretisch kader</u>	
2.1 Inleiding	15
2.2 Grondslagen	15
2.2.1 De grondslagen van het volwassenenstrafrecht	15
2.2.2 De grondslagen van het jeugdstrafrecht	17
2.3 Leeftijdsgrenzen	19
2.3.1 Leeftijdscategorieën	19
2.3.2 Flexibele bovengrens	20
2.3.3 Toepassing volwassenenstrafrecht op 16- en 17-jarigen	21
2.3.3.1 Ernst van het feit	22
2.3.3.2 Persoonlijkheid van de dader	23
2.3.3.3 Omstandigheden waaronder het feit is gepleegd	23
2.4 De mogelijke sancties bij ernstige strafbare feiten	23
2.4.1 Sancties volwassenensanctiestelsel	23
2.4.1.1 Gevangenisstraf	24
2.4.1.2 Terbeschikkingstelling	25
2.4.2 Sancties jeugdsanctiestelsel	26
2.4.2.1 Jeugddetentie	26
2.4.2.2 PIJ-maatregel	28
2.4.2.3. PIJ-maatregel omzetten naar Tbs	30
2.5 Het Internationale kader	31

2.5.1 IVRK	31
2.5.2 The Beijing Rules & The Havana Rules	34
2.6 Tussenconclusie	36

Hoofdstuk 3: Praktijkanalyse

3.1 Inleiding	38
3.2 Eerdere onderzoeken en beknopte uitkomsten	38
3.3 Jurisprudentieanalyse	39
3.3.1 Onderzoeksmethode en beperkingen	39
3.3.2 Algemene categorisering van de uitspraken	40
3.3.3 Resultaten ten aanzien van het sanctiestelsel	41
3.3.4 Analyse van de jurisprudentie ten aanzien van het sanctiestelsel	42
3.3.5 Resultaten ten aanzien van de sanctie	49
3.3.6 Twee zaken uitgelicht ten aanzien van de sanctie	51
3.4 Empirisch onderzoek aan de hand van interviews	54
3.4.1 Onderzoeksmethode en beperkingen	54
3.4.2 Resultaten ten aanzien van het sanctiestelsel	55
3.4.2.1 Het bestaan van art. 77b Sr	55
3.4.2.2 De drie criteria nader bekeken	56
3.4.2.3 Overwegen en toepassen van art. 77b Sr	58
3.4.3 Resultaten ten aanzien van de sanctie	60
3.4.3.1 De jeugdetentie	60
3.4.3.2 PIJ-omzetting naar Tbs	61
3.4.3.3 Sanctie na toepassing art. 77b Sr	62
3.5 Tussenconclusie	64

Hoofdstuk 4: De wet en de praktijk omtrent de wettelijke sanctiemogelijkheden vanuit het karakter van het jeugdstrafrecht en het internationaal kinderrechtenperspectief bezien

4.1 Inleiding	65
4.2 De wet in verhouding tot het karakter van het jeugdstrafrecht en internationaal recht	65
4.2.1 Het wettelijke sanctiestelsel	65
4.2.1.1 Het sanctiestelsel in verhouding tot het karakter van het jeugdstrafrecht	65
4.2.1.2 Het sanctiestelsel in verhouding tot internationaal recht	67
4.2.2 De wettelijke sancties	68
4.2.2.1 De sancties in verhouding tot het karakter van het jeugdstrafrecht	68
4.2.2.2 De sancties in verhouding tot het internationaal recht	69
4.3 De praktijk in verhouding tot het karakter van het jeugdstrafrecht en internationaal recht	71
4.3.1 Het sanctiestelsel in de praktijk	71
4.3.1.1 Het sanctiestelsel in verhouding tot het karakter van het jeugdstrafrecht	71
4.3.1.2 Het sanctiestelsel in verhouding tot internationaal recht	73
4.3.2 De sancties in de praktijk	74
4.3.2.1 De sancties in verhouding tot het karakter van het Jeugdstrafrecht	74
4.3.2.2 De sancties in verhouding tot het internationaal recht	75
4.4 Tussenconclusie	76

Hoofdstuk 5: Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies	78
5.2 Aanbevelingen	80

Bronnenlijst	81
Bijlage A: Overzicht geanalyseerde jurisprudentie	90
Bijlage B: Overzicht tabellen	111
Bijlage C: Overzicht geïnterviewde respondenten	115
Bijlage D: Vragenlijst voor interviews	116

Lijst met afkortingen

BJJ	Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichting
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
EVRM	Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden
IVRK	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
JJI	Justitiële Jeugdinrichting
OM	Openbaar Ministerie
OvJ	Officier van Justitie
Pbw	Penitentiaire Beginselenwet
PI	Penitentiaire Inrichting
PIJ-maatregel	Maatregel tot Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen
RJJ	Reglement Justitiële Jeugdinrichtingen
RSJ	Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
RvdR	Raad voor de Rechtspraak
Sr	Wetboek van Strafrecht
Sv	Wetboek van Strafvordering
Tbs	Terbeschikkingstelling
VN	Verenigde Naties
WODC	Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

Hoofdstuk 1: Inleiding tot het onderzoek

1.1 Inleiding

“Maximale straf van 2 jaar pfff laat me niet lachen!!!! Dit zijn toch geen straffen voor moord! Verschrikkelijk!!!”

“Verbazingwekkend, of beter gezegd, zeer zorgwekkend hoe hier in ons land gestraft wordt!!”

“Belachelijke straf. Zijn hele leven de gevangenis in. Hij was ook 'volwassen' genoeg om iemand te vermoorden.”

“Jeugddetentie maar snel afschaffen, daders worden steeds jonger. Nabestaanden hebben levenslang. Welkom in Nederland.”

“Het Nederlandse rechtssysteem is echt ziek...”²

Dit zijn slechts enkele voorbeelden van de vele verontwaardigende reacties die op het internet verschenen naar aanleiding van de uitspraak van 13 juli 2018 waarbij de rechtbank Midden-Nederland een 17-jarige jongen veroordeelde voor het doden van de 14-jarige Savannah Dekker. Savannah werd begin juni 2017 dood aangetroffen in een sloot. De jongen werd voor doodslag veroordeeld tot de maximale jeugddetentie van twee jaar en kreeg daarbij de PIJ-maatregel opgelegd.³

In het vonnis wordt bij de oplegging van de straf vrij uitgebreid gesproken over de eventuele toepassing van het volwassenenstrafrecht op de jeugdige dader; de toepassing van artikel 77b van het Wetboek van Strafrecht (Sr). De rechtbank heeft uiteindelijk besloten het volwassenenstrafrecht niet toe te passen, maar de zojuist genoemde maximale jeugddetentie van twee jaar en de PIJ-maatregel op te leggen, met ontstemde reacties vanuit de maatschappij ten gevolge.

Artikel 77b Sr is een wetsartikel dat ingrijpende consequenties kan hebben voor de jeugdige verdachte in kwestie. Het toepassen van het volwassenenstrafrecht op jeugdigen van 16 en 17 jaar kan resulteren in een jarenlange gevangenisstraf en Terbeschikkingstelling (Tbs), waar het jeugdstrafrecht een maximum detentiestraf van twee jaar kent. Het besluit van de rechtbank om al dan niet het volwassenenstrafrecht toe te passen is daarom van grote betekenis, zowel voor de verdachte als voor de maatschappij.

² <<https://www.facebook.com/AD.NL/posts/de-tiener-krijgt-de-maximale-straf-van-twee-jaar-jeugdgevangenis-voor-het-doden-/2098872620131818/>>

³ Rb. Midden-Nederland 13 juli 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:3274, JERF 2018/290, r.o. 7.3.

Op 16- en 17-jarigen kunnen twee sanctiestelsels van toepassing zijn: het jeugdsanctiestelsel en het volwassenensanctiestelsel. Het uitgangspunt is dat op deze jeugdige daders het jeugdstrafrecht wordt toegepast.⁴ Het wordt in beginsel een sanctie uit het jeugdsanctiestelsel opgelegd. Wanneer het gaat om ernstige strafbare feiten zijn de sanctiemogelijkheden ofwel de jeugddetentie ofwel de PIJ-maatregel, een behandelmaatregel voor jeugdigen bij wie sprake is van een ontwikkelingsstoornis of psychische aandoening.⁵ Een combinatie van deze sancties is ook mogelijk.⁶ In uitzonderlijke gevallen, en wanneer aan ten minste één van de drie criteria is voldaan, geeft de wet de rechter de mogelijkheid om het volwassenenstrafrecht toe te passen. Indien dat gebeurt wordt een sanctie uit het volwassenensanctiestelsel opgelegd. Bij ernstige strafbare feiten zal het dan gaan om een gevangenisstraf of de Tbs. Alleen een levenslange gevangenisstraf voor minderjarigen is verboden in artikel 77b lid 2 Sr.

Sinds de inwerkingtreding van de Wet Adolescentenstrafrecht op 1 april 2014 is het mogelijk om de PIJ-maatregel om te zetten naar een Tbs met dwangverpleging, wanneer na de maximale duur van 7 jaar nog steeds sprake is van gevaar voor de veiligheid van personen of goederen (art. 77tc Sr). Bij gewelds- en zedendelicten kan deze ‘volwassen’ Tbs onbeperkt worden verlengd als het gevaar blijft bestaan.⁷ Met de komst van deze omzettingmogelijkheid is er, naast de toepassing van het volwassenenstrafrecht, dus een nieuwe mogelijkheid in het leven geroepen waarbij veroordeelden kunnen worden geconfronteerd met het volwassenenstrafrecht voor een strafbaar feit dat is gepleegd tijdens de minderjarigheid.

Of het sanctiestelsel voor jeugdigen of voor volwassenen wordt toegepast, is voor de 16- of 17-jarige dader een ingrijpende beslissing. De grote verschillen in beide sanctiestelsels, die zich vooral uiten in de duur en het doel van de sancties, kunnen worden verklaard door de verschillende grondslagen van beide stelsels. Het jeugdstrafrecht onderscheidt zich van het volwassenenstrafrecht door zijn pedagogisch karakter.⁸ In het jeugdstrafrecht staan woorden als heropvoeding, resocialisatie, het ‘belang van het kind’ en een tweede kans centraal. Het volwassenenstrafrecht staat meer in het teken van vergelding.⁹

Naast het karakter van het jeugdstrafrecht speelt ook het internationale recht een rol bij de besluitvorming om een bepaald sanctiestelsel toe te passen. Bijna alle rechten en plichten van minderjarigen zijn terug te vinden in internationaal recht, met name in het IVRK. Zo worden

⁴ Art. 77a Sr.

⁵ Art. 77s Sr.

⁶ Art. 77g lid 3 Sr.

⁷ Art. 38e lid 2 Sr.

⁸ Uit Beijerse 2017, p. 25; Bartels 2011, p. 3.

⁹ Bleichrodt, *Sancties* 2011, afl. 4, p. 209.

kinderrechten op een zo hoog mogelijk niveau beschermd. Dit internationale recht kent daarnaast nog een aantal specifieke documenten en bepalingen gericht op het straffen van minderjarigen.

Omdat in Nederland voor 16- en 17-jarigen die een ernstig strafbaar feit hebben gepleegd in theorie beide sanctiestelsels mogelijk zijn, met zeer uiteenlopende sancties, rijst ten eerste de vraag wanneer en waarom er in de praktijk voor het een dan wel het andere stelsel wordt gekozen? Hoe ziet de besluitvorming eruit die voorafgaat aan het kiezen van een sanctiestelsel? Zodra voor een bepaald sanctiestelsel is gekozen vindt een tweede keuze plaats, namelijk welke sanctie(s) er binnen het gekozen sanctiestelsel opgelegd moet(en) worden. Ook hier rijst de vraag hoe wordt omgegaan met de verschillende sanctiemogelijkheden.

Met deze masterscriptie wordt gepoogd inzicht te verkrijgen in de verschillende wettelijke mogelijkheden die het Nederlandse strafrecht kent om te reageren op ernstige strafbare feiten gepleegd door 16- en 17-jarigen en in het besluitvormingsproces dat in de praktijk voorafgaat aan de strafoplegging. Daarnaast worden de theorie en praktijk getoetst aan het internationale kader en het karakter van het jeugdstrafrecht.

Het ruime merendeel van de strafbare feiten gepleegd door minderjarigen zijn lichte feiten die niet met vrijheidsbeneming worden bestraft.¹⁰ Slechts in enkele gevallen gaat het om 16- en 17-jarigen die een zeer ernstig strafbaar feit hebben gepleegd, maar het zijn wel deze jongeren die zorgen voor een geschokte rechtsorde. Het is daarom relevant om een goed beeld te krijgen van hoe juist op deze categorie jongeren in het strafrecht wordt gereageerd.

1.2 De onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag die in deze masterscriptie centraal staat, luidt:

Hoe wordt in het Nederlandse rechtssysteem omgegaan met de wettelijke mogelijkheden om strafrechtelijk te reageren op zeer ernstige strafbare feiten gepleegd door 16- en 17-jarigen en hoe verhouden deze wettelijke mogelijkheden en de praktijk daaromtrent zich tot elkaar en tot het karakter van het jeugdstrafrecht en internationale kinderrechten?

Uit de onderzoeksvraag volgt een theoretische vraag naar de wettelijke mogelijkheden en een praktijkvraag naar de toepassing van deze mogelijkheden.

De volgende deelvragen zullen worden beantwoord:

- Welke wettelijke mogelijkheden (sanctiestelsels en sancties) bestaan er in het Nederlandse strafrechtssysteem om te reageren op ernstige strafbare feiten gepleegd

¹⁰ Monitor Jeugdcriminaliteit 2017, p. 78-79.

door 16- en 17-jarigen en welke eisen stelt het internationale recht aan die wettelijke sanctiemogelijkheden?

- Hoe wordt door jeugdstrafrechters in de praktijk omgegaan met de keuze om het volwassenensanctiestelsel dan wel het jeugdsanctiestelsel toe te passen en met de sanctietoemeting?
- Hoe verhouden de theorie en praktijk aangaande de sanctietoepassing (sanctiestelsel en sanctie) in ernstige jeugdstrafzaken zich tot het karakter van het jeugdstrafrecht en tot internationale kinderrechten?

1.3 Afbakening

Omdat 'ernstige strafbare feiten' een subjectief begrip is, zal dit begrip in deze scriptie worden afgebakend tot de feiten verkrachting (art. 242 Sr), moord (art. 289 Sr), doodslag (art. 287 Sr) en gekwalificeerde doodslag (art. 288 Sr). Bij deze strafbare feiten is sprake van een grove schending van de lichamelijke integriteit en zij zorgen doorgaans voor een ernstig geschokte rechtsorde. Tevens zijn dit feiten waarop naar de wettelijke omschrijving een strafmaximum van 12 jaar of meer is gesteld, de zogenaamde 12-jaarsfeiten. Daarmee sluiten deze strafbare feiten aan bij een van de gronden voor toepassing van voorlopige hechtenis.

1.4 Onderzoeksmethoden

In deze masterscriptie zal gebruik worden gemaakt van meerdere onderzoeksmethoden. De theoretische analyse zal voornamelijk bestaan uit een klassiek juridisch onderzoek, waarbij gekeken zal worden naar relevante nationale en internationale wet- en regelgeving, jurisprudentie en literatuur om de wettelijke sanctiemogelijkheden in kaart te brengen.

Het praktijkonderzoek zal aan de hand van twee onderzoeksmethoden worden uitgevoerd. Als eerste zal een kwalitatieve analyse naar jurisprudentie plaatsvinden. Ter aanvulling hierop zal daarna door middel van interviews empirisch en tevens kwalitatief onderzoek volgen. In dit praktijkonderzoek wordt aan de hand van deze twee methoden geanalyseerd hoe jeugdstrafrechters in eerste aanleg in de praktijk omgaan met de mogelijkheid het volwassenensanctiestelsel al dan niet toe te passen bij ernstige strafbare feiten en tevens op welke wijze dit invloed heeft op de sanctietoemeting.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 1 zijn het onderzoek en de onderzoeksvraag ingeleid. Hoofdstuk 2 behandelt het theoretisch kader op nationaal en internationaal niveau. Daarbij wordt ingegaan op de verschillende grondslagen van het jeugdstrafrecht en het volwassenenstrafrecht, wordt verdiept in sanctiemogelijkheden binnen beide sanctiestelsels om te reageren op ernstige strafbare feiten

gepleegd door 16- en 17-jarigen en worden de internationale documenten ten aanzien van minderjarigen in het jeugdstrafrecht geïntroduceerd. In hoofdstuk 3 komt het praktijkonderzoek aan bod, waarbij eerst de resultaten van de jurisprudentieanalyse worden gepresenteerd en vervolgens de bevindingen vanuit de interviews. In hoofdstuk 4 worden de eerder behandelde wettelijke sanctiemogelijkheden (sanctiestelsel en sancties) en de resultaten uit het praktijkonderzoek getoetst aan het karakter van het jeugdstrafrecht en het internationale recht. In hoofdstuk 5 wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag aan de hand van conclusies en aanbevelingen.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal het theoretisch kader van de wettelijke mogelijkheid om te reageren op ernstige strafbare feiten gepleegd door 16- en 17-jarigen worden uiteengezet. Allereerst komen de grondslagen en de kenmerken van het jeugdstrafrecht en het volwassenenstrafrecht aan bod (§2.2). Vervolgens wordt stilgestaan bij de verschillende leeftijdscategorieën in het jeugdstrafrecht, meer specifiek de strafrechtelijke aansprakelijkheid van 16- en 17-jarigen (§2.3). Vervolgens worden de sancties binnen het jeugdstrafrecht en volwassenenstrafrecht geanalyseerd met hun criteria, doelen en kenmerken (§2.4). Het internationale kader komt daarna aan bod (§2.5) Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een tussenconclusie (§2.6).

2.2 Grondslagen

2.2.1 De grondslagen van het volwassenenstrafrecht

Het strafrecht is ontstaan vanuit de eeuwenoude maatschappelijke behoefte om mensen die bepaalde gedragsnormen schenden te straffen en mede om de naleving van deze gedragsnormen te bevorderen.¹¹ Om buitenproportionele eigenrichting te voorkomen moest het straffen worden voorbehouden aan de overheid.¹² Dit resulteerde in een publiekrechtelijk strafrecht dat inmiddels onmisbaar is in de samenleving. Peters omschreef in zijn oratie van 1972 het ‘grote doel’ van het strafrecht als ‘controle van de staat’.¹³ Cleiren en Hol omschrijven het doel van het strafrecht als ‘het beschermen van de rechtsorde’.¹⁴

Het strafrecht bevat twee componenten: het materiële strafrecht en het formele strafrecht. Door Pompe wordt het materiële strafrecht gedefinieerd als ‘het geheel van rechtsvoorschriften, dat aangeeft voor welke gedragingen straf behoort te worden toegepast en waarin de straf behoort te bestaan’.¹⁵ Het strafprocesrecht is het geheel van voorschriften dat aangeeft hoe het strafrecht op de concrete feiten behoort te worden toegepast.¹⁶

De legitimatie van het straffen kan gevonden worden in de schuld van de dader. ‘Geen straf zonder schuld’ is een belangrijk adagium in het strafrecht.¹⁷ Het strafrecht kenmerkt zich daarom als *schuldstrafrecht*.¹⁸ Waarheidsvinding staat centraal om schuld te kunnen vaststellen.¹⁹ In het

¹¹ Jörg, Kelk & Klip 2016, p. 1.

¹² Cleiren & Hol 2018, p. 17; Jörg, Kelk & Klip 2016, p. 1.

¹³ Peters 1972.

¹⁴ Cleiren & Hol 2018, p. 10.

¹⁵ Jörg, Kelk & Klip 2016, p. 2.

¹⁶ Blok & Besier 1925; Corstens 2018, p. 7.

¹⁷ Bleichrodt 2016, *Sancties* 2016, afl. 1, p. 1.

¹⁸ Mooij 1998, p. 59-61; De Hullu 2018, p. 292.

¹⁹ Cleiren & Mols 2014, *Strafblad* 2014/63, afl. 6.

strafrecht staan het belang van de rechtsstaat, het belang van het individu en het belang van de maatschappij constant op gespannen voet met elkaar.²⁰ Er wordt continu gestreefd naar een evenwichtige belangenafweging waarin wordt gezocht naar een redelijke, gerationaliseerde wraakneming.²¹ Aangezien de overheid in een zekere machtspositie verkeert, worden de individuele belangen van verdachten in het strafrecht bewaakt door een aantal normen, rechtswaarborgen en beginselen van goede procesorde.²² Voorbeelden zijn het legaliteitsbeginsel, de onschuldpresumptie, het nemo-teneturbeginsel, het ne bis in idem beginsel, het gelijkheidsbeginsel en het recht op een eerlijk proces. Rechtsbescherming staat hierbij centraal.

Het volwassenensanctiestelsel kan worden onderverdeeld in straffen en maatregelen. De straffen zijn, zoals de naam al doet vermoeden, in de eerste plaats gericht op het *straffen* van een normschending.²³ Deze normen zijn als strafbare feiten opgenomen in onder andere het Wetboek van Strafrecht. Het straffen ziet van oudsher op het door de overheid toebrengen van leed.²⁴ Vergelding is dus het primaire doel, maar niet het enige doel.²⁵ De straffen, niet zijnde strafrechtelijke maatregelen, uit het volwassenenstrafrecht zien naar hun aard niet op het bieden van een herstelperspectief en zijn dus niet ‘reparatief’ of ‘restitutief’ van aard.²⁶ Resocialisatie, generale preventie en speciale preventie zijn ook strafdoelen in het volwassenenstrafrecht, zij het in mindere mate.²⁷

De strafrechtelijke maatregelen daarentegen vinden hun grondslag eerder in het maatschappelijk belang.²⁸ Door een maatregel wordt de samenleving beschermd tegen gevaarlijke personen. Bij verminderd toerekeningsvatbare daders wordt doorgaans een combinatie van een straf en een maatregel opgelegd om zo ook het vergeldende karakter mee te kunnen nemen in de uitspraak. Bij volledig ontoerekeningsvatbare daders wordt niet tevens een gevangenisstraf opgelegd, aangezien het delict de dader niet kan worden toegerekend.

De rechter heeft bij het opleggen van de straf een aanzienlijke vrijheid, aangezien bij iedere delictomschrijving slechts een maximumstraf wordt vermeld en geen minimum.²⁹ Over het algemeen geldt wel ‘hoe ernstiger het strafbare feit, hoe hoger de straf’. De zwaarste straf die in Nederland opgelegd kan worden, is een levenslange gevangenisstraf. Een tijdelijke

²⁰ Cleiren & Hol 2018, p. 14.

²¹ *Ibid.*

²² Jörg, Kelk & Klip 2016, p. 8.

²³ *Ibid.*, p. 321.

²⁴ *Ibid.*, p. 321.

²⁵ Bleichrodt, *Sancties* 2011, afl. 4, p. 209.

²⁶ Jörg, Kelk & Klip 2016, p. 4.

²⁷ Bleichrodt, *Sancties* 2011, afl. 4, p. 209.

²⁸ Jörg, Kelk & Klip 2016, p. 334.

²⁹ Over het ontbreken van minimumstraffen is overigens wel discussie. Meerdere wetsvoorstellen hebben echter nog niet geleid tot het invoeren van minimumstraffen.

gevangenisstraf kan maximaal voor 18 jaar worden opgelegd.³⁰ Het vergeldende karakter van het volwassenenstrafrecht uit zich niet alleen in de toenemende strafmaxima bij ernstigere strafbare feiten, maar tevens in de strafverzwarende omstandigheden.³¹ Indien er sprake is van strafverzwarende omstandigheden kan een strafmaximum met een derde worden verhoogd tot een maximum van 30 jaar indien het strafbare feit ook met levenslang wordt bedreigd.³² Het delict wordt de dader in dit soort gevallen zwaarder aangerekend door hem een hogere straf op te leggen. De mate van verwijt is dus rechtstreeks terug te zien in de straf. Dit wordt ook wel proportionele vergelding genoemd.³³

Het strafrecht moet volgens de wetgever worden beschouwd als een 'ultimum remedium'.³⁴ Dat wil zeggen dat het strafrecht pas zou moeten worden aangewend als sancties van overige rechtsgebieden, zoals civielrechtelijke of bestuursrechtelijke sancties, ontoereikend zijn.³⁵ Het strafrecht dient een laatste redmiddel te zijn.³⁶

2.2.2 De grondslagen van het jeugdstrafrecht

Naast het volwassenenstrafrecht bestaat sinds de invoering van de Strafrechtelijke Kinderwet in 1905 ook een apart jeugdstrafrecht.³⁷ Vanuit de gedachte dat niet vergelding, maar heropvoeding de voorrang moest krijgen, werden in deze Kinderwet voor het eerst straffen voor kinderen geïntroduceerd die aansloten bij hun jeugdige ontwikkelingsfase en kwetsbare positie in de samenleving.³⁸ Hieraan lag het idee ten grondslag dat er een verband bestaat tussen de opvoeding van de jeugdige en zijn (delinquente) gedrag.³⁹ Door de kindspecifieke straffen kon de overheid zich gaan bemoeien met de opvoeding van delinquente minderjarigen.

Niet alleen de straffen moesten in het opvoedingsbelang van het kind zijn. In de Kinderbeginselenwet werd geregeld dat het hele strafrechtstelsel in het teken van de beschermingsgedachte stond.⁴⁰ Zo werden kinderen bij de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen gescheiden van volwassenen, kwamen er speciale jeugdinstanties en werd in 1922

³⁰ Art. 10 Sr.

³¹ De algemene strafverzwarende omstandigheden zijn samenloop van misdrijven, terroristische misdrijven, herhaling van misdrijf, schending van bijzondere ambtsplicht of misbruik van ambt. Daarnaast zijn er ook nog speciale strafverzwarende omstandigheden.

³² Art. 10 lid 3 en 4 Sr.

³³ Boone & Kurtovic, *NJB* 2016, afl. 23, p.1623-1629.

³⁴ Al bij de totstandkoming van het Wetboek van Strafrecht is dit aangegeven door de toenmalige minister van Justitie Modderman. Beraadslagingen in de Tweede Kamer 25 Oktober 1880, Smidt 1881, p. 11.

³⁵ Crijns, *Ars Aequi* 2012, afl. 1, p. 11.

³⁶ De Hullu 2018, p. 14-17.

³⁷ *Stb.* 1901, 63; Uit Beijerse 2017, p. 17; De Jonge & Van der Linden 2013, p. 59.

³⁸ Bartels 2011, p. 5; De Jonge & Van der Linden 2013, p. 55 en 60.

³⁹ Uit Beijerse 2017, p. 17; De Jonge & Van der Linden 2013, p. 58.

⁴⁰ *Stb.* 1901, 64; De Jonge & Van der Linden 2013, p. 60.

de kinderrechter ingevoerd.⁴¹ Kinderen en volwassenen verschilden dusdanig van elkaar dat zij een andere behandeling behoeften, maar sinds het ontstaan ervan heeft het jeugdstrafrecht meerdere herzieningen ondergaan waarbij de toegenomen mondigheid van minderjarigen ertoe leidde dat het jeugdstrafrecht met dezelfde rechtswaarborgen werd omkleed als het volwassenenstrafrecht.⁴²

Heden ten dage zijn in beginsel alle delictomschrijvingen, rechtsregels en rechtswaarborgen voor jeugdigen hetzelfde als voor volwassenen. Alle bepalingen in het Wetboek van Strafrecht zijn ook van toepassing op minderjarigen, tenzij ze expliciet zijn uitgesloten in art. 77a Sr. In artikel 77d tot en met 77hh Sr bevinden zich de vervangende, meer pedagogische, bepalingen. Ook de formeelrechtelijke bepalingen zijn voor jeugdigen en volwassenen gelijk, tenzij anders is bepaald in de artikelen 486 tot en met 505 Sv.

Net als in het volwassenenstrafrecht, kenmerkt ook het jeugdstrafrecht zich als een schuldstrafrecht.⁴³ Het straffen van een minderjarige wordt gerechtvaardigd door zijn schuld aan enig strafbaar feit. Ook jeugdigen moeten verantwoordelijk kunnen worden gesteld voor hun daden, zij het in verminderde mate. Inherent aan jeugdigen is dat zij vanwege hun jeugdige leeftijd qua psychologische vaardigheden nog niet gelijk te stellen zijn aan volwassenen. Zo blijkt uit onderzoek dat jongeren moeilijker langetermijnconsequenties kunnen overzien, zij vatbaarder zijn voor impulsen en ze sterker geneigd zijn risico's te nemen.⁴⁴ Deze neurologische verschillen tussen jeugdigen en volwassenen vertalen zich in een wezenlijk andere grondslag van het jeugdstrafrecht dan de grondslag van het volwassenenstrafrecht. Het jeugdstrafrecht kent, in tegenstelling tot het volwassenenstrafrecht, een pedagogische benadering van de jeugdige verdachte.⁴⁵ Een persoonsgerichte, individuele aanpak zal moeten leiden tot heropvoeding van de jeugdige en herintegratie in de maatschappij.⁴⁶ Daarnaast spelen uiteraard, net als in het volwassenenstrafrecht, vergelding en generale preventie een rol in het jeugdstrafrecht, zij het in veel mindere mate.⁴⁷ De persoonlijke omstandigheden van de individu zijn in hoge mate bepalend voor de op te leggen sanctie(s).⁴⁸

Het jeugdstrafrecht kent een eigen sanctiestelsel met opvoedkundige sancties en heeft veel lagere strafmaxima dan het volwassenenstrafrecht. De maximale detentieduur in het jeugdsanctiestelsel

⁴¹ Uit Beijerse 2017, p. 26 en 30; Bartels 2011, p. 5; De Jonge & Van der Linden 2013, p. 61; Bac 1998.

⁴² *Commissie Anneveldt* 1982, p. 11-12.

⁴³ Uit Beijerse 2017, p. 30; Weijers 2017, p. 39-59.

⁴⁴ Cornet e.a. 2016, p. 34 en 188; Donker e.a. 2015, p. 99-128; Loeber e.a. 2015, p. 353-430.

⁴⁵ Uit Beijerse 2017, p. 25; Bruning e.a. 2011, p. 7.

⁴⁶ Uit Beijerse 2017, p. 215.

⁴⁷ Kamerstukken II 2012/13, 33498, 3, p. 24.

⁴⁸ Bruning e.a. 2011, p. 20.

is 1 jaar voor 12- tot en met 15-jarigen en 2 jaar voor 16- en 17-jarigen.⁴⁹ In deze lage strafmaxima zit dan ook in mindere mate een element van verwijt aan de jeugdige, zoals dat wel duidelijk in de straffen van het volwassenenstrafrecht te zien is.⁵⁰ Hoe ernstig het delict ook is en hoe zwaar het feit de jeugdige dader ook kan worden aangerekend, het maximum van 2 jaar kan binnen de kaders van het jeugdstrafrecht nooit worden overschreden. Het jeugdstrafrecht kent niet een dergelijke bepaling die het volwassenenstrafrecht wel kent, waarbij bij aanwezigheid van strafverzwarende omstandigheden het strafmaximum kan worden opgerekt. Toch is van proportionele vergelding nog wel degelijk sprake, met bijbehorend spanningsveld.⁵¹ Zo kan namelijk het ene doel, vergelding, het andere doel, resocialisatie, frustreren.⁵² De lage strafmaxima en opvoedkundige sancties moeten zorgen voor een optimale ontwikkeling van de jeugdigen binnen de muren van het strafrecht, maar kunnen tegelijkertijd op gespannen voet staan met de ernst van het begane feit.⁵³

Naast straffen kent het jeugdstrafrecht, evenals het volwassenenstrafrecht, strafrechtelijke maatregelen ter bescherming van de maatschappij.⁵⁴ Het onderscheid tussen straffen en maatregelen is in het jeugdstrafrecht minder helder dan in het volwassenenstrafrecht.⁵⁵ Dit valt te verklaren door de pedagogische doelstellingen die bij iedere sanctie aanwezig horen te zijn.⁵⁶ De belangrijkste maatregel in het kader van ernstige strafbare feiten, de PIJ-maatregel, zal in §2.4.2.2 worden besproken.

2.3 Leeftijdsgrenzen

In de vorige paragraaf zijn de verschillende grondslagen van het volwassenenstrafrecht en het jeugdstrafrecht besproken. In deze paragraaf zal nader worden verdiept in de leeftijdsgrenzen binnen het jeugdstrafrecht.

2.3.1 Leeftijdscategorieën

Ons huidige strafrechtssysteem kent vier leeftijdscategorieën. Minderjarigen jonger dan 12 jaar ten tijde van het delict zijn niet strafrechtelijk aansprakelijk.⁵⁷ Wel kunnen bepaalde dwangmiddelen worden ingezet, maar zij kunnen voor een strafbaar feit niet worden vervolgd. Deze groep minderjarigen wordt te jong geacht om hun (strafbare) daden te kunnen overzien.⁵⁸

⁴⁹ Art. 77i lid 1 Sr.

⁵⁰ Bruning e.a. 2011, p. 8; Janssens 2005, p. 296.

⁵¹ Boone & Kurtovic, *NJB* 2016, afl. 23, p.1623-1629.

⁵² Visie op strafrechtelijke sanctietoepassing, p. 16.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ *Kamerstukken II* 1989/90, 21327, 3, p. 10.

⁵⁵ *Kamerstukken II* 1992/93, 21327, 12, p. 22.

⁵⁶ Bruning e.a. 2011, p. 28.

⁵⁷ Art. 486 Sv en 77a Sr.

⁵⁸ Advies verhoging strafrechtelijke leeftijd in context, 2017, p. 4.

Deze strafrechtelijke ondergrens van 12 jaar is een harde grens waarvan niet kan worden afgeweken. Vanaf 12 jaar is het jeugdstrafrecht van toepassing. In beginsel is dit tot 18 jaar. Daarna is het volwassenenstrafrecht van toepassing. De categorie 12- tot 18-jarigen kan worden gesplitst in 12- tot en met 15-jarigen en 16- en 17-jarigen. Minderjarigen van 12 tot en met 15 jaar zijn strafrechtelijk aansprakelijk. Op hen is altijd het jeugdstrafrecht van toepassing. Hierop bestaan geen uitzonderingen. Op 16- en 17-jarigen is in beginsel het jeugdstrafrecht van toepassing, maar ook het volwassenenstrafrecht kan worden toegepast indien aan bepaalde criteria is voldaan (zie §2.3.3).⁵⁹ Tot 1 april 2014 kon op 18- tot en met 21-jarigen ook het jeugdstrafrecht worden toegepast, terwijl in beginsel het volwassenenstrafrecht toepasselijk is. Die mogelijkheid bestaat nog steeds, maar met de inwerkingtreding van de Wet Adolescentenstrafrecht is deze bovengrens opgerekt naar 23 jaar, vanwege een beter inzicht in de ontwikkeling van de hersenen van jeugdigen.⁶⁰

2.3.2 Flexibele bovengrens

De strafrechtelijke ondergrens van 12 jaar is sinds 1965 ongewijzigd.⁶¹ De bovengrens van 18 jaar bestaat al sinds 1905 en heeft sindsdien ook geen wijzigingen ondergaan. Toch zijn beide leeftijdsgrenzen al jaren onderwerp van discussie. Zo adviseerde de RSJ eind 2017 nog tot verhoging van de ondergrens van 12 naar 14 jaar. Dit zou beter aansluiten bij de gemiddelde ondergrens in Europa en komt overeen met het IVRK.⁶² Bij de parlementaire behandeling van de Wet Adolescentenstrafrecht stond mede de flexibele bovengrens centraal. Onder andere werd geadviseerd om het jeugdstrafrecht standaard van toepassing te laten zijn op jongeren tot 24 jaar⁶³ en om een afzonderlijk strafrechtstelsel te introduceren voor 18- tot 24 jarigen. Beide adviezen zouden in overeenstemming zijn met de nog onvoltooide geestelijke ontwikkeling van 18- tot 24-jarigen.⁶⁴ Aan beide adviezen is geen gehoor gegeven.⁶⁵ De leeftijd van 18 jaar blijft richtinggevend.⁶⁶ Het toepassen van het jeugdstrafrecht op 18- tot 23-jarigen⁶⁷ werd geen regel, maar bleef slechts een uitzondering.

⁵⁹ Art. 77b Sr.

⁶⁰ *Stb.* 2013, 485; art. 77c Sr; *Kamerstukken II* 2012/13, 33498, 3, p. 13.

⁶¹ *Stb.* 1961, 402 en 403.

⁶² Advies verhoging strafrechtelijke leeftijd in context, 2017, p. 13, 17 en 29.

⁶³ *Commissie Anneveldt* 1982, p. 15; *Kamerstukken II* 1978/79, 15416, 3, p. 2.

⁶⁴ *Kamerstukken II* 2012/13, 33498, 3, p. 12.

⁶⁵ *Kamerstukken II* 1989/90, 21327, 5, p. 4.

⁶⁶ *Kamerstukken II* 2012/13, 33498, 3, p. 19.

⁶⁷ In de Wet Adolescentenstrafrecht is uiteindelijk gekozen voor een maximale bovengrens van 23 jaar in tegenstelling tot de geadviseerde 24 jaar.

2.3.3 Toepassing volwassenenstrafrecht op 16- en 17-jarigen

In deze masterscriptie wordt toegespitst op de categorie 16- en 17-jarigen. Deze categorie zal daarom in deze paragraaf verder worden uitgewerkt.

Voorafgaand aan het opleggen van de sanctie, bepaalt de rechter welk sanctiestelsel hij van toepassing acht. Bij 16- en 17-jarigen geldt de hoofdregel dat het materiële en formele jeugdstrafrecht toegepast dienen te worden. Al bij de inwerkingtreding van de Kinderwetten ontstond hier een uitzondering op. Jongeren van 16 en 17 jaar zouden onder de ‘gevaarlijkste individuen’ van de samenleving vallen.⁶⁸ 16- en 17-jarigen zouden zich enerzijds in een zeer kritische levensfase bevinden en daardoor vaker delinquent gedrag vertonen, maar anderzijds zouden ze nog vrij gemakkelijk op het rechte pad te krijgen zijn.⁶⁹ Tegelijkertijd bestond de idee dat leeftijdsgrenzen een zekere willekeur met zich brengen.⁷⁰ Daarom moest het mogelijk zijn om het volwassenenstrafrecht toe te passen indien *de persoonlijkheid van de dader* hiertoe aanleiding gaf, met als doel de mogelijkheid om een hogere straf op te leggen dan in het jeugdstrafrecht.⁷¹

Deze uitzondering is bij de herziening van het jeugdstrafrecht in 1965 versterkt door de eis toe te voegen dat ook *de ernst van het feit* aanleiding moet geven tot het toepassen van het volwassenenstrafrecht. De mogelijkheid het volwassenensanctiestelsel toe te passen op 16- en 17-jarigen was enkel bedoeld voor extreme gevallen.⁷² Deze twee criteria golden daarom cumulatief.

Bij de herziening van het jeugdstrafrecht in 1995 is hieraan nog een derde criterium toegevoegd, namelijk *de omstandigheden waaronder het feit is begaan*. Tevens zijn deze drie criteria sinds 1995 niet meer cumulatieve voorwaarden, maar alternatieven.⁷³ Hiervoor is gekozen om de overgang tussen het jeugdstrafrecht en het volwassenenstrafrecht ‘flexibeler en makkelijker’ te maken.⁷⁴ De rechter *kan* besluiten het volwassenenstrafrecht toe te passen en heeft hierin dus een discretionaire bevoegdheid.

Ingevolge art. 359 lid 2 Sv dient toepassing van het volwassenensanctiestelsel met ‘uitdrukkelijk onderbouwde standpunten’ te worden gemotiveerd. De Hoge Raad heeft echter opvallend lage

⁶⁸ De Vries & Van Tricht 1905, p. 15.

⁶⁹ *Kamerstukken II 1897/98*, 219, 3, p. 7.

⁷⁰ Uit Beijerse, *DD 2009/75*, afl. 10, p. 1067-1088.

⁷¹ Herweijer, *PROCES 2011*, p. 212-223.

⁷² Commissie Overwater 1951.

⁷³ *Kamerstukken II 1989/90*, 21327, 3, p. 7.

⁷⁴ *Ibid.* p. 8.

eisen gesteld aan de motivering bij toepassing van art. 77b Sr. Het aanhalen van de gronden, zonder nadere uitleg, is al voldoende.⁷⁵

Tot 2007 was het mogelijk om iedere straf uit het volwassenenstrafrecht toe te passen. Met de wijziging van het Wetboek van Strafrecht in 2007 is art. 77b Sr uitgebreid met lid 2 dat bepaalt dat geen levenslange gevangenisstraf mag worden opgelegd.⁷⁶

Bij toepassing van het volwassenenstrafrecht op jeugdigen blijft wel het jeugdstrafprocesrecht gelden met de daarbij behorende rechtswaarborgen. De tenuitvoerlegging vindt daarentegen wel plaats in een volwassenendetentie, een Penitentiaire Inrichting (PI).⁷⁷ Enkel bij jeugdigen aan wie met toepassing van art. 77b Sr een Tbs-maatregel is opgelegd, geschiedt tenuitvoerlegging in een JJI.⁷⁸

Sinds 2007 luidt het huidige artikel 77b Sr als volgt:

“1. Ten aanzien van degene die ten tijde van het begaan van een strafbaar feit de leeftijd van zestien jaren doch nog niet die van achttien jaren heeft bereikt, kan de rechter de artikelen 77g tot en met 77gg buiten toepassing laten en recht doen overeenkomstig de bepalingen in de voorgaande titels vervat, indien hij daartoe grond vindt in de *ernst van het begane feit, de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het feit is begaan*.

2. Bij toepassing van het eerste lid kan levenslange gevangenisstraf niet worden opgelegd.”

De drie criteria zullen hierna kort worden uitgewerkt.

2.3.3.1 Ernst van het feit

De ernst van het feit is ogenschijnlijk het meest duidelijke criterium voor het toepassen van art. 77b Sr.⁷⁹ Toch is dit criterium alles behalve helder.⁸⁰ Met de ernst van het feit wordt, gelet op deze bewoordingen, kennelijk gedoeld op ernstige misdrijven. Toch wordt dit criterium niet nader gespecificeerd door bijvoorbeeld een opsomming van strafbare feiten of aanduiding van strafbare feiten met een minimale detentieduur. Wanneer is een feit ernstig genoeg? De wet geeft hier geen houvast.

Met het vervallen van de eis dat de ernst van het feit en de persoonlijkheid van de dader cumulatief moesten zijn, is de ernst van het feit op zichzelf al voldoende voor toepassing van art. 77b Sr. Dat betekent dat jongeren die een ernstig strafbaar feit plegen per definitie al in aanmerking komen voor toepassing van het volwassenenstrafrecht. Zelfs indien niet sprake is van een ernstig feit kan

⁷⁵ HR 9 april 1974, ECLI:NL:HR:1974:AB4244, NJ 1974/244; HR 21 november 2000, ECLI:NL:HR:2000:ZD2082, NJ 2001/97.

⁷⁶ *Stb.* 2007, 575.

⁷⁷ Art. 10 lid 1 Pbw.

⁷⁸ Art. 8 lid 1 sub h BJJ.

⁷⁹ Bakker, *PROCES* 2006/5.

⁸⁰ Uit Beijerse, *DD* 2009/75, afl. 10, p. 1067-1088.

het volwassenenstrafrecht al worden toegepast als aanleiding wordt gevonden in een van de overige twee criteria. Dit staat haaks op het doel van de invoering van het criterium 'ernst van het feit', nu niet meer gesproken kan worden van 'uitzonderlijke gevallen'.⁸¹

2.3.3.2 Persoonlijkheid van de dader

Om te bepalen of de persoonlijkheid van de dader aanleiding geeft tot toepassing van het volwassenenstrafrecht heeft de Hoge Raad in 1994 bepaald dat gekeken dient te worden naar de persoonlijkheid van de dader zowel ten tijde van het begaan van het delict, als ten tijde van de berechting.⁸² Dit criterium wordt, net als de ernst van het feit, niet nader gespecificeerd in de wet noch de wetsgeschiedenis. Wel zijn in de literatuur een aantal handvatten te vinden die houvast geven aan dit criterium, waarbij doorgaans wordt gekeken naar in hoeverre de persoonlijkheid van de dader zich op een vergelijkbaar niveau bevindt als van volwassenen. Mentale rijpheid, een ontwikkeld geweten, verantwoordelijkheidsgevoel en autonomie ten opzichte van opvoeders zijn volgens Janssens voorbeelden voor de invulling van het criterium.⁸³ Janssens stelt dat het uiteindelijk gaat om welk karakter, het pedagogisch karakter van het jeugdstrafrecht of vergeldend karakter van het volwassenenstrafrecht, beter aansluit bij de persoonlijkheid van de dader.⁸⁴

2.3.3.3 Omstandigheden waaronder het feit is gepleegd

Dit derde criterium is voornamelijk ingevoerd om jeugdigen van 18- en 18+ die in groepsverband een strafbaar feit hebben gepleegd gelijkelijk te kunnen straffen.⁸⁵ Om grote verschillen in straffen te voorkomen bij gelijkwaardige rolverdeling bij het delict kan art. 77b Sr een uitkomst bieden. Afgezien van deze situatie is de toegevoegde waarde van dit criterium nog onduidelijk.

2.4 De mogelijke sancties bij ernstige strafbare feiten

Nadat de rechter ofwel voor het jeugdsanctiestelsel, ofwel voor het volwassenensanctiestelsel heeft gekozen, worden door hem binnen dat sanctiestelsel één of meerdere sancties opgelegd. In deze paragraaf zullen voor beide sanctiestelsels de mogelijke sancties voor ernstige strafbare feiten worden besproken.

2.4.1 Mogelijke sancties binnen het volwassenensanctiestelsel

Zoals in §2.2.1 al aangegeven kan het volwassenensanctiestelsel worden onderverdeeld in straffen en maatregelen. De hoofdstraffen zijn gevangenisstraf, hechtenis, taakstraf en

⁸¹ Weijers, *FJR* 2007/4, p. 2-4.

⁸² HR 8 maart 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC9663, NJ 1994, 413.

⁸³ Janssens 2005, p. 296.

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ *Kamerstukken II* 2012/13, 33498, 3, p. 18.

geldboete.⁸⁶ Ten aanzien van zeer ernstige strafbare feiten, waar in deze scriptie op wordt toegespitst, zal een gevangenisstraf de enige mogelijke straf zijn. Ten aanzien van de strafrechtelijke maatregelen geldt hetzelfde voor de Tbs. De bijkomende straffen worden hier buiten beschouwing gelaten. De gevangenisstraf en de Tbs zullen hierna verder worden uitgewerkt.

2.4.1.1 Gevangenisstraf

Een gevangenisstraf is een vrijheidsbenemende straf die tijdelijk of levenslang is. De gevangenisstraf is binnen de straffen van het volwassenensanctiestelsel de meest vergaande straf, waarvan een levenslange gevangenisstraf de meest ingrijpende straf is uit het gehele sanctiestelsel. Voor 16- en 17-jarigen op wie het volwassenenstrafrecht door middel van art. 77b Sr wordt toegepast, is een levenslange gevangenisstraf de enige straf die uitgesloten is.⁸⁷ Alle overige straffen, waaronder dus de tijdelijke gevangenisstraf, kunnen aan hen wel opgelegd worden.

Over de maximale duur van de tijdelijke gevangenisstraf is in §2.2.1 al het een en ander gezegd. Een gevangenisstraf kan in beginsel maximaal 18 jaar duren. Indien er sprake is van strafverzwarende omstandigheden of als het strafbare feit tevens met levenslang wordt bedreigd, kan de gevangenisstraf voor maximaal 30 jaar worden opgelegd.⁸⁸

Een gevangenisstraf is niet alleen vergelding jegens de dader, maar moet ook genoegdoening bieden aan slachtoffers, nabestaanden en de maatschappij.⁸⁹ Dit moet niet louter terug te vinden zijn in de strafmaat, maar ook in de tenuitvoerlegging van de straf. De tenuitvoerlegging is onder meer geregeld in de Penitentiaire Beginselenwet (PBW). Een gevangenisstraf wordt doorgaans tenuitvoergelegd in een Penitentiaire Inrichting (PI).⁹⁰ In een PI wordt gewerkt aan re-integratie van de gedetineerde om zo, na zijn of haar vrijheidsstraf, veilig terug te kunnen keren in de maatschappij en recidive zo veel mogelijk te voorkomen.⁹¹ De tijdsbesteding hiervoor is slechts 4 uur per week. Het overgrote deel van de tijd spendeert de gedetineerde in zijn of haar cel. Wel is het mogelijk om arbeid te verrichten (gemiddeld 20 uur per week). Ook is het voor de gedetineerde mogelijk om onderwijs te volgen, als hij heeft aangetoond gemotiveerd te zijn.⁹² 16- en 17-jarigen die onderworpen zijn aan het volwassenenstrafrecht zullen worden geplaatst in een PI. Ruimte voor heropvoeding is hier, ondanks hun jeugdige leeftijd, niet.

⁸⁶ Art. 9 lid 1 sub a Sr.

⁸⁷ Art. 77b lid 2 Sr.

⁸⁸ Art. 10 lid 3 en 4 Sr.

⁸⁹ *Kamerstukken II 2017/18, 29279, 439, p. 2.*

⁹⁰ Art. 2 lid 1 Pbw.

⁹¹ De Groot & Bleichrodt 2016, par. 60.1.

⁹² Art. 48 Pbw.

2.4.1.2 Terbeschikkingstelling

De terbeschikkingstelling is bedoeld voor mensen die verminderd of ontoerekeningsvatbaar zijn en kent twee vormen: Tbs met voorwaarden en Tbs met bevel tot verpleging van overheidswege (Tbs met dwangverpleging). De eerste vorm is de lichtere vorm. Bij deze vorm van Tbs wordt de betreffende persoon niet in een kliniek opgenomen, maar worden er voorwaarden gesteld aan het gedrag van de persoon, bijvoorbeeld in geval van een drugsverslaafde, het volgen van een verslavingsbehandeling. Medewerking van de veroordeelde is hiervoor vereist. Bij het niet-nakomen van de opgelegde voorwaarden kan worden overgegaan tot Tbs met dwangverpleging.⁹³ Tbs met dwangverpleging is naar zijn aard veel ingrijpender. De persoon wordt opgenomen in een Tbs-kliniek en wordt dus van zijn of haar vrijheid beroofd. In deze kliniek wordt de persoon behandeld voor zijn psychische stoornis.

Een Tbs met voorwaarden wordt in beginsel opgelegd voor twee jaar en kan telkens met één of twee jaar worden verlengd tot een maximum van 9 jaar.⁹⁴ Een Tbs met dwangverpleging wordt in eerste instantie ook voor twee jaar opgelegd, maar kent twee maxima. Indien de Tbs is opgelegd ten aanzien van een misdrijf dat niet is 'gericht tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van één of meer personen' (gewelds- en zedendelicten) kan de Tbs maximaal 4 jaar duren.⁹⁵ Indien de Tbs wel is opgelegd vanwege een gewelds- of zedendelict kent de Tbs een onbepaalde duur. In dit laatste geval kan de Tbs telkens met twee jaar onbepaald worden verlengd 'wanneer de veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen die verlenging eist'.⁹⁶ Voor de ernstige strafbare feiten waar het in deze scriptie om gaat, is, indien een Tbs wordt opgelegd, dus altijd sprake van Tbs met dwangverpleging met een mogelijk onbepaalde duur.

Voor het opleggen van een Tbs met dwangverpleging moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan. Ten eerste moet er bij de delinquent sprake zijn van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens ten tijde van het delict.⁹⁷ Deze stoornis hoeft niet de oorzaak te zijn geweest van het delict.⁹⁸ Een invulling van dit vereiste ontbreekt, maar uit de wetsgeschiedenis volgt dat een psychische afwijking al voldoende is. Ten tweede moet het gaan om een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf is gesteld van ten minste vier jaar (*delictscriterium*).⁹⁹ Ten derde moet de veiligheid van anderen dan wel de

⁹³ Art. 38c Sr.

⁹⁴ Art. 38e lid 2 Sr.

⁹⁵ Art. 38e lid 1 Sr.

⁹⁶ Art. 38e lid 3 Sr.

⁹⁷ HR 9 januari 2001, ECLI:NL:HR:2001:AD4678, NJ 2001/112.

⁹⁸ HR 22 januari 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC1311, NJ 2008/193.

⁹⁹ Er zijn nog andere misdrijven die ook in aanmerking komen voor de Tbs, maar deze worden vanwege irrelevantie voor deze scriptie niet besproken.

algemene veiligheid van personen of goederen het opleggen van de Tbs eisen (*gevaarscriterium*). Uit dit criterium volgt het recidiverisico. De rechter heeft ingevolge art. 37a lid 4 Sr uitdrukkelijk de bevoegdheid gekregen om met het justitieel verleden van de delinquent rekening te houden ter invulling van het gevaarscriterium. Met de veiligheid van anderen wordt bedoeld op rechtstreeks gevaar voor individueel bepaalde personen.¹⁰⁰ De algemene veiligheid ziet op de 'veiligheid van het lichaam van bredere kringen van personen en van goederen ten aanzien waarvan de willekeurige aantasting als ernstig wordt ervaren'.¹⁰¹ Het gevaar moet in ieder geval zien op ernstige delicten.¹⁰²

De Tbs met dwangverpleging heeft een tweeledig doel. Als eerste het beschermen van de samenleving tegen personen die vanwege een psychische stoornis een ernstig strafbaar feit hebben begaan en bij wie het recidivegevaar groot is. Ten tweede wordt door een behandeling van de psychische stoornis toegewerkt naar resocialisatie en het zo klein mogelijk maken van het recidivegevaar.

De rechter kan besluiten om zowel een gevangenisstraf als een Tbs op te leggen. Bij verminderd toerekeningsvatbare personen zal doorgaans een combinatie van beide sancties worden opgelegd en bij ontoerekeningsvatbare personen enkel de Tbs met dwangverpleging.

2.4.2 Mogelijke sancties binnen het jeugdsanctiestelsel

Net als in het volwassenensanctiestelsel kan ook binnen het jeugdsanctiestelsel een onderscheid worden gemaakt in straffen en maatregelen. De jeugd detentie, taakstraf en geldboete vormen samen de hoofdstraffen in het jeugdstrafrecht.¹⁰³ Een taakstraf of geldboete zal, als zij bij ernstige delicten al worden opgelegd, doorgaans complementair zijn aan de vrijheidsbenemende straf en niet op zichzelf staan. Bij de ernstige delicten die in deze scriptie centraal staan, is het ingevolge het taakstrafverbod ook niet toegestaan om louter een taakstraf op te leggen. Een taakstraf mag namelijk niet worden opgelegd bij een veroordeling voor een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van ten minste zes jaar is gesteld en dat een ernstige inbreuk op de lichamelijke integriteit van het slachtoffer ten gevolge heeft gehad.¹⁰⁴ In de volgende twee paragrafen zullen de jeugd detentie en de PIJ-maatregel nader worden uitgewerkt.

2.4.2.1 Jeugd detentie

De jeugd detentie is in feite het equivalent van de gevangenisstraf voor minderjarigen. De jeugd detentie kent zeer lage maxima in vergelijking met de gevangenisstraf. Jongeren die ten tijde

¹⁰⁰ De Jonge & Van der Linden 2013, p. 145.

¹⁰¹ *Ibid.*

¹⁰² *Kamerstukken II 1971/72, 11932, 3, p. 9.*

¹⁰³ Art. 77h lid 1 Sr.

¹⁰⁴ Art. 77ma Sr.

van het plegen van het delict 16 of 17 jaar waren kunnen een maximale jeugddetentie van 24 maanden, oftewel 2 jaar, opgelegd krijgen.¹⁰⁵

De jeugddetentie kenmerkt zich doordat heropvoeding uitdrukkelijk voorop¹⁰⁶ staat en sluit hiermee aan bij het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht. Ondanks dit pedagogische karakter is de jeugddetentie wel een *straf* en speelt vergelding daarbij dus wel een rol.¹⁰⁷ Vanuit de idee dat veel jeugdigen delinquent gedrag vertonen vanwege opvoedproblemen wordt gedurende de jeugddetentie gewerkt aan het wegnemen van deze problemen en het aanleren van noodzakelijke vaardigheden, zodat de jongere succesvol kan terugkeren in de maatschappij.¹⁰⁸ Tevens krijgt de jongere onderwijs en de benodigde zorg.¹⁰⁹

De Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichting (BJJ)¹¹⁰ en het daarbij behorende Reglement regelen de wijze van tenuitvoerlegging van onder andere de jeugddetentie. De tenuitvoerlegging van jeugddetentie vindt plaats in een justitiële jeugdinrichting (JJI) en geschiedt door de Dienst Justitiële Inrichtingen. In zijn uitspraak kan de rechter adviseren over de plaats en de wijze waarop de jeugddetentie zal moeten worden tenuitvoergelegd.¹¹¹

Vrijheidsbeneming, en dus de jeugddetentie, moet volgens de wetgever gelden als een ultimum remedium.¹¹² Deze sanctie kan dus enkel worden opgelegd indien de overige sancties niet volstaan. Bij ernstige strafbare feiten is jeugddetentie, binnen de kaders van het jeugdstrafrecht, het uitgangspunt.

Ten aanzien van de op te leggen straffen kan houvast gevonden worden in de oriëntatiepunten van het Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS).¹¹³ Deze LOVS-oriëntatiepunten zijn niet bindend, maar kunnen een vertrekpunt vormen voor rechters bij de sanctietoemeting.¹¹⁴ Het oriëntatiepunt is ten aanzien van het modale feit, maar strafverzwarende en strafverminderende omstandigheden kunnen leiden tot een hogere of lagere straf dan het oriëntatiepunt. De oriëntatiepunten vormen een uitwerking van de praktijk en zijn dus niet door de wetgever

¹⁰⁵ Art. 77i lid 1 sub b Sr.

¹⁰⁶ *Kamerstukken II* 1991/92, 21327, 6, p. 11.

¹⁰⁷ *Ibid.*, p. 13.

¹⁰⁸ *Ibid.*, p. 13.

¹⁰⁹ Art. 52 BJJ resp. art. 47 BJJ.

¹¹⁰ *Stb.* 2000, 481.

¹¹¹ Art. 77v lid 1 Sr.

¹¹² *Kamerstukken II* 2012/13, 33498, 3, p. 43.

¹¹³ LOVS-oriëntatiepunten, april 2019, p. 1.

¹¹⁴ *Ibid.*

opgesteld.¹¹⁵ Voor verkrachting is het oriëntatiepunt 6 maanden jeugddetentie.¹¹⁶ Ten aanzien van (gekwalificeerde) doodslag en moord zijn er geen oriëntatiepunten vastgesteld.

2.4.2.2 PIJ-maatregel

De PIJ-maatregel is in het huidige jeugdstrafrecht de enige vrijheidsbenemende maatregel.¹¹⁷ De PIJ-maatregel wordt in de volksmond ook wel jeugd-tbs genoemd, aangezien de PIJ-maatregel veel overeenkomsten met de Tbs vertoont.

De PIJ-maatregel kende bij de invoering ervan een 'hybride karakter'.¹¹⁸ De maatregel was zowel bedoeld voor volledig toerekeningsvatbare jeugdigen als voor verminderd- en ontoerekeningsvatbare jeugdigen. Met de inwerkingtreding van de Wet Adolescentenstrafrecht op 1 april 2014 is art. 77s Sr gewijzigd. Door de toevoeging van de zinsnede "*Aan de verdachte bij wie ten tijde van het begaan van het misdrijf een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens bestond, kan de maatregel van plaatsing in een inrichting voor jeugdigen worden opgelegd...*" is deze maatregel uitgesloten voor volledig toerekeningsvatbare jongeren.¹¹⁹ Door deze toevoeging sluit de PIJ-maatregel beter aan bij de Tbs.¹²⁰

De voornaamste doelen van de PIJ-maatregel zijn heropvoeding en behandeling van de jeugdige en beveiliging van de samenleving.¹²¹ In tegenstelling tot de jeugddetentie, kent de PIJ-maatregel geen directe relatie met de verwijtbaarheid van de jeugdige.¹²² Tijdens de PIJ-maatregel wordt de jeugdige heropgevoed en krijgt de jeugdige een intensieve behandeling voor zijn psychische stoornis.¹²³ Uit onderzoek blijkt dat een zeer groot deel (90%) van de jongeren die ernstige strafbare feiten plegen, kampt met stoornissen.¹²⁴

Naast dat sprake moet zijn van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens gelden nog drie cumulatieve voorwaarden voor het opleggen van de PIJ-maatregel.¹²⁵ Twee daarvan zijn exact gelijk aan de voorwaarden voor Tbs met dwangverpleging.

Ten eerste moet het gaan om een ernstig misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van vier jaren of meer is gesteld (*delictscriterium*).¹²⁶ Met deze voorwaarden heeft

¹¹⁵ *Ibid.*

¹¹⁶ *Ibid.*, p. 33.

¹¹⁷ *Kamerstukken II 1994/95, 24256, 3; Stb. 1994/528.*

¹¹⁸ Bartels 2011, p. 79.

¹¹⁹ *Kamerstukken II 2012/13, 33498, 3, p. 38.*

¹²⁰ Bartels 2011, p. 80.

¹²¹ *Kamerstukken II 2012/13, 33498, 3, p. 37.*

¹²² Bruning e.a. 2011, p. 8.

¹²³ *Kamerstukken II 2012/13, 33498, 3, p. 37.*

¹²⁴ Vreugdenhil 2003; Doreleijers & Fokkens, *Rechtstreeks 2/2010*, p. 26.

¹²⁵ Art. 77s lid 1 Sr.

¹²⁶ Art. 77s lid 1 sub a Sr.

de wetgever willen waarborgen dat de PIJ-maatregel is voorbehouden voor de meest ernstige gevallen.¹²⁷ Ten tweede moet de veiligheid van anderen of de algemene veiligheid in het geding zijn (*gevaarscriterium*).¹²⁸ Bij dit criterium mag de rechter het justitieel verleden van de jeugdige expliciet mee laten wegen.¹²⁹ Als laatste moet de maatregel in het belang van een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van de jeugdige zijn (*hulpverleningscriterium*).¹³⁰ Dat betekent dat de jeugdige gedurende de maatregel de voor hem noodzakelijke zorg en opvoeding dient te krijgen om na afloop van de maatregel in staat te zijn veilig te functioneren in de maatschappij.¹³¹ Hierin is het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht weer terug te vinden.¹³² Het krijgen van hulp gedurende een PIJ-maatregel is niet altijd gunstiger dan het niet opleggen van de maatregel. Indien de jeugdige in de afrondende fase van zijn school zit of net een baan heeft gevonden, kan het zo zijn dat de PIJ-maatregel enkel een gunstige ontwikkeling in de weg zit. Dit is afhankelijk van de aard en de ernst van de stoornis en de overige omstandigheden van de jeugdige.

De hiervoor genoemde criteria gelden cumulatief.¹³³ Het doel hiervan is om de PIJ-maatregel kwantitatief te beperken tot de meest ernstige gevallen.¹³⁴ De wetgever heeft daarmee duidelijk willen maken dat de PIJ-maatregel een uiterste maatregel is en terughoudend moet worden gebruikt.¹³⁵ Dat betekent dus dat indien het gevaar van de maatschappij ernstig in het geding is, maar de maatregel niet in het belang van de jeugdige is, de maatregel niet opgelegd kan worden.¹³⁶ Het civiele recht moet dit gat opvullen. Uit onderzoek blijkt dat (in ieder geval vóór de wetswijziging in 2014), vanwege lange wachtlijsten en het ontbreken van een behandelgarantie in het civiele recht, het hulpverleningscriterium vaak oneigenlijk wordt gebruikt om toch een PIJ-maatregel op te kunnen leggen.¹³⁷

De PIJ-maatregel wordt, evenals de jeugddetentie, tenuitvoergelegd in een JJI.¹³⁸ Voordat de rechter de PIJ-maatregel kan opleggen, moet advies van ten minste twee gedragsdeskundigen van verschillende disciplines zijn ingewonnen (lid 2). Van deze gedragsdeskundigen dient er één een psychiater te zijn. Indien de jeugdige weigert mee te werken aan onderzoeken en deskundigen daardoor zich niet hebben kunnen uitlaten over de toerekenbaarheid en het recidivegevaar van

¹²⁷ *Kamerstukken II* 2012/13, 33498, 3, p. 37.

¹²⁸ Art. 77s lid 1 sub b Sr.

¹²⁹ Art. 77s lid 4 Sr; *Kamerstukken II* 2012/13, 33498, 3, p. 38.

¹³⁰ Art. 77s lid 1 sub c Sr.

¹³¹ Vlaardingerbroek 2009, p. 561.

¹³² Bruning e.a. 2011, p. 22.

¹³³ Hof Arnhem 18 oktober 2010, ECLI:NL:GHARN:2010:BO1041, NBSTRAF 2010/371.

¹³⁴ *Kamerstukken II* 1991/92, 21327, 6, p. 13.

¹³⁵ Bruning e.a. 2011, p. 21-22.

¹³⁶ *Kamerstukken II* 1991/92, 21327, 6, p. 14.

¹³⁷ Stevens & Van Marle, *Sancties* 2003, p. 221-234; Schnier, *FJR* 2000, p. 14-15.

¹³⁸ Art. 1 sub b jo. art. 3a en art. 8 sub e BJJ.

de jeugdige, kan de rechter zelf een oordeel vormen en indien nodig alsnog tot de PIJ-maatregel overgaan.¹³⁹

In beginsel wordt de PIJ-maatregel opgelegd voor de duur van drie jaar, waarvan het laatste jaar voorwaardelijk (art. 77s lid 7 Sr), tenzij de maatregel wordt verlengd op de wijze bedoeld in art. 77t Sr. Met het voorwaardelijke deel is beoogd in een proeftijd en een vorm van nazorg te voorzien.¹⁴⁰ De PIJ-maatregel kan telkens met maximaal twee jaar worden verlengd met een maximum duur van 7 jaar.¹⁴¹ Verlenging is alleen mogelijk als de maatregel is opgelegd vanwege een misdrijf gericht tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van één of meer personen (lid 3) (gewelds- en zedendelicten). Voor verkrachting, moord en doodslag, de ernstige feiten die in deze scriptie centraal staan, is dat dus het geval.

2.4.2.3 PIJ-maatregel omzetten naar Tbs

Sinds de inwerkingtreding van de Wet Adolescentenstrafrecht op 1 april 2014 is het mogelijk om de PIJ-maatregel om te zetten in Tbs met dwangverpleging.¹⁴² De veiligheid van de samenleving staat hierbij voorop. Deze mogelijkheid is bedoeld voor de kleine groep jongeren voor wie de maximale termijn van 7 jaar van de PIJ-maatregel onvoldoende is gebleken om het gevaar voor personen of goederen af te wenden. Met andere woorden: het recidiverisico is nog te groot. Dit zijn doorgaans jongeren met een zeer ernstige psychische stoornis, vaak in combinatie met een ernstige agressieregulatiestoornis.¹⁴³ Vóór deze wetwijziging moesten jongeren na 7 jaar, ook als zij nog recidivegevaarlijk waren, worden vrijgelaten. Ter adequate bescherming van de maatschappij is hierin verandering gebracht.

De PIJ-maatregel kan pas worden omgezet na het bereiken van het 18^e levensjaar. Daarnaast moet de veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen de omzetting eisen en moet de PIJ-maatregel maximaal zijn verlengd.¹⁴⁴ Daarbij moeten alle maximale inspanningen zijn geleverd om de jongere binnen het jeugdstrafrecht te behandelen. Tevens mag opname in een psychiatrische instelling geen toereikend alternatief zijn.¹⁴⁵

De invoering van deze nieuwe mogelijkheid kan effect hebben op het gebruik van art. 77b Sr. Er hoeft namelijk niet meer te worden overgegaan op het volwassenensanctiestelsel, enkel omdat wordt gevreesd dat de maximale termijn van de PIJ-maatregel te kort zal zijn voor de behandeling van de jeugdige en hij na die termijn recidivegevaarlijk terug de maatschappij in zou moeten. Een

¹³⁹ Rb. Zwolle-Lelystad 19 oktober 2010, ECLI:NL:RBZLY:2010:BO0861, NJ 2011/344.

¹⁴⁰ *Kamerstukken II* 2009/10, 31915, 9, p. 3.

¹⁴¹ Art. 77t lid 1 jo. lid 2 Sr.

¹⁴² Art. 77tc jo. art. 37a en art. 37b Sr; *Stb.* 2013, 485.

¹⁴³ *Kamerstukken II* 2012/13, 33498, 3, p. 40.

¹⁴⁴ Art. 77tc lid 1 Sr.

¹⁴⁵ *Kamerstukken II* 2012/13, 33498, 3, p. 42.

meer concreet voorbeeld is te vinden in de uitspraak van het Hof van 23 december 2004 (Moord Terra College).¹⁴⁶ Het Hof heeft in die uitspraak overwogen dat onvoldoende aannemelijk was dat de maximale behandelingsduur van de PIJ-maatregel toereikend zou zijn voor de verminderd toerekeningsvatbare Murat en heeft daarom het volwassenenstrafrecht toegepast.¹⁴⁷ Als omzetting naar Tbs aan het einde van de PIJ-maatregel destijds al mogelijk was geweest, was mogelijk de PIJ-maatregel opgelegd. In de uitspraak van de rechtbank Midden-Nederland van 13 juli 2018 is deze nieuwe mogelijkheid daadwerkelijk één van de redenen geweest om het volwassenensanctiestelsel niet toe te passen (zie hierover meer in §3.3).¹⁴⁸

De twee duidelijk aanwezige verschillen tussen de PIJ-maatregel en de Tbs van vóór 2014 zijn met de inwerkingtreding van de Wet Adolescentenstrafrecht allebei weggenomen. De PIJ-maatregel en de Tbs zijn nu beide voor verminderd of ontoerekeningsvatbare personen. Daarnaast kan de PIJ-maatregel worden omgezet in Tbs waardoor het tijdelijke karakter van de PIJ-maatregel bij gewelds- en zedendelicten is verdwenen.

2.5 Internationaal kader

Niet alleen op nationaal gebied zijn wetten omtrent het jeugdstrafrecht vastgelegd, ook internationaal zijn regels vastgesteld ten aanzien van minderjarigen in het strafrecht. Deze regels vormen samen het internationale kader. Het internationale kader van het jeugdstrafrecht is met name te vinden in artikel 37 en 40 van het IVRK, inclusief General Comment 10, The Beijing Rules en The Havana Rules. Deze zullen hierna ieder afzonderlijk, en slechts voor zover relevant voor deze masterscriptie, worden toegelicht.¹⁴⁹ In deze paragraaf wordt toegespitst op het internationale kader. Het Europese kader wordt buiten toepassing gelaten.

2.5.1 IVRK

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind trad voor Nederland op 8 maart 1995 in werking en is het meest universele mensenrechtenverdrag.¹⁵⁰ Het IVRK is een juridisch bindend instrument waaraan alle kinderen tot 18 jaar, al dan niet rechtstreeks¹⁵¹, rechten kunnen

¹⁴⁶ Hof Den Haag 23 december 2004, ECLI:NL:GHSGR:2004:AR8112.

¹⁴⁷ *Ibid.*

¹⁴⁸ Rb. Midden-Nederland 13 juli 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:3274, JERF 2018/290, r.o. 7.3.

¹⁴⁹ Het EVRM bevat eveneens een aantal bepalingen die zien op het straf(proces)recht en die mede van toepassing zijn op minderjarigen, echter zijn deze voor de inhoud van deze scriptie niet relevant.

¹⁵⁰ Het IVRK is wereldwijd geratificeerd, met uitzondering van de Verenigde Staten.

¹⁵¹ Over de vraag of artikel 37 en 40 IVRK rechtstreekse werking in de Nederlandse rechtsorde is onduidelijkheid in de rechtspraak. Zie bijvoorbeeld de tegenstrijdigheid in Rb. Groningen 20 december 2006, ECLI:NL:RBGRO:2006:AZ5807 waarin aan art. 37 wel rechtstreekse werking wordt toegekend in vergelijking met Rb. Haarlem 9 november 2006, ECLI:NL:RBHAA:2006:AZ1904 waarin aan art. 37 geen rechtstreekse werking wordt toegekend.

ontlenen.¹⁵² Het IVRK biedt minimumstandaarden aan kinderrechten.¹⁵³ Voor het jeugdstrafrecht zijn met name de artikelen 37 en 40 van groot belang. Deze artikelen zijn sterk met elkaar verbonden.¹⁵⁴ Naast deze specifiek op het strafrecht gerichte artikelen, spelen ook de 'general principles' een rol. Dit zijn de artikelen 2 (non-discriminatie), 3 (het belang van het kind), 6 (het recht op leven en ontwikkeling) en 12 (het recht om gehoord te worden). Deze 'general principles' zijn fundamenteel bij de interpretatie van de overige rechten uit het verdrag, waaronder artikel 37 en 40.¹⁵⁵ Het IVRK wordt verder aangevuld door General Comments. Hierin staan aanbevelingen van het Comité inzake de Rechten voor het Kind (hierna: het Kinderrechtencomité) aan lidstaten en worden de in het IVRK genoemde rechten en plichten nader toegelicht. General Comments zijn niet juridisch bindend. Toezicht op de naleving van het verdrag vindt plaats door vijfjaarlijkse rapportages van lidstaten aan het Kinderrechtencomité.¹⁵⁶ Deze worden vervolgens aan de hand van Concluding Observations door het Kinderrechtencomité van commentaar voorzien.

Het comité benadrukt in General Comment 14 dat het belang van het kind ook in het strafrecht centraal staat.¹⁵⁷ Het belang van het kind moet in het jeugdstrafrecht tot uitdrukking komen in de doelstellingen van de strafrechtspleging. Het comité bepaalt dat de traditionele strafdelen van het volwassenenstrafrecht, zoals repressie en vergelding, bij jeugdige daders moeten wijken voor de doelen in het jeugdstrafrecht, rehabilitatie en resocialisatie.¹⁵⁸ Daarmee kent het IVRK, evenals het Nederlandse jeugdstrafrecht, een pedagogische insteek.

Artikelen 37 en 40 IVRK

De artikelen 37 en 40 IVRK zijn specifiek gericht op de rechtspositie van minderjarigen in het jeugdstrafrecht. Tezamen vormen deze artikelen een kindgericht normatief internationaal kader voor het jeugdstrafrecht.¹⁵⁹ De artikelen bevatten in eerste instantie normen en plichten voor de overheid. Hieruit zijn vervolgens rechten voor kinderen af te leiden.¹⁶⁰ Artikel 37 bevat waarborgen ten aanzien van vrijheidsbeneming en verbiedt foltering of andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing. Art. 40 bevat waarborgen specifiek gericht

¹⁵² Bruning, Liefwaard & Mijnaerends, *NJCM-Bulletin* 2003, p. 532.

¹⁵³ Art. 41 IVRK.

¹⁵⁴ Blaak e.a. 2013, p. 843.

¹⁵⁵ CRC/C/GC/10, par. 5.

¹⁵⁶ Art. 44 lid 1 IVRK.

¹⁵⁷ CRC/C/GC/14, 29 May 2013, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1), par. 10.

¹⁵⁸ CRC/C/GC/14, par. 28.

¹⁵⁹ Blaak e.a. 2013, p. 833.

¹⁶⁰ Blaak e.a. 2013, p. 18 en 833.

op jeugdigen in het strafrecht. De verschillende leden van beide artikelen zullen hierna, voor zover relevant voor deze scriptie, verder worden uitgewerkt.

Artikel 40 lid 1 in samenhang met lid 3 gebiedt lidstaten te beschikken over een afzonderlijk jeugdstrafrecht. Dit jeugdstrafrecht wordt geacht te voldoen aan bepaalde doelstellingen. Jeugdigen moeten worden behandeld 'op een wijze die geen afbreuk doet aan de waardigheid van eigenwaarde van het kind, die de eerbied van het kind voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van anderen vergroot, en waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd van het kind en met de wenselijkheid van het bevorderen van de herintegratie van het kind en van de aanvaarding door het kind van een opbouwende rol in de samenleving'.¹⁶¹ Het Kinderrechtencomité vindt de basis van een afzonderlijk jeugdstrafrecht in de psychologische, emotionele en educatieve verschillen tussen kinderen en volwassenen.¹⁶² Deze verschillen rechtvaardigen een strafrecht waarbij het strafbaar handelen van kinderen hen in mindere mate wordt verweten.¹⁶³ Daarom zijn de strafdoelen, zoals eerder al kort vermeld, gericht op rehabilitatie en resocialisatie.¹⁶⁴ Om deze doelen te bewerkstelligen, dienen lidstaten, ingevolge lid 3 van artikel 40 IVRK, ernaar te streven wetten, procedures, autoriteiten en instellingen tot stand te doen komen die specifiek gericht zijn op de kinderen die een strafbaar feit hebben gepleegd. In het bijzonder wordt verwacht dat lidstaten een minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid vaststellen. Volgens het Kinderrechtencomité zou die leeftijd ten minste 12 jaar moeten zijn.¹⁶⁵ Het Kinderrechtencomité geeft aan dat het afzonderlijke jeugdstrafrecht van toepassing moet zijn op *alle* minderjarigen, zonder uitzonderingen.¹⁶⁶ Het comité raadt alle landen aan die de mogelijkheid hebben om het volwassenenstrafrecht van toepassing te laten zijn op 16- en 17-jarigen, waaronder Nederland, deze wetten te veranderen en deze uitzondering te verwijderen.¹⁶⁷

Binnen het jeugdstrafrecht stelt het IVRK de nodige eisen en waarborgen aan de sanctietoemeting. De doodstraf en een levenslange gevangenisstraf zonder de mogelijkheid van vrijlating zijn expliciet verboden ingevolge art. 37 sub a IVRK. Artikel 40 lid 4 IVRK bepaalt dat de op te leggen sanctie proportioneel moet zijn aan de ernst van het feit en tevens aan de persoonlijke omstandigheden van de dader. Bij dit laatste moet onder andere gedacht worden aan de jeugdige leeftijd, de verminderde aansprakelijkheid en de omstandigheden en behoeften van het kind en

¹⁶¹ Art. 40 lid 1 IVRK.

¹⁶² CRC/C/GC/10, par. 10.

¹⁶³ CRC/C/GC/10, par. 10.

¹⁶⁴ CRC/C/GC/10, par. 10 en 23.

¹⁶⁵ CRC/C/GC/10, par. 32.

¹⁶⁶ CRC/C/GC/10, par. 37.

¹⁶⁷ CRC/C/GC/10, par. 38.

tevens de behoefte van de samenleving op de lange termijn.¹⁶⁸ Een strenge straffende aanpak is daarmee niet in overeenstemming.

Ten aanzien van vrijheidsbenemende sancties dienen deze slechts gehanteerd te worden als uiterste maatregel (*'last resort'*) en voor de kortst mogelijk passende duur te worden opgelegd (art. 37 sub b IVRK). Volgens het Kinderrechtencomité staat vrijheidsbeneming in de weg aan een harmonieuze ontwikkeling van de jeugdige en belemmert dit de re-integratie in de samenleving.¹⁶⁹

Art. 37 sub c IVRK bepaalt dat rekening gehouden moet worden met de behoeften van ieder kind dat van zijn vrijheid wordt beroofd *overeenkomstig zijn leeftijd*. Tevens moeten zij gescheiden worden van volwassenen. De plaatsing van kinderen bij volwassenen en in volwassen gevangenissen brengt de basisveiligheid, het welzijn en het re-integratievermogen van kinderen in gevaar.¹⁷⁰ Nederland heeft ten aanzien van artikel 37 sub c IVRK een voorbehoud gemaakt waardoor het mogelijk is om door middel van artikel 77b Sr het volwassenensanctiestelsel toe te passen op 16-en 17-jarigen.¹⁷¹ Indien een detentiestraf door middel van het volwassenensanctiestelsel wordt opgelegd, kan de 16- of 17-jarige worden geplaatst in een detentiecentrum voor volwassenen (PI).

Al met al heeft het IVRK met bijbehorende General Comments een breed scala aan waarborgen en rechten voor de jeugdigen in het strafrecht. Naast het IVRK bestaan er op internationaal vlak nog een aantal richtlijnen met de nodige waarborgen voor minderjarigen die met het strafrecht te maken krijgen. Twee daarvan, The Beijing Rules en The Havana Rules zullen hierna worden besproken.

2.5.2 The Beijing Rules & The Havana Rules

The Beijing Rules & The Havana Rules zijn beide aanbevelingen van de Verenigde Naties (VN). Zij zijn niet bindend, maar kennen wel een grote morele waarde.¹⁷² Ondanks dat The Beijing Rules en The Havana Rules van een vroegere datum dateren, worden de aanbevelingen uit beide richtlijnen toch beschouwd als een nadere uitwerking van de beginselen uit het IVRK.¹⁷³ De aanbevelingen kunnen ook worden gebruikt ter implementatie van het IVRK.¹⁷⁴ Beide richtlijnen zullen hierna nader worden uitgewerkt. Aangezien het IVRK voor een deel een uitwerking van beide richtlijnen vormt, bevatten The Beijing Rules en The Havana Rules voor een aanzienlijke deel een overlapping

¹⁶⁸ CRC/C/GC/10, par. 71.

¹⁶⁹ CRC/C/GC/10, par. 11.

¹⁷⁰ CRC/C/GC/10, par. 85.

¹⁷¹ *Stb.* 1994, 862.

¹⁷² Blaak e.a. 2013, p. 845.

¹⁷³ Doek 2008, p. 232.

¹⁷⁴ Zie bijvoorbeeld CRC/C/GC/10, par. 18; Blaak e.a. 2013, p. 854.

met de al eerder besproken beginselen van het IVRK. The Beijing Rules en The Havana Rules zullen om die reden beknopter worden besproken en slechts voor zover deze afwijken of aanvullingen bieden ten opzichte van het IVRK.

The Beijing Rules

The Beijing Rules zijn aangenomen in 1985.¹⁷⁵ The Beijing Rules bevatten aanbevelingen van de VN aan lidstaten met minimumvoorschriften waaraan de jeugdstrafrechtspleging wordt geacht te voldoen.¹⁷⁶ Deze minimumregels dienen als model voor een verdere ontwikkeling van de jeugdstrafrechtspleging in alle lidstaten.¹⁷⁷

Lidstaten dienen steeds te streven naar het verbeteren van het welzijn van minderjarigen.¹⁷⁸ Tevens moet de strafrechtelijke reactie proportioneel zijn aan de ernst van het feit en de persoonlijke omstandigheden van de jeugdige. Het welzijnsdenken en de proportionaliteitseis zijn de twee belangrijkste uitgangspunten van The Beijing Rules.¹⁷⁹ Met het oog op deze twee doelstellingen stellen The Beijing Rules, evenals het IVRK, dat lidstaten over een afzonderlijk jeugdstrafrecht dienen te beschikken met een sociaal rechtvaardige bejegening van minderjarigen.¹⁸⁰

In overeenstemming met art. 37 sub b IVRK, stellen The Beijing Rules dat vrijheidsbeneming slechts in uiterste gevallen is toegestaan. The Beijing Rules gaan hierin zelfs nog een stap verder door te stellen dat een vrijheidsbenemende sanctie alleen zou mogen worden opgelegd bij veroordeling voor een ernstig strafbaar feit waarbij geweld jegens een ander is gebruikt en bij volharding van het plegen van andere ernstige strafbare feiten.¹⁸¹ Bij het opleggen van een vrijheidsbenemende sanctie moet het welzijn van de jeugdige leidend zijn.¹⁸²

The Havana Rules

The Havana Rules zijn aangenomen in 1990.¹⁸³ De Havana Rules bevatten minimumregels ten aanzien van de vrijheidsbeneming van alle minderjarigen, zowel strafrechtelijk als civielrechtelijk. Het doel van The Havana Rules is de schadelijke gevolgen van vrijheidsbeneming zoveel mogelijk

¹⁷⁵ United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice, adopted by General Assembly resolution 40/33 of 29 November 1985.

¹⁷⁶ Liefwaard 2008, p. 50.

¹⁷⁷ Blaak e.a. 2013, p. 847.

¹⁷⁸ The Beijing Rules, rule 1.1.

¹⁷⁹ The Beijing Rules, par 5.1 en commentary.

¹⁸⁰ The Beijing Rules, rule 1.4 en 2.3.

¹⁸¹ The Beijing Rules, rule 17.1(c).

¹⁸² The Beijing Rules, rule 17.1(d).

¹⁸³ United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, adopted by General Assembly resolution 45/113 of 14 December 1990.

te beperken en het bevorderen van re-integratie in de maatschappij na de vrijheidsbeneming.¹⁸⁴ Het fysieke en mentale welzijn van de jeugdige staat daarbij voorop.¹⁸⁵

The Havana Rules bevatten voornamelijk regels over de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende sancties. Deze zijn voor deze scriptie niet relevant. Wel van belang zijn de nadere regels die The Havana Rules stellen ten aanzien van het opleggen van een vrijheidsbenemende sanctie. Zoals ook al door het IVRK en door The Beijing Rules werd erkend, stellen ook The Havana Rules dat vrijheidsbeneming in het strafrecht een uiterste maatregel moet zijn en voor de kortst mogelijke duur moet worden opgelegd.¹⁸⁶ The Havana Rules gaan nog verder voor wat betreft de invulling van deze uitgangspunten. Vrijheidsbeneming moet voorbehouden zijn aan uitzonderlijke gevallen. De duur moet worden bepaald door een rechterlijke instantie, waarbij de mogelijkheid van vervroegde vrijlating niet mag worden uitgesloten.

Kinderen moeten worden gescheiden van volwassenen. Hierop zijn twee uitzonderingen. Samenplaatsing mag wel als er sprake is van een familiale relatie tussen de minderjarige en de volwassenen.¹⁸⁷ Tevens is samenplaatsing toegestaan indien dit plaatsvindt in het kader van speciaal programma waarvan is aangetoond dat dit bevorderend is voor het welzijn van de minderjarige. De volwassenen bij wie de minderjarige wordt geplaatst, worden daarvoor zorgvuldig geselecteerd.¹⁸⁸

2.6 Tussenconclusie

In dit hoofdstuk is het theoretisch kader voor deze scriptie behandeld. De wettelijke mogelijkheden om te reageren op ernstige strafbare feiten gepleegd door 16- en 17-jarigen zijn geïntroduceerd. Indien de persoonlijkheid van de dader, de ernst van het feit of de omstandigheden waaronder het feit is begaan aanleiding geven tot toepassing van het volwassenenstrafrecht kunnen op 16- en 17-jarigen twee sanctiestelsels van toepassing zijn: het volwassenensanctiestelsel en het jeugdsanctiestelsel. Het volwassenenstrafrecht heeft voornamelijk een vergeldend karakter. Het jeugdstrafrecht heeft daarentegen een pedagogisch karakter, waarbij heropvoeding van de jeugdige centraal staat. De beslissing van de rechtbank welk sanctiestelsel van toepassing is, is van groot belang voor de jeugdige dader, aangezien de bijbehorende sancties nogal van elkaar verschillen. Binnen het volwassenensanctiestelsel zijn de gevangenisstraf en de Tbs de twee mogelijke sancties bij 16- en 17-jarigen die een ernstig

¹⁸⁴ The Havana Rules, rule 3.

¹⁸⁵ The Havana Rules, rule 1.

¹⁸⁶ The Havana Rules, rule 2.

¹⁸⁷ The Havana Rules, rule 29.

¹⁸⁸ The Havana Rules, rule 29.

strafbaar feit hebben gepleegd. Binnen het jeugdsanctiestelsel zijn dit de jeugddetentie en de PIJ-maatregel.

Ook internationaal bestaat een aantal documenten die voor de minderjarige in het strafrecht van belang zijn. De belangrijkste rechten zijn te vinden in het IVRK, in het bijzonder artikel 37 en 40 die regelen dat iedere lidstaat dient te beschikken over een apart jeugdstrafrecht dat van toepassing is op *alle* minderjarigen en dat vrijheidsbeneming een uiterste maatregel moet zijn en slechts voor de kortst mogelijke duur mag worden opgelegd. General Comment no. 10, The Beijing Rules en The Havana Rules dienen ter aanvulling en ondersteuning van de mede in het IVRK vastgelegde kinderrechten.

In het volgende hoofdstuk zal aan de hand van een praktijkonderzoeken worden onderzocht hoe rechters in de praktijk met de wettelijke mogelijkheden (sanctiestelsel en sanctie) om te reageren op ernstige strafbare feiten op 16- en 17-jarigen omgaan.

Hoofdstuk 3: Jurisprudentie- en praktijkonderzoek

3.1 Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk zijn het nationale en internationale kader geschetst van de wettelijke mogelijkheden (sanctiestelsels en sancties) die van toepassing kunnen zijn op 16- en 17-jarigen die een ernstig strafbaar feit hebben gepleegd. Geconstateerd is dat twee sanctiestelsels mogelijk zijn met ieder hun bijbehorende karakter en sancties. In dit hoofdstuk wordt aan de hand van een praktijkonderzoek onderzocht hoe jeugdstrafrechters in de praktijk omgaan met de mogelijkheid het volwassenensanctiestelsel toe te passen en vervolgens hoe zij omgaan met de sanctietoemeting. In §3.2 wordt kort een overzicht gegeven van eerdere relevante onderzoeken en hun uitkomsten. Het praktijkonderzoek wordt aan de hand van twee onderzoeksmethoden uitgevoerd: een kwalitatieve jurisprudentieanalyse en ter aanvulling een empirisch onderzoek aan de hand van interviews. Als eerste zal de jurisprudentieanalyse aan bod komen (§3.3) en vervolgens zullen de resultaten naar aanleiding van de interviews worden gepresenteerd (§3.4). Dit hoofdstuk zal worden afgesloten met een tussenconclusie (§3.5).

3.2 Eerdere onderzoeken en beknopte uitkomsten

Om de eigen onderzoeksresultaten in een duidelijke context te kunnen plaatsen, zal in deze paragraaf een kort overzicht worden gegeven van eerdere relevante onderzoeken omtrent de wettelijke sanctiemogelijkheden om te reageren op ernstige strafbare feiten gepleegd door 16- en 17-jarigen.

In 2007 heeft Weijers kwantitatief onderzoek gedaan naar het gebruik en de motivering van art. 77b Sr over de periode 1998-2004.¹⁸⁹ Dit is een verouderd onderzoek, maar het toont een duidelijke afname aan van het aantal keren dat art. 77b Sr is toegepast. Ook toont dit onderzoek aan dat, als gebruik werd gemaakt van het volwassenensanctiestelsel bij minderjarigen, het in zeer weinig gevallen ging om ernstige strafbare feiten. In slechts 30% van het totaal aantal zaken waarin art. 77b Sr is toegepast, was sprake van gewelds- en levensdelicten. Een laatste duidelijke conclusie die getrokken werd, is dat het gebruik van art. 77b Sr slecht werd gemotiveerd.

In 2009 heeft Uit Beijerse een kwantitatief onderzoek verricht naar de rechterlijke argumentatie bij het al dan niet toepassen van art. 77b Sr over de periode januari 2008 tot en met augustus 2009.¹⁹⁰ Uit Beijerse concludeert dat het criterium de 'ernst van het feit' het vaakst genoemd wordt, maar nauwelijks wordt toegelicht. In geen enkele zaak was de ernst van het feit het enige aangehaalde criterium. Ook het criterium 'omstandigheden van het geval' werd nauwelijks

¹⁸⁹ Weijers, *FJR* 2007/4, p. 2-4.

¹⁹⁰ Uit Beijerse, *DD* 2009/75, afl 10.

toegelicht en als dit wel gebeurde, werd het heel verschillend uitgelegd. 'De persoonlijkheid van de dader' kreeg in de door haar onderzochte uitspraken de meeste handen en voeten doordat daadwerkelijk door de rechter werd gemotiveerd of de jeugdige een 'volwassen' verdachte was.

In 2011 is door Bruning et al., aan de hand van juridisch onderzoek en enquêtes, onderzoek gedaan naar het juridisch kader voor de zwaarste jeugdsancties in theorie en praktijk en in hoeverre die sancties aansluiten bij de bedoeling van de wetgever.¹⁹¹ In dit onderzoek zijn de jeugddetentie, PIJ-maatregel en Gedragsbeïnvloedende maatregel onderzocht. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat de afbakening van de verschillende sancties onvoldoende duidelijk bleek. Ook de doelen van de sancties bleken onduidelijk, zowel door de wetgever als in de praktijk.

Deze onderzoeken dateren allemaal van vóór de wetwijziging van 1 april 2014. In het praktijkonderzoek dat in dit hoofdstuk aan bod is, wordt voor een deel hetzelfde onderzoek verricht als de genoemde onderzoeken, zij het niet kwantitatief, maar kwalitatief, waarbij een vernieuwde blik wordt geworpen op de huidige sanctiemogelijkheden.

3.3 Jurisprudentieanalyse

In deze paragraaf zullen als eerste de onderzoeksmethode en beperkingen worden toegelicht (§3.3.1). Vervolgens zullen de algemene kenmerken van de geanalyseerde uitspraken in kaart worden gebracht (§3.3.2). Vervolgens volgen de onderzoeksresultaten ten aanzien van het sanctiestelsel (§3.3.3), waarna verder zal worden verdiept in de zaken waarin het volwassenensanctiestelsel is besproken in het vonnis (§3.3.4). Daarna worden de onderzoeksresultaten ten aanzien van de opgelegde sancties gepresenteerd (§3.3.5). Als laatste in deze paragraaf zullen met betrekking tot de sanctiemotivering twee zaken worden uitgelicht (§3.3.6).

3.3.1 Onderzoeksmethode en beperkingen

De jurisprudentieanalyse betreft een kwalitatieve analyse die in twee delen is uitgevoerd. Als eerste zal worden gekeken naar het sanctiestelsel en vervolgens naar de sanctie. Door de Rechtbank Zeeland-West-Brabant is toestemming verleend om gebruik te maken van de online databank van de Rechtspraak, 'Porta Iuris'. Door verschillende zoekopdrachten waaronder het artikelnummer (art. 242, 287, 288 en 289 Sr) en de delictkwalificatie (verkrachting, moord en (gekwalficeerde) doodslag) samen met de zoekterm 'jeugd' zijn uiteindelijk 46 uitspraken geschikt gebleken voor dit onderzoek.¹⁹² Dit gaat om zaken waarin een 16- of 17-jarige is veroordeeld voor verkrachting, (gekwalficeerde) doodslag en/of moord, inclusief pogingen en

¹⁹¹ Bruning e.a. 2011.

¹⁹² Voor een overzicht van alle uitspraken inclusief samenvatting en de voor deze scriptie relevante bevindingen, zie bijlage A.

medeplegen. Gekozen is voor een periode van 1 april 2014 tot 15 maart 2019 vanwege de inwerkingtreding van de Wet Adolescentenstrafrecht.¹⁹³

Door meerdere zoekopdrachten te gebruiken, is gepoogd een overzicht te krijgen van alle uitspraken waarin een 16- of 17-jarige is veroordeeld voor (poging) verkrachting, doodslag of moord sinds 1 april 2014. Echter kan die garantie niet worden gegeven. Aangezien het onduidelijk is of alle uitspraken opgenomen zijn in Porta Iuris en zo niet, hoeveel er ontbreken, is het doel van dit onderzoek uitdrukkelijk niet om kwantitatieve uitspraken te doen. Het valt wel te verwachten dat een groot deel van deze zaken, gezien hun bijzondere karakter, wordt gepubliceerd. De getallen die hierna aan de orde zullen komen, dienen louter ter beschrijving van het sample. Het is onbekend in hoeverre zij representatief zijn voor de gehele rechtspraak. Alle bevindingen gedurende het jurisprudentieonderzoek zijn bijgehouden in een Excel-bestand met meerdere schema's verdeeld over het sanctiestelsel, sanctie en een overzicht per rechtbank. In het jurisprudentieonderzoek zullen meerdere vragen worden beantwoord om zo de deelvraag van dit hoofdstuk in zijn geheel te kunnen beantwoorden.

3.3.2 Algemene categorisering van de uitspraken

Om later gedetailleerde conclusies uit de in paragraaf 3.3.3 en 3.3.4 genoemde resultaten te trekken, is het van belang om een duidelijk overzicht te hebben van de algemene kenmerken van de geanalyseerde uitspraken. In deze paragraaf worden de uitspraken meerdere malen gecategoriseerd. In totaal zijn 46 uitspraken geanalyseerd, verdeeld over vier delicten.

Tabel 1: Uitspraken naar type delict

Type delict	Aantal uitspraken	Waarvan pogingen
Verkrachting (art. 242 Sr)	10	-
Doodslag (art. 287 Sr)	28	24
Gekwalificeerde doodslag (art. 288 Sr)	1	-
Moord (art. 289 Sr)	7	2
Totaal	46	26

¹⁹³ Vóór deze datum golden andere wettelijke regelingen die in deze scriptie niet meer van toepassing zijn.

Tabel 2: Uitspraken naar leeftijd jeugdigen ten tijde van het delict

Leeftijd t.t.v.h.d*	Aantal jeugdigen	Percentage
16 jaar	18	39,1%
17 jaar	28	60,9%
Totaal	46	100%

* ten tijde van het delict

3.3.3 Resultaten ten aanzien van het sanctiestelsel

Van de 46 uitspraken waarin 16- en 17-jarigen zijn veroordeeld voor verkrachting, doodslag of moord is allereerst gekeken naar het aantal keer dat de mogelijkheid van het toepassen van het volwassenensanctiestelsel is besproken in het vonnis. In negen van de 46 uitspraken was dat het geval. Dat wil zeggen dat in de overige 37 uitspraken geen enkele overweging is gewijd aan de eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel. Vanwege het criterium 'ernst van het feit' had in alle 46 uitspraken het volwassenensanctiestelsel aan de orde kunnen worden gesteld. Dat dit in 37 gevallen niet expliciet in de uitspraak is opgenomen, wil niet per definitie zeggen dat de mogelijkheid van het volwassenensanctiestelsel helemaal niet is overwogen. Deze optie kan bijvoorbeeld tijdens het 'raadkameren' wel zijn besproken. Dit is dan niet als zodanig op papier gezet.

Tabel 3: Aantal keren dat art. 77b Sr expliciet is overwogen

Volwassenensanctiestelsel wel expliciet is overwogen in uitspraak	9	19,6%
Volwassenensanctiestelsel niet expliciet is overwogen in uitspraak	37	80,4%

Van de negen uitspraken waarin de toepassing van het volwassenensanctiestelsel op enige wijze aan bod is geweest, ging het in geen van de gevallen om een veroordeling voor verkrachting. In vier uitspraken was sprake van doodslag, in één geval was sprake van gekwalificeerde doodslag en in de overige vier uitspraken was sprake van moord. In twee gevallen was de jeugdige 16 jaar ten tijde van het delict en in de overige zeven gevallen was de jeugdige 17 jaar ten tijde van het delict.

Tabel 4: Aantal keren dat art. 77b Sr expliciet is overwogen naar delict

Type delict	Aantal uitspraken van geheel	Percentage
Verkrachting	0 van de 10	0%
Doodslag	4 van de 28	14,3%
Gekwalificeerde doodslag	1 van de 1	100%
Moord	4 van de 7	57%

Van alle 46 geanalyseerde uitspraken is in drie gevallen het volwassenensanctiestelsel daadwerkelijk toegepast. In de overige 43 gevallen is het jeugdsanctiestelsel toegepast. In zes zaken is het volwassenensanctiestelsel wel overwogen, maar niet toegepast.

Tabel 5: Aantal uitspraken naar sanctiestelsel

Volwassenensanctiestelsel	3	6,5%
Jeugdsanctiestelsel	43	93,5%

In één geval was sprake van doodslag, bij de overige twee was sprake van moord.

Tabel 6: Aantal keren dat art. 77b Sr is toegepast naar delict

Type delict	Aantal uitspraken van geheel	Percentage
Verkrachting	0 van de 10	0%
Doodslag	1 van de 28	3,5%
Gekwalificeerde doodslag	0 van de 1	0%
Moord	2 van de 7	28,6%

3.3.4 Analyse van de jurisprudentie ten aanzien van het sanctiestelsel

In deze paragraaf worden de negen uitspraken waarin het volwassenensanctiestelsel in het vonnis is besproken nader uitgewerkt en geanalyseerd. Er wordt dieper ingegaan op de motivering van de rechtbank om al dan niet het volwassenensanctiestelsel toe te passen. Adviezen van gedragsdeskundigen zullen alleen worden genoemd waar dat relevant is voor de rechterlijke argumentatie. Als eerst zullen de zes zaken aan bod komen waar het volwassenensanctiestelsel wel is besproken, maar niet is toegepast. Daarna volgen de drie zaken waarin art. 77b Sr wel is toegepast.

zes uitspraken waarin het volwassenensanctiestelsel wel is besproken, maar niet is toegepast

In de zaak van de rechtbank Gelderland van 18 september 2018¹⁹⁴ heeft een 17-jarige zich schuldig gemaakt aan een poging doodslag door het slachtoffer in een stilstaande bus met veel passagiers uit het niets met een mes te steken. De rechtbank concludeert dat het gaat om een zeer ernstig feit met grote impact op het slachtoffer en de overige passagiers. Over het volwassenensanctiestelsel bepaalt de rechtbank:

¹⁹⁴ Rb. Gelderland 18 september 2018, ECLI:NL:RBGEL:2018:4931.

“De rechtbank overweegt allereerst dat zij geen aanleiding ziet om ten aanzien van [verdachte], die minderjarig was ten tijde van het plegen van de feiten, het meerderjarigenstrafrecht toe te passen.”¹⁹⁵

Een aanvullende motivering ontbreekt. Wel wordt expliciet vermeld dat een PIJ-maatregel na de maximale duur kan worden omgezet in een Tbs.

“In het geval dat een betrokkene na afloop van die maximale termijn van zeven jaar en na terugplaatsing niet uitbehandeld is, en de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen de omzetting van de PIJ-maatregel in TBS eist, voorziet het bepaalde in artikel 77tc van het Wetboek van Strafrecht in omzetting in die maatregel.”

Mogelijk is dit van invloed geweest op de keuze voor het sanctiestelsel. Dit is onbekend. Aan de jeugdige is een onvoorwaardelijke jeugddetentie van 189 dagen en de PIJ-maatregel opgelegd.

In een zaak van de rechtbank Noord-Nederland van 17 mei 2018¹⁹⁶ heeft een 17-jarige jongen zijn ex-stiefvader, die drugs van hem had gestolen, gedood door hem met een mes te steken. Verdachte heeft dit mes schoongemaakt en is vervolgens weggereden. Ten aanzien van het sanctiestelsel sluit de rechtbank zich aan bij de deskundigen.

“Bij voornoemde persoonlijkheidsonderzoeken is besproken of bij de strafbepaling het sanctierecht voor meerderjarigen moet worden toegepast. De deskundigen hebben geadviseerd het jeugdstrafrecht bij verdachte toe te passen en de rechtbank neemt deze adviezen over.”

Waarom het meerderjarigenstrafrecht is besproken en waarom er vervolgens voor is gekozen toch het jeugdstrafrecht toe te passen, wordt niet aangegeven. Er worden geen indicaties of contra-indicaties genoemd. Aan de jeugdige is de maximale jeugddetentie van 24 maanden onvoorwaardelijk opgelegd en hij heeft daarbij tevens de PIJ-maatregel opgelegd gekregen.

In een zaak van de rechtbank Overijssel van 15 juni 2015¹⁹⁷ was er sprake van moord op een straatmuzikant en een poging tot moord op een omstander in een winkelcentrum door een 17-jarige. Het volwassenensanctiestelsel is ter terechtzitting aan de orde geweest, maar ook in deze zaak worden in het vonnis geen redenen gegeven waarom besloten is om toch het jeugdstrafrecht toe te passen.

“Bij voornoemde persoonlijkheidsonderzoeken en tijdens het onderzoek ter terechtzitting is besproken of bij de strafbepaling het sanctierecht voor meerderjarigen moet worden toegepast. De rechtbank ziet echter gelet op de adviezen van voornoemde deskundigen geen grond om het sanctierecht voor

¹⁹⁵ *Ibid.*, r.o. 7.

¹⁹⁶ Rb. Noord-Nederland 17 mei 2018, ECLI:NL:RBNNE:2018:1853.

¹⁹⁷ Rb. Overijssel 15 juni 2015, ECLI:NL:RBOVE:2015:2844.

meerderjarigen toe te passen. De deskundigen hebben uitdrukkelijk geadviseerd het jeugdstrafrecht bij verdachte toe te passen en de rechtbank neemt deze adviezen over.”¹⁹⁸

De jeugdige heeft de maximale jeugddetentie van 24 maanden onvoorwaardelijk opgelegd gekregen. Daarnaast is ook de PIJ-maatregel opgelegd.

In een zaak van de rechtbank Den Haag van 24 april 2015¹⁹⁹ heeft een 16-jarige jongen een medescholier vermoord door hem met een mes in zijn hals te steken. De rechtbank concludeert dat de samenleving ernstig is geschokt en dat dit feit heeft geleid tot gevoelens van onrust en onveiligheid in de samenleving. Door de rechtbank wordt niet expliciet overwogen of het volwassenensanctiestelsel toegepast moet worden, maar zij geeft wel aan de conclusies van de deskundigen te onderschrijven. Deze deskundigen geven het volgende aan:

“Nu er bij de jeugdige verdachte sprake is van een onrijpe persoonlijkheidsontwikkeling wordt niet geadviseerd het meerderjarigenstrafrecht toe te passen.”²⁰⁰

Aan de jeugdige is een onvoorwaardelijke jeugddetentie opgelegd van 20 maanden en daarnaast is de PIJ-maatregel opgelegd.

Op 22 februari 2018 heeft de rechtbank Amsterdam een jongen veroordeeld voor gekwalificeerde doodslag.²⁰¹ De 17-jarige heeft het slachtoffer in het park met een mes doodgestoken, welke doodslag werd vergezeld van diefstal en afpersing. In deze zaak is, in tegenstelling tot de tot nu toe eerder geanalyseerde uitspraken, door de OvJ het volwassenenstrafrecht geëist. De rechtbank heeft hier in de uitspraak uitgebreid op gereageerd. Daarbij is de rechtbank als eerste ingegaan op het wettelijk kader van art. 77b Sr. Indicaties voor toepassing van het volwassenensanctiestelsel vindt de rechtbank in de ernst van het feit en de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd. Verdachte heeft de beroving doelbewust gepland en uitgevoerd.

“De ernst van met name de gekwalificeerde doodslag en de omstandigheden waaronder het is begaan wegen voor de rechtbank zwaar en kunnen toepassing van het meerderjarigenstrafrecht in beginsel rechtvaardigen.

De rechtbank stelt voorop dat met name de bewezenverklarde gekwalificeerde doodslag een uitzonderlijk ernstig strafbaar feit is. Verdachte heeft de beroving doelbewust gepland en uitgevoerd.”

¹⁹⁸ *Ibid.*, r.o. 7.3.

¹⁹⁹ Rb. Den Haag 24 april 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:4658.

²⁰⁰ *Ibid.*, r.o. 6.3.

²⁰¹ Rb. Amsterdam 22 februari 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:958.

De persoonlijkheid van de dader heeft de rechtbank, in overeenstemming met deskundigenrapportages, doen besluiten om het jeugdstrafrecht toe te passen. De verdachte maakt een kinderlijke indruk en is nog niet volledig uitgehard.

“Hij lijkt behoefte te hebben aan ondersteuning, structuur, genegenheid en scholing. Verdachte is bovendien niet eerder veroordeeld. Niet kan worden gesteld dat de mogelijkheden binnen het jeugdstrafrecht zijn verbruikt.

Verdachte heeft de afgelopen maanden in voorlopige hechtenis in een Justitiële Jeugdinrichting een positieve ontwikkeling laten zien, wat het vermoeden bevestigt dat verdachte baat heeft bij structuur en begrenzing. Hij geeft zelf toe dat het goed met hem gaat sinds hij gedetineerd is en dat hij inziet dat hij behandeling nodig heeft.”

De rechtbank acht de kans groot dat toepassing van het jeugdstrafrecht de verdachte positiever zal beïnvloeden en noemt hierbij tevens het belang van de samenleving. De jeugdige heeft de maximale jeugddetentie van 24 maanden onvoorwaardelijk en de PIJ-maatregel opgelegd gekregen.

De laatste uitspraak waarin art. 77b Sr is besproken maar niet is toegepast, betreft een zaak van 13 juli 2018 van de rechtbank Midden-Nederland.²⁰² In deze zaak heeft een 16-jarige jongen zich op onbekende wijze schuldig gemaakt aan doodslag van een meisje. Dit meisje is een paar dagen later teruggevonden in een sloot. Opvallend in deze zaak is dat het volwassenensanctiestelsel niet is geëist door de OvJ, maar de rechtbank zich toch ‘nadrukkelijk heeft gebogen’ over de vraag welk sanctiestelsel is aangewezen. Ook in deze zaak heeft de rechtbank eerst het wettelijk kader van art. 77b Sr uiteengezet. De rechtbank ziet in de ernst van het feit en de proceshouding van verdachte indicaties voor toepassing van het volwassenensanctiestelsel.

“Verdachte heeft, ook ter zitting, telkenmale laten zien dat hij de regie wil behouden en geen vragen wenst te beantwoorden noch duidelijkheid wil verschaffen over zaken die hij niet wil delen. Verdachte is in dit opzicht zelfbepalend, hautain en, wellicht ook mede ten gevolge van deze houding, volwassen overgekomen.”²⁰³

Daarentegen sluit de rechtbank zich aan bij deskundigenrapportages over de persoon van de dader.

“Gezien de nog jonge leeftijd van verdachte en het door de deskundigen benadrukte gegeven dat de geconstateerde stoornissen met name op het gebied van de jeugd- en ontwikkelingsstoornissen zijn vastgesteld, lijkt verdachte voorlopig nog gebaat

²⁰² Rb. Midden-Nederland 13 juli 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:3274, JERF 2018/290.

²⁰³ *Ibid.*, r.o. 7.3.

te zijn bij een pedagogische aansturing en behandeling binnen een pedagogische setting.”²⁰⁴

Ook in deze zaak is de mogelijkheid om een PIJ na 7 jaar om te zetten in een Tbs expliciet aangehaald.

“De rechtbank benadrukt in dit kader tevens dat, mocht de behandeling binnen de duur van de PIJ-maatregel niet afgerond worden, aansluitend een omzetting naar TBS tot de mogelijkheden behoort.”²⁰⁵

Hier lijkt deze overweging een rol te spelen in de keuze voor het sanctiestelsel, aangezien deze overweging direct na de indicaties en contra-indicaties staat aangegeven en nog onder hetzelfde kopje ‘Toepasselijk sanctiestelsel’ staat. Aan de jeugdige is de maximale jeugddetentie van 24 maanden onvoorwaardelijk en daarnaast de PIJ-maatregel opgelegd.

Het moge duidelijk zijn dat de mate van motivering en de omstandigheden die daarbij een rol spelen erg verschillen per uitspraak. Wel kan voorzichtig geconcludeerd worden dat adviezen van deskundigen een belangrijke rol spelen in de overweging om al dan niet het volwassenensanctiestelsel toe te passen. Mogelijk speelt de mogelijkheid om een PIJ-maatregel om te zetten in een Tbs hier ook een rol bij. Dit is echter nog onduidelijk.

Drie uitspraken waarin het volwassenensanctiestelsel wel is toegepast

Hierna zullen de drie uitspraken worden besproken waarin de rechtbank het volwassenensanctiestelsel daadwerkelijk heeft toegepast.

Een eerste uitspraak betreft een zaak van de rechtbank Noord-Nederland en dateert van 10 december 2015.²⁰⁶ In deze zaak heeft een 17-jarige zich samen met zijn vader schuldig gemaakt aan doodslag door het slachtoffer vast te tapen en met een honkbalknuppel onder meer op het hoofd te slaan. De OvJ heeft in deze zaak toepassing van het volwassenensanctiestelsel gevorderd. Deskundigen en de RvdK zien echter geen aanleiding om hierin mee te gaan. De rechtbank ziet daarentegen in alle criteria grond om wel toepassing te geven aan het volwassenenstrafrecht. Daarbij overweegt de rechtbank het volgende:

“De rechtbank heeft daarbij de gruwelijke manier waarop het slachtoffer van zijn leven is beroofd in aanmerking genomen en de omstandigheid dat het een wraakactie in het criminele circuit heeft betroffen. Daarnaast ziet de rechtbank in afwijking van hetgeen in 2013 door de deskundigen hieromtrent is gerapporteerd, in de persoon van de verdachte eveneens aanwijzingen voor toepassing van het meerderjarigenstrafrecht. Uit het dossier volgt dat verdachte betrokken is geweest

²⁰⁴ *Ibid.*

²⁰⁵ *Ibid.*, r.o. 7.3.

²⁰⁶ Rb. Noord-Nederland 10 december 2015, ECLI:NL:RBNNE:2015:5674.

bij hennepsteelt en/of verkoop, al dan niet met zijn vader gepleegd. Hieruit volgt derhalve een volwassener beeld van verdachte dan verdachte ten overstaan van de deskundigen heeft doen voorkomen.”

De rechtbank noemt geen contra-indicaties. Aan de jeugdige is een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van 8 jaar opgelegd.

Een tweede uitspraak waarin toepassing is gegeven aan art 77b Sr is een zaak van de rechtbank Oost-Brabant van 20 juli 2016.²⁰⁷ In deze zaak wilde een 17-jarige jongen in eerste instantie zelfmoord plegen. Om er zeker van te zijn dat hij niet werd tegengehouden door zijn familie heeft hij zijn zusje, moeder en oma vermoord. De OvJ heeft toepassing van het volwassenensanctiestelsel gevorderd. De rechtbank ziet in alle criteria grond voor toepassing van art. 77b Sr. Ten aanzien van de ernst van het feit en de omstandigheden waaronder het feit is begaan, concludeert de rechtbank enkel dat hieraan is voldaan, maar geeft hierbij niet aan waarom. Over de persoonlijkheid van de dader wordt wel een nadere duiding gegeven.

“In het bijzonder is daarbij van belang de visie van de deskundigen dat er sprake is van een defect in de persoonlijkheid van betrokkene, waarbij volwassen behandelmogelijkheden beter aansluiten. In de visie van de deskundigen zijn de behandelmogelijkheden binnen de PIJ-maatregel ontoereikend, en overstijgen de problematiek van betrokkene en het risico het pedagogische karakter van de behandelingen die in jeugdinrichtingen worden aangeboden. De TBS behandelmodaliteiten sluiten beter aan bij de problematiek van betrokkene en de samenhang daarvan met het ten laste gelegde.”

Ook in deze zaak worden contra-indicaties niet besproken. Opvallend in deze uitspraak is nog dat de rechtbank expliciet benoemt meer behoefte te hebben aan vergelding.

“De bewezen verklaarde feiten dienen, gezien voormelde ernst en omstandigheden waaronder de feiten zijn gepleegd, vanuit het oogpunt van vergelding, te worden bestraft met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van, na te noemen, aanmerkelijke langere duur [...] nu bij de toepassing van het jeugdstrafrecht maximaal 24 maanden jeugddetentie kan worden opgelegd.”

De jeugdige heeft een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van 10 jaar en daarbij de Tbs met dwangverpleging opgelegd gekregen.

De laatste zaak waarin het volwassenensanctiestelsel is toegepast, dateert van 10 december 2018 van de rechtbank Rotterdam.²⁰⁸ In deze zaak ging het om een 17-jarige die zich, samen met anderen, schuldig heeft gemaakt aan een dubbele moord, waarbij één onbedoeld slachtoffer. De moord betreft een koelbloedige liquidatie waarbij de jeugdige is ingehuurd. De OvJ eist toepassing

²⁰⁷ Rb. Oost-Brabant 20 juli 2016, ECLI:NL:RBOBR:2016:3846.

²⁰⁸ Rb. Rotterdam 10 december 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:10101.

van art. 77b Sr. De rechtbank motiveert de toepassing hiervan zeer uitgebreid, waarbij alle criteria één voor één worden besproken. Ten aanzien van de ernst van het feit neemt de rechtbank in overweging dat geldelijk gewin voorop stond en dat het leven van het onbedoelde slachtoffer op de koop is toegenomen. Over de persoon van de dader overweegt de rechtbank dat verdachte zich telkens op zijn zwijgrecht beroepen heeft en pas ging praten toen hij zelf dacht dat dit gunstig was voor zijn straf.

“De rechtbank is van oordeel dat hieruit een berekenende houding van de verdachte naar voren komt en dat die berekenende houding verdachte neerzet als een persoon die zijn kansen nauwkeurig inschat en daar vervolgens naar handelt.”²⁰⁹

Tevens is de rechtbank het eens met deskundigen dat verdachte pedagogisch niet meer te bereiken is. Over de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd geeft de rechtbank aan dat de leidende rol van verdachte doorslaggevend is.

“Ze hebben beiden contact gehad met de opdrachtgevers en zij hebben samen observaties uitgevoerd. Door aldus te handelen heeft de verdachte initiatief getoond en is hij planmatig te werk gegaan. Van een voor jeugdigen meer karakteristiek ondoordacht, impulsief handelen is geen sprake.”²¹⁰

Aan contra-indicaties noemt de rechtbank enkel dat de liquidatie amateuristisch is overgekomen en dat verdachte zich ‘makkelijk – naar het zich laat aanzien - voor het karretje van de opdrachtgevers heeft laten spannen’. Aan de jeugdige is een gevangenisstraf van 20 jaar onvoorwaardelijk opgelegd.

In alle drie de zaken waarin het volwassenensanctiestelsel is toegepast, worden in alle drie de criteria gronden gevonden voor toepassing daarvan. In alle zaken worden de ernst van het feit, de persoonlijkheid van de dader en de omstandigheden van het geval genoemd als reden om het volwassenensanctiestelsel toe te passen. De omvang van de motivering en de inhoud daarvan, de wijze waarop de criteria worden ingevuld, verschillen aanzienlijk van elkaar. Aan contra-indicaties wordt niet of nauwelijks aandacht besteed in het vonnis.

Samenvattend kan gesteld worden dat, ondanks dat er sprake is van een ernstig feit, bespreking van het toepasselijk sanctiestelsel doorgaans niet aan de orde is. Het uitgangspunt, toepassing van het jeugdstrafrecht, wordt in veruit de meeste gevallen als vanzelfsprekend beschouwd. Toepassing van het volwassenensanctiestelsel is een echte uitzondering en slechts voorbehouden aan de meest extreme gevallen.

²⁰⁹ *Ibid.*, r.o. 7.4.

²¹⁰ *Ibid.*, r.o. 7.4.

3.3.5 Resultaten ten aanzien van de sanctie

Nadat het sanctiestelsel per uitspraak is geanalyseerd, is vervolgens gekeken naar de opgelegde sancties. De resultaten ten aanzien van de sancties zullen in deze paragraaf worden besproken. Hierbij geldt de beperking dat in veel zaken naast het ernstige strafbare feit waar het in deze scriptie om gaat, nog één of meer lichtere strafbare feiten zijn gepleegd die gelijktijdig zijn behandeld. Dit is doorgaans van invloed op de hoogte van de straf en zal daardoor de hierna volgende resultaten enigszins beïnvloeden, maar gelet op de ernst van het hoofdfeit valt te verwachten dat de opgelegde sanctie in overwegende mate valt te verklaren uit het hoofdfeit.

Of een bepaalde sanctie überhaupt opgelegd *kan* worden, is afhankelijk van de mentale gesteldheid van de jeugdige dader. De jeugd detentie kan namelijk niet worden opgelegd bij volledig ontoerekeningsvatbare jongeren (§2.4.2.1) en de PIJ-maatregel kan niet worden opgelegd bij volledig toerekeningsvatbare jongeren (§2.4.2.2). Daarom zijn de statistieken hieromtrent in kaart gebracht. In de 46 geanalyseerde uitspraken zijn in totaal zeven verschillende mentale 'toestanden' aan de orde gekomen. De 46 jeugdigen worden in die zeven categorieën onderverdeeld.

Tabel 7: Aantal jeugdigen naar mentale toestand

Mentale toestand	Aantal jeugdigen	Percentage
Volledig toerekeningsvatbaar	7	15,2%
Licht verminderd toerekeningsvatbaar	3	6,5%
Licht tot verminderd toerekeningsvatbaar	2	4,3%
Verminderd toerekeningsvatbaar	18	39,1%
Sterk verminderd toerekeningsvatbaar	2	4,3%
Volledig ontoerekeningsvatbaar	1	2,2%
Onbekend ²¹¹	13	28,3%
Totaal	46	100%

Geconcludeerd kan worden dat een ruime meerderheid van de jeugdigen verminderd toerekeningsvatbaar is en dat in beginsel ten minste 56% in aanmerking komt voor de PIJ-maatregel. Bij hen is namelijk sprake van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van

²¹¹ Bij een aantal uitspraken is de mentale toestand van de jeugdige dader onbekend gebleven. Dit kan te maken hebben met een jeugdige die niet wilde meewerken aan onderzoek, maar ook omdat er simpelweg niet wordt getwijfeld aan de toerekeningsvatbaarheid van de jeugdige.

de geestvermogens. In 30,4% van de uitspraken is een PIJ-maatregel ook daadwerkelijk opgelegd (zie tabel 8).

In de tabel hierna volgen de typen sancties die zijn opgelegd in alle uitspraken. In veel gevallen is sprake van een cumulatie van sancties. Er is alleen gekeken naar de hoofdstraffen en maatregelen zoals die in hoofdstuk 2 aan bod zijn gekomen plus de taakstraf. De taakstraf was, op één uitzondering na, complementair aan de jeugddetentie. Het percentage is ten opzichte van het totaal aantal uitspraken (46).

Tabel 8: Aantal uitspraken (n=46) naar sanctie

Sanctie	Aantal keren opgelegd	Percentage
Jeugddetentie	40	86,9%
PIJ-maatregel	14	30,4%
Gevangenisstraf	3	6,5%
Terbeschikkingstelling	1	2,2%
Taakstraf	15	32,6%

Geconcludeerd kan worden dat in 43 van de 46 uitspraken een detentiestraf is opgelegd. Van de overige drie zaken is in twee gevallen alleen een PIJ-maatregel opgelegd en in één zaak is alleen een taakstraf van 60 uur opgelegd. Dit laatste is opmerkelijk, aangezien er in deze zaak sprake was van een taakstrafverbod. Er was namelijk sprake van een delict waar naar de wettelijke omschrijving meer dan zes jaar gevangenisstraf op staat en tevens heeft de rechtbank zelf aangegeven dat er een ernstige inbreuk op de lichamelijke integriteit van het slachtoffer is gemaakt.²¹²

Tabel 9: Aantal sancties naar type delict

Delict	Jeugddetentie	PIJ	Gevangenisstraf	Tbs	Taakstraf
Verkrachting (10)	9	1	-	-	1
Doodslag (28)	25	9	-	-	12
Gekwalificeerde doodslag (1)	1	1	1	1	-
Moord (7)	5	3	2	-	2
Totaal (46)	40	14	3	1	15

²¹² Art. 77ma Sr; Rb. Amsterdam 16 januari 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:254, r.o. 7.

Van de veertien zaken waarin een PIJ-maatregel is opgelegd, ging het in drie gevallen om een voorwaardelijke PIJ-maatregel. Deze drie zaken betroffen alle een veroordeling voor doodslag. In twee zaken was de PIJ-maatregel de enige sanctie die is opgelegd. De overige 12 zaken gingen gepaard met een onvoorwaardelijke jeugddetentie. Van de 40 zaken waarin een jeugddetentie is opgelegd, ging het in vier zaken om een geheel voorwaardelijke straf en in 22 zaken om een deel voorwaardelijk. In de overige veertien zaken ging het dus om een geheel onvoorwaardelijke jeugddetentie. Van deze veertien zaken is, zoals eerder al volgde, in twaalf zaken tevens een PIJ-maatregel opgelegd.

De gemiddelde detentiestraf voor verkrachting was 359 dagen inclusief het voorwaardelijk deel en 228 dagen als het voorwaardelijk deel niet wordt meegeteld. Voor doodslag was dit respectievelijk 272 en 171 dagen en voor moord 448 en 381 dagen.

Het is opmerkelijk dat de gemiddelde straf bij verkrachting aanmerkelijk hoger is dan bij doodslag, maar dat verkrachting in geen enkel geval aanleiding gaf het volwassenensanctiestelsel te overwegen. De gemiddelde straf bij verkrachting is ook aanmerkelijk hoger dan het LOVS-oriëntatiepunt, dat vastgesteld was op 6 maanden jeugddetentie.

De maximale detentiestraf in het jeugdsanctiestelsel (24 maanden) is slechts vier keer opgelegd. Deze zaken gingen alle gepaard met de PIJ-maatregel. In de drie zaken waarin het volwassenensanctiestelsel is toegepast, waren de straffen beduidend hoger. De sancties waren 8, 10 en 20 jaar onvoorwaardelijke gevangenisstraf. In de zaak waarin 10 jaar gevangenisstraf is opgelegd, is tevens Tbs met dwang opgelegd.

3.3.6 Twee zaken uitgelicht ten aanzien van de sanctie

In deze paragraaf worden twee zaken uitgelicht om zo een beeld te krijgen van de motivering van de sanctieoplegging. Hieruit kunnen geen algemene conclusies worden getrokken. Er is specifiek voor deze twee zaken gekozen, omdat in beide zaken hoge straffen zijn opgelegd, maar daarbij wel verschillende aspecten ten aanzien van de sanctietoemeting worden belicht door de rechtbank. Door beide zaken te bespreken, wordt gepoogd een ruim overzicht te krijgen van de aspecten die kunnen meespelen bij de sanctiemotivering.

De eerste zaak betreft een zaak die in paragraaf 3.3.4 ook al aan de orde is geweest. In deze paragraaf wordt nogmaals verdiept in deze uitspraak, zij het op een ander onderwerp, namelijk de sanctietoemeting. Dit betreft de zaak van de rechtbank Overijssel van 15 juni 2015 waarbij de 17-jarige is veroordeeld voor de moord op een straatmuzikant en een poging tot moord op een omstander in het winkelcentrum.²¹³ De rechtbank concludeert op grond van de (uitgebreid in het

²¹³ Rb. Overijssel 15 juni 2015, ECLI:NL:RBOVE:2015:2844.

vonnis besproken) deskundigenrapportages dat verdachte als sterk verminderd toerekeningsvatbaar moet worden beschouwd.

“Geconcludeerd kan worden dat bij verdachte dan ook sprake is van een ziekelijke stoornis te weten een reactieve hechtingsstoornis van het geremde type, een identiteitsprobleem en een bedreigde persoonlijkheidsontwikkeling.”

Daarnaast wordt door meerdere deskundigen aangegeven dat sprake is van een recidive-risico, maar niet hoe hoog dit risico is.

“Bij verdachte zijn de woede over de adoptie en zijn persoonlijkheidsproblematiek nog steeds aanwezig, zodat een kans op nieuw delictgedrag bestaat indien de sociaal contextuele factoren opnieuw veranderen.”

Op basis van de deskundigenrapportages concludeert de rechtbank dat een PIJ-maatregel is aangewezen.

“De rechtbank is van oordeel dat de conclusies en adviezen van de gedragsdeskundigen wijzen op een onvermijdelijke keuze voor de onvoorwaardelijke oplegging van de maatregel van plaatsing in een inrichting voor jeugdigen.”

De rechtbank neemt daarbij in overweging dat er ten tijde van het delict bij verdachte een ziekelijke stoornis in de geestvermogens bestond, dat de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen en goederen het opleggen van een PIJ-maatregel eisen en dat de PIJ-maatregel in het belang is van een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van de verdachte. De rechtbank sluit zich daarmee aan bij deskundigen, maar geeft zelf geen nadere invulling van deze wettelijke criteria.

Opmerkelijk is dat de rechtbank niet aangeeft waarom zij ervoor kiest om een jeugddetentie op te leggen. Zonder dat eerder in het vonnis is aangegeven dat een jeugddetentie opgelegd wordt, wordt over de duur ervan gesproken.

Daarbij houdt de rechtbank rekening met strafverzwarende en strafmatigende omstandigheden.

“De rechtbank heeft bij het bepalen van de hoogte van de aan verdachte op te leggen jeugddetentie als strafverzwarende omstandigheid laten meewegen dat de steekpartij in het openbaar in een winkelcentrum in aanwezigheid van veel mensen heeft plaatsgevonden, waarbij sprake is geweest van twee willekeurige slachtoffers, waarbij één slachtoffer minimaal 29 steekwonden heeft opgelopen.

Als strafmatigende omstandigheden laat de rechtbank meewegen dat bij verdachte sprake is van verzachtende persoonlijke omstandigheden, dat verdachte niet eerder is veroordeeld voor een geweldsdelict, dat hij er blijk van heeft gegeven spijt te hebben van zijn handelen en tevens dat hij bereid is zich te laten behandelen.”

Ondanks dat sprake is van strafmatigende omstandigheden wordt de maximale jeugddetentieduur van 24 maanden opgelegd en daarbij een onvoorwaardelijke PIJ-maatregel.

De tweede uitspraak betreft een uitspraak van de Rechtbank Amsterdam van 5 juli 2017.²¹⁴ In deze zaak heeft een 17-jarige jongen een 25-jarige man nabij een winkelcentrum opzettelijk doodgestoken. De rechtbank overweegt dat doodslag één van de ernstigste delicten is die de Nederlandse strafwetgeving kent en dat dit feit gevoelens van onrust en onveiligheid heeft veroorzaakt in de samenleving. Verdachte is first-offender.

Ook in deze zaak concludeert de rechtbank op grond van deskundigenrapportages dat verdachte verminderd toerekeningsvatbaar moet worden beschouwd. De rechtbank concludeert dat, gelet op de ernst van het feit, in beginsel een onvoorwaardelijke jeugddetentie aangewezen is. Toch besluit de rechtbank een deel voorwaardelijk op te leggen en motiveert dit als volgt:

“Gezien de vastgestelde verminderde toerekeningsvatbaarheid van verdachte, in samenhang gezien met het belang dat er is bij het voortzetten van de behandeling bij de [naam behandelaars] en de omstandigheid dat verdachte een blanco strafblad heeft, zal de rechtbank een deels voorwaardelijke straf op leggen.”²¹⁵

Het aanwezige recidivegevaar wordt enkel besproken in het kader van de dadelijke uitvoerbaarheid van bijzondere voorwaarden, maar speelt kennelijk geen rol bij de aard of duur van de op te leggen straf. De PIJ-maatregel wordt op geen enkele wijze besproken.

Door de Officier van Justitie is een jeugddetentie van 24 maanden, waarvan 6 voorwaardelijk geëist. De rechtbank legt uiteindelijk een jeugddetentie op van 654 dagen, waarvan 327 voorwaardelijk. Er wordt niet uitgelegd waarom van de eis van de officier wordt afgeweken of waarom een naar verhouding groter deel voorwaardelijk wordt opgelegd.

In deze paragraaf zijn twee zaken uitgelicht ten aanzien de sanctietoemeting. Dit aantal is te weinig om conclusies uit te trekken. Wel illustreert de behandeling van deze twee zaken dat verschillende aspecten een rol kunnen spelen bij de oplegging van een bepaalde sanctie.

²¹⁴ Rb. Amsterdam 5 juli 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:4718.

²¹⁵ *Ibid.*, r.o. 7.3.

3.4 Empirisch onderzoek aan de hand van interviews

3.4.1 Onderzoeksmethode en beperkingen

In de vorige paragraaf is aan de hand van een analyse van jurisprudentie gepoogd de praktijk omtrent de wettelijke sanctiemogelijkheden bij 16- en 17-jarigen in kaart te brengen. Ter aanvulling daarop zal in deze paragraaf door middel van interviews nogmaals een blik worden geworpen op de praktijk, zij het met een andere invalshoek.

Het onderzoek aan de hand van interviews betreft een empirisch en kwalitatief onderzoek. Door middel van vooraf uitgewerkte vragenlijsten zijn in totaal vijf interviews gehouden met jeugdstrafrechters die in eerste aanleg rechtszaken behandelen met 16- en 17-jarige verdachten.²¹⁶ Eén van deze jeugdstrafrechters is tevens plaatsvervangend voorzitter van de Landelijke Expertgroep Jeugd (hierna: Expertgroep).²¹⁷ Vanwege haar unieke functie in de Expertgroep is zij toegevoegd aan dit kwalitatieve onderzoek en blijft zij, als enige respondent, met toestemming niet anoniem. De overige vier respondenten zullen anoniem blijven. De interviews zijn verdeeld over drie rechtbanken (Zeeland-West-Brabant, Rotterdam en Overijssel) en daarbinnen over 4 locaties (Middelburg, Breda, Rotterdam en Almelo).

Alle respondenten hebben van tevoren de vragenlijst toegestuurd gekregen. Zij hebben allen aangegeven de vragen van tevoren gelezen te hebben en zich te hebben voorbereid. Aan de respondenten is ook een fictieve casus voorgelegd. Dit leverde helaas geen bruikbare resultaten op. Dit wordt daarom buiten beschouwing gelaten. Vier interviews zijn met toestemming van de respondenten opgenomen en naderhand getranscribeerd. Eén respondent is vooraf niet akkoord gegaan met een opname, maar wel met de naderhand, aan de hand van gemaakte aantekeningen, uitgetypte tekst.

Deze paragraaf beoogt inzichtelijk te maken hoe rechters in eerste aanleg omgaan met de verschillende sanctiestelselmogelijkheden bij 16- en 17-jarigen en op welke wijze dit invloed heeft op de sanctie en sanctietoemeting. Vanwege het beperkte aantal interviews zullen de resultaten die uit de analyses van de interviews volgen slechts richtinggevend zijn. De resultaten zijn niet representatief voor de gehele rechtspraak. Dit wordt ook niet beoogd. Daarnaast zijn de antwoorden op een aantal vragen uit de vragenlijst voor een groot deel afhankelijk van casuïstiek en daardoor niet éénduidig.

²¹⁶ Voor een overzicht van alle respondenten, zie bijlage C.

²¹⁷ De Expertgroep is een landelijke groep van jeugdrechters die iedere drie maanden bijeenkomen en proberen landelijke afspraken te maken over uiteenlopende jeugdrechtonderwerpen en de uitkomsten daarvan via nieuwsbrieven naar de leden gestuurd die deze doorsturen naar de overige jeugdrechters. De Expertgroep geeft daarnaast wetgevingsadvies.

3.4.2 Resultaten ten aanzien van het sanctiestelsel

3.4.2.1 Het bestaan van art. 77b Sr

Alle geïnterviewde jeugdstrafrechters hebben aangegeven geen problemen te hebben met de mogelijkheid om het volwassenensanctiestelsel toe te passen op 16- en 17-jarigen. Twee respondenten hebben één keer art. 77b Sr toegepast. De anderen nog nooit. Vier van hen zouden deze mogelijkheid niet afschaffen. Daarbij wordt als reden vooral de maatschappij genoemd. Niemand was duidelijk voorstander van afschaffing van art. 77b Sr. Eén respondent gaf daarbij nog wel aan er geen problemen mee te hebben als deze mogelijkheid werd afgeschaft.

“Ik denk dat het goed is dat die mogelijkheid er is, omdat je niet alleen te maken hebt met een verdachte, maar je hebt ook vaak te maken met slachtoffers, benadeelde partijen en het maatschappelijk belang. Dat maakt dat je soms daartoe moet overgaan”²¹⁸

Alle respondenten vinden dat met deze mogelijkheid terughoudend moet worden omgegaan. Het betreft een uitzondering op de hoofdregel die indruist tegen het pedagogische karakter en die daarom slechts in uitzonderlijke gevallen gerechtvaardigd is. Dit komt overeen met het jurisprudentieonderzoek waaruit volgde dat toepassing van art. 77b Sr heel weinig voorkomt.

“Als kinder- en jeugdrechter vind ik het een heel zwaar middel. Ik vind wel dat je er dus heel terughoudend mee moet omgaan. Je kijkt echt af van een heel belangrijk uitgangspunt.”²¹⁹

De jeugdstrafrechters staan achter de leeftijdsgrenzen van 16 en 17 jaar. Geen van hen ziet heil in het uitbreiden van deze mogelijkheid naar 15-jarigen. Het inperken naar louter 17-jarigen wordt gezien als ‘een doekje voor het bloeden’, zoals één van hen het noemt.²²⁰

Opmerkelijk is dat binnen de Expertgroep de mogelijkheid het volwassenensanctiestelsel toe te passen bij 16- en 17-jarigen nog nooit aan de orde is geweest. De Expertgroep heeft daar dan ook geen gezamenlijk standpunt over.

“Het is, voor zover ik weet, niet aan de orde geweest. [...] Er wordt nu geen aandacht aan besteed. [...] Naar aanleiding van jouw scriptie kan je je voorstellen dat dat iets is wat we onder de aandacht moeten brengen.”

De respondenten zijn over het algemeen tevreden met de mogelijkheid an sich om het volwassenensanctiestelsel toe te passen op 16- en 17-jarigen. Hierna zal verder worden verdiept op de afzonderlijke criteria van art. 77b Sr.

²¹⁸ Respondent D.

²¹⁹ Respondent A.

²²⁰ Respondent A.

3.4.2.2 De drie criteria nader bekeken

Zoals in hoofdstuk 2 aan de orde is geweest, worden de criteria van art. 77b Sr niet nader ingevuld door de wetgever. Daarom is de respondenten gevraagd hoe zij deze criteria zelf invullen.

Ten aanzien van de ernst van het feit lijkt niemand moeite te hebben met de invulling daarvan. Gewelds- en levensdelicten worden als vanzelfsprekend beschouwd. Toch wordt, als sprake is van een dergelijk strafbaar feit, nauwelijks gebruik gemaakt van art. 77b Sr, omdat zij slechts in zeer uitzonderlijke gevallen willen afwijken van het pedagogische uitgangspunt. Sommigen noemen bij de ernst van het feit nog dat er sprake moet zijn van een geschokte rechtsorde.

“Bijvoorbeeld voorlopige hechtenis feiten, maar eigenlijk ook, vind ik, de zaken waar 12 jaar of meer op staat in het volwassenenstrafrecht. Het liefst dan ook eentje waarbij de rechtsorde dan wel in ernstige mate is geschokt en waar die grond is aangenomen in het kader van de voorlopige hechtenis.”²²¹

Verkrachting kan ook als ernstig feit worden gezien, maar daarbij spelen de mate van ernst en de overige omstandigheden wel een grote rol.

Er speelt dan altijd zo veel, waaronder de onrijpheid en de persoonlijke omstandigheden van de jongere, de rol van het meisje, de rol van andere jongeren.²²²

Eén respondent noemt bij de ernst van het feit ook de wijze waarop het feit is gepleegd.

“Het kunnen natuurlijk ook dingen zijn waarbij je heel planmatig en berekenend te werk gaat en dan niet één keer, maar meerdere keren.”²²³

Ten aanzien van de persoon van de dader lijkt het moeilijker om onder woorden te brengen hoe dit moet worden ingevuld. Het is in ieder geval duidelijk dat deskundigenrapportages hierin een zeer grote rol spelen. De jeugdstrafrechters laten zich hier door leiden. De mate van volwassenheid en de behandelmogelijkheden lijken grote pijlers.

“Wij kijken naar in hoeverre er sprake is van onvolwassenheid en onrijpheid, dan wel volwassenheid en een berekenende proceshouding. Dat is eigenlijk wat je toetst.”²²⁴

Wij laten ons heel erg leiden door de rapportages. Dat zijn gedragswetenschappers en wij zijn simpele juristen. Wie ben ik, als er een heel rapport ligt.²²⁵

Verder wordt ook het niet tonen van spijt of berouw genoemd.

²²¹ Respondent A.

²²² Respondent E.

²²³ Respondent B.

²²⁴ Respondent D.

²²⁵ Respondent E.

Bij een volledig toerekeningsvatbare verdachte zien vier respondenten eerder reden om het volwassenensanctiestelsel toe te passen dan bij een verminderd toerekeningsvatbare verdachte.

*Hoe minder toerekeningsvatbaar, hoe minder je het kan aanrekenen. Dan is er veel meer aanleiding voor een PIJ dan een Tbs.*²²⁶

Toepassing van art. 77b Sr bij verminderd toerekeningsvatbare jongeren wordt echter door niemand geheel uitgesloten. Slechts één jeugdstrafrechter gaf aan dat de mate van toerekeningsvatbaarheid geen rol speelt bij de keuze van het sanctiestelsel.

Alle respondenten zien meerwaarde in het gelijkelijk straffen van 18-minners en 18-plussers indien zij een vergelijkbare rol hadden bij het plegen van het delict. Sommigen geven daarbij wel aan hier eerder art. 77c Sr voor te gebruiken dan via de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd in art. 77b Sr vanwege het pedagogische karakter en het nog niet uitontwikkelde brein.

*"Ik weet niet wanneer de wetgever dit bedacht heeft, maar ik denk voordat het adolescentenstrafrecht is ingevoerd en daarmee is het dus een beetje achterhaald. Je hebt nu een andere mogelijkheid om dit doel te behalen, namelijk door die 18-plussers via het jeugdstrafrecht te berechten."*²²⁷

Als overige omstandigheden die onder dit criterium zouden kunnen vallen, worden nog genoemd de rol die verdachte had in het feit, of er sprake was van medeplegen en of er sprake was van impulsief of juist doordacht handelen.

Geen van de jeugdstrafrechters heeft behoefte aan een nadere invulling van één van deze criteria door de wetgever. Dit wordt namelijk gezien als een beperking van de vrijheid.

*"Je moet het niet te veel dichttimmeren, want zeker zo'n jeugdbeslissing is altijd maatwerk. Naarmate je het meer dichttimmerd, dan verlies je dus speelruimte."*²²⁸

*"Je ziet steeds meer de neiging bij de wetgever om ten aanzien van de straffen meer handvatten te geven, terwijl dat niet per sé nodig is in onze ogen. Dat voelt ook een beetje alsof we die afweging niet zelf kunnen maken, terwijl we daar juist voor zijn."*²²⁹

Eén van de respondenten heeft wel de behoefte om met collega-rechters te brainstormen over de criteria. Voor wat betreft de nadere invulling van de persoonlijkheid van de dader geeft een andere respondent aan hier niet een taak te zien voor de wetgever, maar voor deskundigen die iets zeggen over de persoonlijkheid van de verdachte.

²²⁶ Respondent E.

²²⁷ Respondent A.

²²⁸ Respondent D.

²²⁹ Respondent B.

De plaatsvervangend voorzitter van de Expertgroep heeft zelf ook geen behoefte aan een nadere invulling van de ernst van het feit, maar is, vanwege de rechtszekerheid, wel verbaasd dat het zo'n open norm is.

“Als ik er zo naar kijk dan wekt het best wel wat verbazing dat het zo'n open norm is. [...] Ik vind het op zich wel prettig dat het open is. Die vrijheid is wel fijn, maar voor de rechtszekerheid zou het beter zijn als dat juist wat meer duidelijk gemaakt wordt.”²³⁰

Vier respondenten vinden dat er voor toepassing van het volwassenenstrafrecht altijd sprake moet zijn van een ernstig feit. Dat sluit aan bij het jurisprudentieonderzoek waaruit volgde dat de ernst van het feit in alle drie de zaken waarin art. 77b Sr is toegepast een indicatie vormde. Eén respondent zou ook het volwassenenstrafrecht toepassen bij lichtere feiten.

“Het gaat erom dat die persoon een bij hem passende straf krijgt en als uit zijn persoonlijkheid blijkt dat om wat voor reden dan ook, het jeugdrecht niet passend zou zijn, dan is het goed dat je ook bij wat lichtere delicten het volwassen strafrecht zou kunnen toepassen.”²³¹

Opvallend is dat over de vraag of de criteria uit art. 77b Sr cumulatief of alternatief geformuleerd zouden moeten zijn, de meningen sterk verdeeld zijn. Respondent A is fel tegen een alternatieve formulering en een duidelijke voorstander van cumulatie. Respondent B vindt daarentegen een alternatieve formulering goed en is voorstander van de vrijheid. Respondenten C en D hebben geen bezwaar tegen een cumulatieve formulering omdat zij deze criteria toch al cumulatief beoordelen. Respondent E bekijkt de criteria ook cumulatief, maar zou dit toch niet zo wettelijk op papier zetten.

In deze paragraaf zijn de criteria van art. 77b Sr nader beschouwd. Al met al geven de respondenten aan een zekere waarde te hechten aan vrijheid bij de invulling van de criteria van art. 77b Sr. Aan een nadere invulling van de criteria door de wetgever lijkt geen behoefte te zijn.

3.4.2.3 Overwegen en toepassen van art. 77b Sr

Indien een zaak vanwege de ernst van het feit in aanmerking komt voor het volwassenensanctiestelsel leidt dit zelden tot het daadwerkelijk overwegen van het volwassenensanctiestelsel. Alle jeugdstrafrechters geven aan zelden over art. 77b Sr na te denken en dit eigenlijk alleen te doen als de OvJ dit vordert of als deskundigen hier iets over zeggen. De jeugdrechtshouders houden erg vast aan het uitgangspunt van het jeugdstrafrecht. De overweging of het volwassenensanctiestelsel toegepast zou moeten worden, is dus verre van standaard in een procedure waarin een ernstig strafbaar feit aan de orde is.

²³⁰ Respondent C.

²³¹ Respondent B.

“Het is niet zo iets dat je bij een zaak vervolgens in raadkamer nagaat van nou: ‘We hebben hier te maken met een 16- of 17-jarige, vraag één: vinden we dat er commune strafrecht moet worden toegepast?’ Nee, dat zeker niet.”²³²

“Als de OvJ het niet vordert, dan zullen we er weinig gedachten aan wijden.”²³³

Alle respondenten geven aan dat zij doorgaans alleen het volwassenenstrafrecht zouden bespreken in het vonnis als toepassing daarvan door de OvJ is geëist. Slechts in uitzonderlijke gevallen zouden zij een overweging opnemen over het sanctiestelsel als dit niet is verzocht of anderszins ter sprake is gekomen.

“In ieder geval zeker als het verzocht is, bijvoorbeeld door de Officier van Justitie of anderszins ter sprake is gekomen op de zitting. Dan moet je er vind ik wel wat over zeggen.”²³⁴

De mate van motivering verschilt wel. Waar de één een plicht ziet om de indicaties en contra-indicaties duidelijk op papier te zetten, ziet de ander daar eerder een probleem in.

Ook naar de maatschappij toe moet je je beslissing kunnen motiveren. Dat hoeft niet lang te zijn, maar wel duidelijk. Ik zou daar zowel contra-indicaties als indicaties bij noemen, alles wat relevant is.”²³⁵

“Als de officier en de advocaat daar uitgebreid op ingaan, dan moet je daar natuurlijk wel iets mee in je vonnis. Maar het is altijd een beetje balanceren tussen enerzijds het belang van de verdachte, dat pedagogisch oogmerk en anderzijds ook het belang van het slachtoffer en het maatschappelijk belang. Als je al te zeer uit dat er wellicht ook redenen waren voor het commune strafrecht en je doet het niet, dan geeft dat misschien weer maatschappelijk onrust.”²³⁶

Indien er wel voor wordt gekozen om het volwassenensanctiestelsel toe te passen zouden alle rechters deze beslissing uitgebreid motiveren. Daarbij is leidend dat wordt afgeweken van de hoofdregel. Sommigen zouden daarbij ook contra-indicaties bespreken, anderen niet.

“Ik zou veel aandacht besteden aan de motivatie, omdat het een uitzondering is en dus moet je duidelijk motiveren waarom en daarbij ook contra-indicaties benoemen, want als die er zijn: ‘Waarom ga je er dan aan voorbij?’ en ‘Waarom vind je de indicaties doorslaggevend?’.”²³⁷

“Als ik het zou toepassen, dan zou ik niet teveel ingaan op de contra-indicaties. Dan zou ik meer motiveren waarom ik het wel zou hebben toegepast, omdat het een uitzondering is op de hoofdregel.”²³⁸

²³² Respondent C.

²³³ Respondent E.

²³⁴ Respondent B.

²³⁵ Respondent E.

²³⁶ Respondent D.

²³⁷ Respondent B.

²³⁸ Respondent D.

De respondenten is gevraagd in hoeverre het internationale recht een expliciete rol speelt bij de overweging het volwassenensanctiestelsel al dan niet toe te passen. Daarmee wordt bedoeld of de respondenten bij het overwegen van het volwassenensanctiestelsel expliciet de bepalingen van het internationale recht, met name uit het IVRK, meenemen in hun overweging. De antwoorden verschilden duidelijk van elkaar.

“Ja natuurlijk wel, want je weet dat in het internationale recht soms strengere eisen gelden en de jeugdige nog meer beschermd wordt dan in het nationale recht. Dat heb je wel in je achterhoofd.”²³⁹

“Dat speelt eigenlijk geen rol. Het feit dat we het bijna niet doen geeft aan dat we toch de pedagogische kant veel aandacht geven. [...] Maar in ons nationale recht kan het (lees: art. 77b Sr) wel, dus ik denk niet echt aan internationaal recht.”²⁴⁰

In de Expertgroep speelt het internationale recht wel een rol, maar niet specifiek. Er wordt niet expliciet aandacht aan besteed.²⁴¹ Op welke wijze het internationale recht dan een rol speelt, is niet nader toegelicht.

Over het overwegen en eventueel toepassen van art. 77b Sr kan voorzichtig geconcludeerd worden dat een leidende rol voor de OvJ en deskundigen lijkt te zijn weggelegd. De mate waarin en de wijze waarop vervolgens wordt gemotiveerd verschillen.

3.4.3 Resultaten ten aanzien van de sanctie

3.4.3.1 De jeugddetentie

De maximale jeugddetentieduur van 24 maanden wordt over het algemeen als goed ervaren. Geen van de respondenten heeft behoefte aan een inperking of uitbreiding van deze duur. Ook binnen de Expertgroep wordt deze maximale duur doorgaans als ‘prima’ ervaren.

“In het algemeen vindt iedereen (lees: de leden van de Expertgroep) die 24 maanden prima en is er geen behoefte om dat nog te gaan verhogen.”²⁴²

“Ik vind dat goed. Daar kun je redelijk mee uit de voeten. Als je meer gaat doen, dan gaat echt het pedagogische karakter ervan af. [...] Een minderjarige moet zich gedurende de tijd dat hij minderjarig is, kunnen ontwikkelen. Dan kun je allerlei mooie systemen bedenken en een soort school introduceren in een jeugdgevangenis, maar dat is niet hetzelfde als gewoon in vrijheid, thuis bij je ouders, je ding doen.”²⁴³

²³⁹ Respondent B.

²⁴⁰ Respondent E.

²⁴¹ Respondent C.

²⁴² Respondent C.

²⁴³ Respondent A.

“Alles is ingericht op dat maximum van die twee jaar en ik denk dat als je iemand van 16 jaar 4 jaar jeugddetentie oplegt, waar sta je dan met dat pedagogische aspect? Ik zie dat gewoon niet. Ik heb daar totaal geen behoefte aan.”²⁴⁴

De jeugddetentie wordt door de jeugdstrafrechters echt gezien als een uiterste maatregel die voor de kortst mogelijke duur opgelegd dient te worden. De jeugddetentie is in zijn essentie een afstraffing²⁴⁵ en een lange duur wordt gezien als schadelijk voor de minderjarige.²⁴⁶

“Je merkt ook aan het standpunt van de jeugdofficieren dat ze zo veel mogelijk kijken naar wat de alternatieven zijn en dat merk je ook aan de rapporteurs, de RvdK, de reclassering, Pro Justitia rapporteurs. Ook zij kijken zo veel mogelijk naar alternatieven, zoals leerstraffen, werkstraffen, gedragsbeïnvloedende maatregelen et cetera.”²⁴⁷

3.4.3.2 PIJ-omzetting naar Tbs

Van alle onderwerpen die gedurende de interviews zijn besproken, zijn de meest uiteenlopende meningen te vinden in de mogelijkheid om een PIJ-maatregel om te zetten in een Tbs. Er zijn duidelijke voor- en tegenstanders van deze mogelijkheid. Eén respondent heeft hier geen mening over.²⁴⁸

“Ik ga er niet over, maar ik ben er niet blij mee dat ze dat hebben gedaan, omdat Tbs met dwangverpleging natuurlijk echt een maatregel is uit het volwassen sanctierecht en die ga je nou stiekem via een achterdeurtje toch in het jeugdsanctierecht inbrengen. Daar heb je nu de Wet op de forensische zorg voor, dat je dus kijkt aan het einde van de PIJ-maatregel of er misschien een rechterlijke machtiging moet worden gegeven of dat er een andere psychiatrische of civielrechtelijke maatregel is die hier een functie in kan hebben.”²⁴⁹

“Het heeft een invloed op, waarschijnlijk, de mate waarin de jongeren mee willen werken aan onderzoeken. Want zij weten van: 'Nou, als ik mee ga werken dan kan ik een PIJ-maatregel krijgen en als ik een PIJ-maatregel krijg kan die worden omgezet in een Tbs met dwangverpleging.'. Dat heeft denk ik allemaal met elkaar te maken. Echt heel blij ben ik er niet mee.”²⁵⁰

Ook over de mate waarin deze nieuwe mogelijkheid invloed heeft op de beslissing om al dan niet het volwassenensanctiestelsel toe te passen, wordt verschillend gedacht. Eén respondent geeft aan daar überhaupt nog nooit bij stilgestaan te hebben en dus dat het geen invloed heeft gehad op de besluitvorming ten aanzien van het sanctiestelsel. Twee respondenten houden hier geen

²⁴⁴ Respondent C.

²⁴⁵ Respondent D.

²⁴⁶ Respondent A.

²⁴⁷ Respondent D.

²⁴⁸ Respondent E.

²⁴⁹ Respondent A.

²⁵⁰ Respondent C.

rekening mee. Eén respondent houdt daar juist wel rekening mee. Eén respondent geeft aan dit niet goed te weten.

“Ik denk dat dat goed is dat die mogelijkheid er is, omdat dat maakt dat je het commune sanctiestelsel niet meer zo vaak nodig hebt om die reden. Bijvoorbeeld dat een jeugdige op straat komt te staan die nog niet is uitbehandeld of dat het recidivegevaar nog niet is geweken.”²⁵¹

Ik houd daar geen rekening mee. Ook vanwege het feit dat het zo ver weg ligt als de PIJ omgezet wordt. Die jongeren krijgen al die jaren behandeling dus je hoopt dat hij voor die tijd eruit is.”²⁵²

Al met al zijn de meningen van de respondenten over het bestaan en de toepassing van deze nieuwe wettelijke mogelijkheid over het algemeen sterk verdeeld.

3.4.3.3 Sanctie na toepassing art. 77b Sr

De jeugdstrafrechters is gevraagd in hoeverre zij het volwassenensanctiestelsel ook zouden toepassen als ze vervolgens een sanctie opleggen die qua duur ook binnen het jeugdsanctiestelsel opgelegd had kunnen worden. Twee respondenten zien hiervan geen toegevoegde waarde en zouden dit nooit doen. Twee andere respondenten geven aan dit in beginsel niet te doen, maar als de persoonlijkheid van de dader erom vraagt, zou dit een uiterste mogelijkheid zijn. Eén respondent ziet wel toegevoegde waarde in een ander, strenger regime, maar ook alleen als hier goede redenen voor zijn.

“Het staat ook vaak in rapportages dat als je een 16-jarige in de gevangenis zet, en dan met name in de zware regimes, dat ze daar ook verharden. Dan zijn ze al op een twijfelachtig pad en dan gaan ze tussen die echte criminelen zitten. Daar gaan ze geen betere jongens van worden. Ik denk ook niet dat dit recidive-verminderend is. Dus ik zie eigenlijk weinig voordelen en wel heel veel nadelen.”²⁵³

“Er is wel een verschil tussen jeugddetentie en een gevangenisstraf. Dus als die persoon meer als volwassene beschouwd zou moeten worden, dan kan ik me voorstellen dat je dan vanwege de persoonlijkheid gevangenisstraf oplegt die qua duur misschien ook wel binnen de jeugddetentie had gekund.”²⁵⁴

Bij toepassing van het volwassenensanctiestelsel mag iedere straf, behalve een levenslange gevangenisstraf. De jeugdstrafrechters geven allen aan ook alle strafopties open te houden, inclusief de langste gevangenisstraf. Daarbij geeft iedereen wel aan dat ze dit enkel in een zeer uitzonderlijk geval zouden doen en dan alsnog rekening houden met de jeugdige leeftijd van de verdachte.

²⁵¹ Respondent D.

²⁵² Respondent E.

²⁵³ Respondent A.

²⁵⁴ Respondent B.

“Ik vind niet dat je dat (lees: een zeer lange gevangenisstraf) moet uitsluiten. Dat is gewoon de consequentie als je het volwassenenstrafrecht toepast. Dan ga je vervolgens redeneren vanuit dat sanctiestelsel. Ik zou wel rekening houden met de jeugdige leeftijd.”²⁵⁵

De jeugdstrafrechters hebben geen behoefte aan een wettelijk strafmaximum bij toepassing van het volwassenensanctiestelsel. Zij behouden graag de volledige vrijheid bij de sanctietoepassing.

“Dat is echt niet nodig lijkt mij. Die afweging kan de rechter echt wel goed zelf maken. In heel veel gevallen heb je de vrijheid ook gewoon nodig om een mooie afgepaste straf te geven.”²⁵⁶

“Het commune stelsel is al uitzondering, maar als je het dan toepast denk ik dat je dat niet te veel zou moeten beperken, afgezien van de beperking die er al in zit, die levenslange veroordeling. Als je het namelijk toepast, dan doe je dat dus ook met een reden. Dus dan denk ik ook dat je voor wat betreft de straf de nodige flexibiliteit moet houden als rechters.”²⁵⁷

Op de vraag wat zij zouden aanpassen aan het huidige sanctiepakket als ze dat zelf mochten kiezen, geven alle respondenten aan tevreden te zijn met het sanctiepakket voor 16- en 17-jarigen zoals dat er nu is. Zij kunnen daar over het algemeen redelijk mee uit de voeten. Eén respondent zou de omzetting van PIJ-maatregel naar Tbs schrappen. Eén respondent zou graag betere begeleiding en behandelmogelijkheden zien.

“Ik heb het idee dat je met de sancties die er zijn een heel eind komt. We hebben aardig wat mogelijkheden. Je kan het toch wel inkleuren hoe we zelf denken dat het beste is.”²⁵⁸

“Ik zou die PIJ naar Tbs eruit halen. Verder zou ik daar echt even over moeten nadenken. Ik ben in ieder geval niet ontevreden met wat er nu ligt.”²⁵⁹

Ook ten aanzien van de sanctie na toepassing van art. 77b Sr kan voorzichtig worden geconcludeerd dat grote waarde wordt gehecht aan de vrijheid van de jeugdstrafrechters. Alle sanctieopties worden graag open gehouden om maatwerk te kunnen leveren. Het opleggen van hoge straffen wordt door niemand uitgesloten. Dat hoge straffen niet slechts een theoretische mogelijkheid zijn, maar ook daadwerkelijk worden opgelegd, volgde al uit de jurisprudentieanalyse waarin onder andere 20 jaar werd opgelegd aan een 17-jarige.

²⁵⁵ Respondent C.

²⁵⁶ Respondent B.

²⁵⁷ Respondent D.

²⁵⁸ Respondent B.

²⁵⁹ Respondent A.

3.5 Tussenconclusie

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van het praktijkonderzoek gepresenteerd aan de hand van twee onderzoeksmethoden. Als eerste is op kwalitatieve wijze jurisprudentie geanalyseerd. Daarna heeft empirisch onderzoek plaatsgevonden aan de hand van interviews. De resultaten van beide analyses zijn niet representatief voor de gehele rechtspraak. Harde conclusies kunnen daarom niet worden getrokken.

In de jurisprudentieanalyse zijn 46 uitspraken geanalyseerd waarin een 16- of 17-jarige is veroordeeld voor verkrachting, moord of doodslag in een periode van 1 april 2014 tot 15 maart 2019. In negen van die zaken is het volwassenensanctiestelsel aan de orde gekomen in het vonnis. In drie zaken is art. 77b Sr ook daadwerkelijk toegepast. In de zaken waarin art. 77b Sr wel is besproken, maar niet is toegepast, waren grote verschillen te zien in de motivering met betrekking tot zowel de omvang als de inhoud. In sommige zaken werden alleen contra-indicaties genoemd en in andere werden tevens indicaties genoemd. In twee zaken werd zelfs de mogelijkheid om een PIJ-maatregel om te zetten in een Tbs benoemd. Dit was mogelijk een reden om art. 77b Sr niet toe te passen. Ook in de zaken waarin het volwassenensanctiestelsel wel werd toegepast, zijn grote verschillen te ontdekken in de motivering. Wel werd in deze zaken aanleiding tot toepassing van art. 77b Sr gezien in alle drie de wettelijke criteria en werd niet of nauwelijks aandacht besteed aan contra-indicaties. Ten aanzien van de opgelegde sanctie kan geconcludeerd worden dat in veruit de meeste zaken een jeugddetentie is opgelegd. In een derde van de zaken is een PIJ-maatregel opgelegd en in nog een derde is naast de jeugddetentie een taakstraf opgelegd. In de zaken waarin het volwassenensanctiestelsel is toegepast, zijn zeer hoge gevangenisstraffen opgelegd waarvan één inclusief Tbs.

Het tweede deel van het praktijkonderzoek betrof een aanvullend empirisch onderzoek door middel van vijf interviews met jeugdstrafrechters. Zij zitten met elkaar op één lijn voor wat betreft het terughoudend toepassen van het volwassenensanctiestelsel. Ze zien geen nut in het nader invullen van de wettelijke criteria van art. 77b Sr en hechten waarde aan vrijheid om zo maatwerk te kunnen leveren. Ze laten zich allen sterk leiden door wat de OvJ eist en wat deskundigenrapportages vermelden over de verdachte. Zij hechten allen tevens grote waarde aan het pedagogisch karakter van het jeugdstrafrecht en zien de jeugddetentie ook als een uiterste maatregel. Verschillen zijn onder andere goed te zien in de wijze waarop zij het al dan niet toepassen van het volwassenensanctiestelsel zouden motiveren en hoe aangekeken wordt tegen de mogelijkheid om een PIJ-maatregel na de maximumduur om te zetten in een Tbs. Ook wordt verschillend gedacht over de hoogte van de sanctie indien is gekozen het volwassenensanctiestelsel toe te passen. Over het algemeen zijn de jeugdstrafrechters tevreden met het huidige sanctiepakket en de mogelijkheden daaromtrent.

Hoofdstuk 4: De wet en de praktijk omtrent de wettelijke sanctiemogelijkheden vanuit het karakter van het jeugdstrafrecht en het internationaal kinderrechtenperspectief bezien

4.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken zijn de wettelijke sanctiemogelijkheden (sanctiestelsels en sancties) om te reageren op ernstige strafbare feiten gepleegd door 16- en 17-jarigen en de praktijk daaromtrent in kaart gebracht. In dit hoofdstuk zullen de wettelijke mogelijkheden en de bevindingen van de jurisprudentieanalyse en het empirisch onderzoek aan de hand van interviews met jeugdstrafrechters, ieder afzonderlijk, worden getoetst aan het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht en het internationale recht. Als eerste worden de wettelijke mogelijkheden getoetst (§4.2) en vervolgens de praktijk omtrent die wettelijke mogelijkheden (§4.3). In beide paragrafen vindt eerst een toetsing plaats ten aanzien van het sanctiestelsel en vervolgens ten aanzien van de sanctietoemeting. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een tussenconclusie (§4.4).

4.2 De wet in verhouding tot het karakter van het jeugdstrafrecht en internationaal recht

In deze paragraaf worden de wettelijke mogelijkheden (sanctiestelsel en sanctie) om te reageren op ernstige strafbare feiten gepleegd door 16- en 17-jarigen getoetst aan het karakter van het jeugdstrafrecht en aan internationaal recht. Eerst zal het sanctiestelsel aan bod komen en vervolgens zullen de sancties worden getoetst.

4.2.1 Het wettelijke sanctiestelsel

4.2.1.1 Het sanctiestelsel in verhouding tot het karakter van het jeugdstrafrecht

Zoals in hoofdstuk 2 is uiteengezet wordt een jongere bij toepassing van art. 77b Sr berecht via het volwassenensanctiestelsel. Dit sanctiestelsel kent, in tegenstelling tot het jeugdsanctiestelsel, geen pedagogisch karakter. Vergelding is het primaire doel van straffen. Maatregelen zijn primair ter beveiliging van de samenleving. In het jeugdstrafrecht staan resocialisatie en heropvoeding centraal. In het volwassenensanctiestelsel is dat niet het geval. De grondslagen van beide sanctiestelsels verschillen aanzienlijk van elkaar (zie §2.2).

De enkele mogelijkheid om het volwassenensanctiestelsel toe te passen op 16- en 17-jarigen druist op zichzelf genomen in tegen het pedagogische karakter dat aan het jeugdstrafrecht ten grondslag ligt. Dat jeugdstrafrecht is er niet zonder reden. Uit zeer recent neurobiologisch

onderzoek blijkt dat jongeren niet zijn uitontwikkeld tot ongeveer hun 23^e levensjaar.²⁶⁰ Een 16- of 17-jarige heeft wat betreft zijn ontwikkeling, en mede zijn gewetensontwikkeling, dus nog een lange weg te gaan. Om die reden bestaat er ook al ruim een eeuw een jeugdstrafrecht dat aansluit bij de jeugdige ontwikkelingsfase en de kwetsbare positie waarin jeugdigen zich bevinden (zie §2.2.2). Toch worden 16- en 17-jarigen met toepassing van art. 77b Sr berecht alsof zij al uitontwikkeld zijn, terwijl dit niet het geval is. Mede om die reden adviseert de RSJ tot afschaffing van art. 77b Sr.²⁶¹ Hij gebruikt daarvoor tevens het argument dat 90% van de jeugdcriminaliteit samenhangt met de nog onvoltooide ontwikkeling van de jeugdige en dat er relatief weinig van de mogelijkheid om het volwassenenstrafrecht toe te passen gebruik wordt gemaakt.²⁶² Dit laatste volgt ook uit het in hoofdstuk 3 uitgevoerde jurisprudentieonderzoek. Zie hierover meer in paragraaf 4.3.1.

Ondanks vernieuwde inzichten over de ontwikkeling van jongeren en vele discussies hieromtrent heeft de Wet Adolescentenstrafrecht van 2014 geen wijzigingen aangebracht in art. 77b Sr. Deze vernieuwde inzichten waren wel reden om de leeftijdsgrens voor het toepassen van het jeugdstrafrecht op meerderjarigen te verhogen naar 23.²⁶³

Naast de mogelijkheid *an sich* om het volwassenensanctiestelsel toe te passen bij 16- en 17-jarigen, is ook de huidige wettelijke formulering van de criteria van art. 77b Sr niet in overeenstemming met het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht. Door verschillende wetwijzigingen zijn de criteria nu alternatief geformuleerd (§2.3.3), met als gevolg dat, in ieder geval theoretisch, de toepassing ervan niet meer is voorbehouden aan de meest ernstige en uitzonderlijke gevallen. Daarmee komt ook de pedagogische benadering van de jeugdige op de tocht te staan, doordat hier theoretisch veel eerder van kan worden afgeweken. Dat dit ook gebeurt, bleek uit het onderzoek van Weijers, in paragraaf 3.2 beschreven, waaruit volgde dat slechts 30% van het totaal aantal zaken waarin art. 77b Sr is toegepast, ernstige delicten betrof (zie hierover meer in §4.3.1).

Als laatste is ook de door de Hoge Raad toegestane marginale motivering bij toepassing van het volwassenensanctiestelsel op 16- en 17-jarigen in strijd met de pedagogische benadering van de jeugdige. Het enkel aanhalen van de wettelijke gronden is voldoende.²⁶⁴ Op deze marginale motivering is, mijns inziens terecht, veel kritiek.²⁶⁵ Eén van die kritiepunten is dat wordt

²⁶⁰ Crone 2018; Moffitt 1993, p. 674-701.

²⁶¹ *Het jeugdstrafproces: toekomstbestendig!* 2011, p. 35.

²⁶² *Ibid.*

²⁶³ *Kamerstukken II* 2012/13, 33498, 3, p. 12-13.

²⁶⁴ HR 9 april 1974, ECLI:NL:HR:1974:AB4244, NJ 1974/244; HR 21 november 2000, ECLI:NL:HR:2000:ZD2082, NJ 2001/97.

²⁶⁵ Zie o.a. Doek, *FJR* 2001, afl. 5, p. 146-147.

afgeweken van een zeer belangrijk uitgangspunt, namelijk het jeugdstrafrecht.²⁶⁶ Het gaat namelijk niet om de vraag wélke sanctie uit het volwassenenstrafrecht wordt opgelegd, maar dát het volwassenenstrafrecht wordt opgelegd. Volgens Janssens verschillen beide beslissingen van elkaar, met ieder een eigen karakter, hetgeen volgens hem wordt miskend.²⁶⁷ Een goede, en dus inhoudelijke, motivering dwingt naar mijn oordeel om aan de verdachte, de andere bij het strafproces betrokkenen en aan de maatschappij nadrukkelijk uit te leggen waarom in dit specifieke geval wordt afgeweken van de pedagogische benadering die bij jeugdigen voorop behoort te staan.

4.2.1.2 Het sanctiestelsel in verhouding tot internationaal recht

In paragraaf 2.5 is het internationale kader omtrent de wettelijke mogelijkheden om te reageren op ernstige strafbare feiten gepleegd door 16- en 17-jarigen in kaart gebracht. Het belang van het kind staat in het jeugdstrafrecht centraal. De strafdoelen moeten hierin tot uitdrukking komen. Door het voorbehoud dat door Nederland is gemaakt op artikel 37 sub c IVRK kan van een schending van het IVRK niet worden gesproken, maar het moge duidelijk zijn dat Nederland met het voorbehoud wel lijnrecht ingaat tegen het IVRK. Bij toepassing van art. 77b Sr worden jeugdigen in een PI geplaatst bij volwassenen. Ook staat artikel 40 lid 1 en lid 3 IVRK, dat bepaalt dat een afzonderlijk jeugdstrafrecht van toepassing moet zijn op alle minderjarigen, onder druk door de wettelijke mogelijkheid hiervan af te wijken. De psychologische, emotionele en educatieve verschillen tussen kinderen en volwassenen, die ten grondslag liggen aan een apart jeugdstrafrecht volgens het IVRK, worden opzij geschoven bij toepassing van art. 77b Sr.²⁶⁸ Ook kan bij toepassing van het volwassenensanctiestelsel niet meer gesproken worden van een verminderde mate van verwijt.²⁶⁹ Juist door toepassing van art. 77b Sr wordt, mijns inziens, de jongere het door hem gepleegde strafbare feit in een grotere mate verweten door hem een sanctie op te leggen uit het volwassenensanctiestelsel en wordt een straffende aanpak gehanteerd.

Nederland is om deze redenen op de vingers getikt door het Kinderrechtencomité.

“The Committee notes the adoption of the new Adolescent Criminal Law, but is seriously concerned that the law allows for children of 16 and 17 years of age to be prosecuted under the adult criminal law in cases where charges involve very grave offences (homicide) and sent to serve their sentence in adult penitentiary institutions.”²⁷⁰

²⁶⁶ Janssens 2005, p. 290.

²⁶⁷ Janssens 2005, p. 297.

²⁶⁸ Doek, *FJR* 2001, p. 144-149.

²⁶⁹ CRC/C/GC/10, par. 10.

²⁷⁰ CRC/C/NDL/CO/4, p. 13-14.

Het comité benadrukt dat het jeugdstrafrecht op *alle* jeugdigen tot 18 jaar van toepassing moet zijn en dat het voorbehoud op artikel 37 sub c IVRK opgeheven dient te worden.²⁷¹ Ook de RSJ adviseert tot opheffing van het voorbehoud.²⁷² Bij de parlementaire behandeling van de Wet Adolescentenstrafrecht stond dit voorbehoud ter discussie, maar het behoud ervan werd noodzakelijk geacht. Voor een opheffing van het voorbehoud is niet gekozen.²⁷³

De Nederlandse wet omtrent de toepasselijke sanctiestelsels op 16- en 17-jarigen gaat niet alleen in tegen fundamentele beginselen uit het IVRK. Ook de minimumvoorschriften van The Beijing Rules omtrent dit onderwerp worden niet altijd zuiver nageleefd. De vraag rijst of met een dergelijk artikel als artikel 77b Sr nog wel gesproken kan worden van ‘welzijnsdenken’. Naar mijn mening dient deze vraag ontkennend te worden beantwoord. Immers bij toepassing van artikel 77b Sr wordt met name aan de maatschappij gedacht en niet zozeer aan de minderjarige verdachte. Met de alternatieve formulering van de criteria van art. 77b Sr wordt deze gedachtegang, naar mijn mening, in feite versterkt doordat ‘de persoonlijkheid van de dader’ niet eens meegewogen hoeft te worden als in de ernst van het feit of de omstandigheden waaronder het feit is begaan grond wordt gevonden tot toepassing van art. 77b Sr.

4.2.2 De wettelijke sancties

4.2.2.1 De sancties in verhouding tot het karakter van het jeugdstrafrecht

In hoofdstuk 2 zijn de jeugddetentie en PIJ-maatregel als wettelijke sancties bij ernstige strafbare feiten binnen het jeugdstrafrecht besproken.

Ondanks dat de jeugddetentie een *straf* is en daarmee een verwijt jegens de jeugdige bevat, kent de jeugddetentie wel een pedagogische noot (§2.4.2.1). Zoals Bartels ook aangeeft, heeft jeugddetentie weliswaar een afschrikwekkende functie en een strafkarakter,²⁷⁴ maar daarnaast wordt er gedurende de jeugddetentie ook gewerkt aan heropvoeding en het wegnemen van problemen.²⁷⁵ Ook het ultimatum remedium karakter van de jeugddetentie sluit aan bij het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht, nu deze, theoretisch gezien, pas zou moeten worden opgelegd als andere, minder ingrijpende, sancties niet volstaan.

Ook bij de PIJ-maatregel is, in nog grotere mate dan bij de jeugddetentie, een duidelijke pedagogische grondslag te zien. De PIJ-maatregel bevat namelijk geen verwijt aan de jeugdige. De PIJ-maatregel wordt opgelegd om de problematiek van de jeugdige te behandelen om zo, in een

²⁷¹ CRC/C/NDL/CO/4, p. 2 en 14.

²⁷² *Het jeugdstrafproces: toekomstbestendig!* 2011, p. 35.

²⁷³ Kamerstukken II 2012/13, 33498, 3, p. 3, 11

²⁷⁴ Bartels 2011, p. 59.

²⁷⁵ *Kamerstukken II 1991/92, 21327, 6, p. 13.*

later stadium, terug te kunnen keren in de maatschappij. De vereiste periodieke toetsing versterkt de pedagogische grondslag en de gedachte dat de maatregel niet langer dan strikt noodzakelijk dient te duren.

Met de mogelijkheid om een PIJ-maatregel om te zetten naar een Tbs zijn er in het huidige rechtssysteem inmiddels twee mogelijkheden om als jeugdige geconfronteerd te worden met het volwassenenstrafrecht voor een delict dat is gepleegd tijdens de minderjarigheid. Wat de gevolgen hiervan gaan zijn voor de toepassing van art. 77b Sr kan nog niet direct worden gezegd, aangezien de eerste omzettingen pas in 2020 kunnen gaan plaatsvinden. Wel kan nu al bij de keuze voor het sanctiestelsel en bij de oplegging van de sanctie worden geanticipeerd op een mogelijke omzetting. Waar vóór 2014 bij jongeren die een ernstig strafbaar feit hebben gepleegd en die ernstige psychische problematiek hebben het volwassenenstrafrecht werd ingezet om zo een Tbs op te leggen, omdat onzeker was of de PIJ-maatregel lang genoeg zou zijn voor de behandeling, kan de jongere nu langer in het jeugdstrafrecht worden gehouden door de PIJ-maatregel op te leggen. Vanuit het oogpunt van een pedagogische benadering van de jeugdige is dit positief. Er hoeft niet direct naar het volwassenensanctiestelsel te worden gegrepen, maar dit blijft op de lange termijn wel een optie. Ook voor de maatschappij is dit een positieve ontwikkeling, aangezien zij geen risico meer loopt dat recidive-gevaarlijke jongeren na 6 of 7 jaar vrijkomen.

Toch is deze nieuwe mogelijkheid in het licht van het pedagogisch karakter controversieel. Volgens de RvdR staat het nieuwe art. 77tc Sr op gespannen voet met het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht dat met zich brengt dat jongeren de duur van hun straf en maatregel moeten kunnen overzien.²⁷⁶ Daarnaast vindt de Kinderombudsman de omzetting een verslechtering van de rechtspositie van de minderjarige²⁷⁷ en acht Defence for Children de omzetting in strijd met het IVRK omdat bij de omzetting niet sprake is van een nieuw strafbaar feit.²⁷⁸ De RSJ achtte het risico aanwezig dat voorbij wordt gegaan aan de individuele belangen van de jeugdige door de te ruime grond.²⁷⁹

4.2.2.2 De sancties in verhouding tot het internationaal recht

De jeugddetentie en de PIJ-maatregel gelden in theorie als ultimum remedium in het Nederlandse rechtssysteem. Dat is in overeenstemming met de idee dat vrijheidsbenemende sancties als een 'last resort' moeten worden gezien, zoals ook in het IVRK en The Havana Rules is vastgelegd. Ook de strafdoelen zoals die door het IVRK en The Havana Rules zijn uitgesproken, resocialisatie en

²⁷⁶ *Advies conceptwetsvoorstel tot Wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met de invoering van adolescentenstrafrecht* 2012, p. 12.

²⁷⁷ *Een nieuwe kans?!* 2012, p. 9.

²⁷⁸ *Notitie: het adolescentenstrafrecht pakt verkeerd uit voor minderjarigen* 2012, p. 1.

²⁷⁹ *Advies wetsvoorstel adolescentenstrafrecht. Een gemiste kans.* 2012, p. 24.

rehabilitatie, worden in het Nederlandse sanctiepakket erkend.²⁸⁰ Tevens valt de maximumduur van de jeugddetentie, 24 maanden, ruim binnen de kaders die het internationaal recht hanteert. Enkel de doodstraf en een levenslange gevangenisstraf zonder mogelijkheid tot vervroegde vrijlating zijn verboden ingevolge artikel 37 sub a IVRK. Ook bij toepassing van art. 77b Sr mogen deze straffen in het Nederlandse rechtssysteem niet worden opgelegd. Of de op te leggen straffen proportioneel zijn aan de ernst van het feit en de persoonlijke omstandigheden van de dader is een vraag die enkel in de praktijk kan worden beantwoord en zal daarom pas in paragraaf 4.3 aan de orde komen.

Over de vraag of de mogelijkheid om een PIJ-maatregel om te zetten in een Tbs in overeenstemming is met internationaal recht wordt verschillend gedacht. Dit stond ter discussie bij de parlementaire behandeling van de Wet Adolescentenstrafrecht.²⁸¹ Meerdere onderdelen van het IVRK werden daarbij ter discussie gesteld. Als eerste werd door de RvdR en de RSJ de vraag gesteld of de omzetting wel overeenstemt met de tijdelijkheid van sancties. Zoals al eerder gezegd, kan de Tbs telkens worden verlengd indien dat noodzakelijk is. De jeugdige kan daardoor de duur van zijn sanctie niet overzien. Dit zou in strijd kunnen zijn met artikel 37 sub a IVRK. Door de wetgever wordt dit echter niet zo gezien.²⁸² Waarom de wetgever dit niet in strijd acht met de tijdelijkheid van de sancties, zoals gesteld in het IVRK, blijft naar mijn mening onduidelijk. Bij de uitleg wordt ingegaan op de voorwaarden voor omzetting, maar niet op de tijdelijkheid van de Tbs zodra de PIJ-maatregel is omgezet.

“Het IVRK en de gedachte achter de tijdelijkheid van jeugdsancties staan aan de voorgestelde omzetting niet in de weg. In de voorwaarden voor de omzetting en in de procedurele vormgeving hiervan vindt de notie van de tijdelijkheid van jeugdsancties desalniettemin vertaling. Het genoemde onderdeel uit het IVRK wil verzekeren dat de jeugdige, die in aanraking komt met het strafrecht, daarna ook een nieuwe kans krijgt. Deze doelstelling kan worden onderschreven; in dit licht kan ook de opvoedende taak worden gezien die de Staat zich aanmeet bij de sanctionering van jeugdigen. Dit betekent dat een omzetting slechts denkbaar is wanneer de maximale inspanning is gegeven om de adolescent adequaat te behandelen.”²⁸³

Een tweede kwestie die in verband met het internationaal kader werd aangehaald, is dat jongeren door de omzettingmogelijkheid mogelijk niet zullen meewerken aan gedragsdeskundige rapportages.²⁸⁴ De RvdR en de RSJ achtten dit in strijd met de pedagogische insteek van het internationaal recht. Ook op dit vraagstuk heeft de wetgever een in mijn ogen merkwaardige

²⁸⁰ *Kamerstukken II 1991/92, 21327, 6, p. 13.*

²⁸¹ *Kamerstukken II 2012/13, 33498, 3.*

²⁸² *Ibid.*, p. 41.

²⁸³ *Ibid.*, p. 41.

²⁸⁴ *Ibid.*, p. 42.

reactie. De wetgever geeft aan dat het aan de verdachte en diens raadsman is om een procespositie te bepalen en dat de Wet forensische zorg hier verdere oplossingen voor heeft.²⁸⁵ Evenals het vorige discussiepunt lijkt ook hier de vraag of er sprake is van strijd met het internationale recht te worden ontweken.

Het laatste punt dat door de RSJ in verband met mogelijke strijdigheid met internationaal recht aan de orde werd gesteld, betrof artikel 37 sub b IVRK dat bepaalt dat sancties voor de kortst mogelijke duur dienen te worden opgelegd. Ook dit wordt door de wetgever ontkend door aan te geven dat het uitgangspunt dat vrijheidsbeneming een ultimum remedium is, wordt bewaard.²⁸⁶ Wat de wetgever niet noemt bij deze uitleg, maar wat naar mijn mening nog wel relevant is in dit kader, is dat zolang sprake is van periodieke en regelmatige toetsing van de progressie en ontwikkeling van de jeugdige wel een wettelijk waarborg is ingebouwd om een zo beperkt mogelijke vrijheidsbeneming, in dit geval in de vorm van een Tbs, te garanderen.²⁸⁷

Het geheel overziend kan met terughoudendheid worden gesteld dat de jeugddetentie en PIJ-maatregel voor wat betreft hun karakter overeenstemmen met internationaal recht. Op de vraag of de mogelijkheid om een PIJ-maatregel om te zetten in een Tbs ook overeenstemt met internationaal recht, kan geen éénduidig antwoord worden gegeven. Het Kinderrechtencomité heeft hier vooralsnog geen uitspraak over gedaan. Wellicht dat het comité hier in de volgende Concluding Observations, die verwacht wordt in 2020, wel nader op ingaat.

4.3 De praktijk in verhouding tot het karakter van het jeugdstrafrecht en internationaal recht

In de vorige paragraaf zijn de wettelijke mogelijkheden, hun aard en karakter, getoetst aan het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht en het internationale recht. In deze paragraaf wordt de praktijk, hoe wordt omgegaan met de wettelijke mogelijkheden, getoetst aan hetzelfde toetsingskader.

4.3.1 Het sanctiestelsel in de praktijk

4.3.1.1 Het sanctiestelsel in verhouding tot het karakter van het jeugdstrafrecht

De jeugdstrafrechters geven aan dat zij met toepassing van het volwassenensanctiestelsel op 16- en 17-jarigen zeer terughoudend omgaan, maar dat zij wel deze mogelijkheid willen behouden. Zij zien het echt als uitzondering op de hoofdregel, toepassing van het jeugdstrafrecht, die slechts in zeer extreme gevallen gerechtvaardigd is. Uit het jurisprudentieonderzoek volgt dat toepassing

²⁸⁵ *Ibid.*, p. 42.

²⁸⁶ *Ibid.*, p. 42.

²⁸⁷ Art. 37 sub b IVRK; CRC/G/GC/10, par. 77.

van art. 77b Sr bij ernstige strafbare feiten zeer weinig voorkomt. Aangezien het volwassenensanctiestelsel oorspronkelijk is bedoeld voor extreme gevallen, wekt het verbazing dat de wettelijke formulering het toelaat om ook bij niet ernstige feiten het volwassenensanctiestelsel toe te passen en dat de cumulatieve formulering van de drie criteria in 1995 is losgelaten. Rechters hebben in de toepassing van art. 77b Sr een ruime vrijheid. Eén respondent geeft ook aan art. 77b Sr toe te passen als niet sprake is van een ernstig feit. Dat dit in de praktijk ook gebeurt, blijkt ook uit het onderzoek van Weijers.²⁸⁸ Daaruit volgt dat slechts 30% van het totaal aantal zaken waarin art. 77b Sr is toegepast gewelds- en levensdelicten betreft. Dit is echter een verouderd onderzoek en zou daarom opnieuw uitgevoerd moeten worden. De ernst van het feit is destijds juist als *extra waarborg* ingevoerd.²⁸⁹ De huidige praktijk sluit naar mijn mening niet meer aan op het oorspronkelijke idee van de wetgever. Art. 77b Sr lijkt niet meer voorbehouden voor de meest extreme gevallen. Dit sluit niet aan op de pedagogische gedachte van het jeugdstrafrecht. Ook wanneer in zaken waar geen ernstige feiten aan de orde zijn, toepassing wordt gegeven aan art. 77b Sr, wordt het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht uit het oog verloren.

Naar mijn mening is het vanuit het oogpunt van deze huidige praktijk wenselijk een wetswijziging door te voeren waarin de ernst van het feit als verplicht aanwezig criterium moet worden opgenomen, waarbij dit nader wordt gespecificeerd door te stellen dat er sprake moet zijn van een 12-jaarsfeit. Daarbij moet tevens aanleiding zijn in óf de persoonlijkheid van de dader óf de omstandigheden waaronder het feit is begaan. Het vergeldingsaspect wordt hiermee beter gerechtvaardigd en het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht wordt beter gewaarborgd. Tevens blijft art. 77b Sr hiermee voorbehouden aan de meest ernstige gevallen, zonder dat deze mogelijkheid dusdanig wordt ingeperkt dat er feitelijk geen gebruik meer van kan worden gemaakt. In mijn ogen is dit tevens een compromis tussen het schrappen van art. 77b Sr en de gewenste vrijheid die rechters graag zien.

Bovenstaande gedachtegang resulteert in een wijziging van art. 77b lid 1 als volgt:

*1. Ten aanzien van degene die ten tijde van het begaan van een **ernstig** strafbaar feit **waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van twaalf jaren of meer is gesteld** de leeftijd van zestien jaren doch nog niet die van achttien jaren heeft bereikt, kan de rechter de artikelen 77g tot en met 77gg buiten toepassing laten en recht doen overeenkomstig de bepalingen in de voorgaande titels vervat, indien hij daartoe **tevens** grond vindt in de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het feit is begaan.*

²⁸⁸ Weijers, *FJR* 2007/4, p. 2-4.

²⁸⁹ *Kamerstukken II* 1957/58, 4141, 10, p. 9; Commissie Overwater 1951.

Nader onderzoek naar een dergelijke wetswijziging is wenselijk vanuit het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht.

Uit hoofdstuk 3 volgt dat de geïnterviewde jeugdstrafrechters de toepassing van art. 77b Sr uitgebreider zouden motiveren dan de eisen die de Hoge Raad aan de motivering stelt. Dat is een positieve constatering. Echter blijkt uit het jurisprudentieonderzoek dat de omvang en de inhoud van de motivering per zaak aanzienlijk verschilt. Dit is zeker het geval indien art. 77b Sr wel is overwogen, maar niet is toegepast. Verschillen zijn ook duidelijk te zien als art. 77b Sr wel daadwerkelijk wordt toegepast. Dit komt de rechtszekerheid en acceptatie niet ten goede. Als jeugdige ben je voor wat betreft de motivering dus sterk afhankelijk van de rechter die je voor je hebt. En dat is wat mij betreft een onwenselijke situatie. Hier hoort de Hoge Raad zijn rol te nemen: kortom het is mijns inziens tijd voor de Hoge Raad om 'om te gaan'.

4.3.1.2 Het sanctiestelsel in verhouding tot internationaal recht

De terughoudendheid waarmee toepassing lijkt te worden gegeven aan art. 77b Sr is een positieve ontwikkeling in het licht van internationaal recht, met name artikel 40 lid 1 en lid 3 IVRK. Desalniettemin gebiedt het internationaal recht lidstaten een afzonderlijk jeugdstrafrecht te hebben dat van toepassing is op *alle* minderjarigen. Door toepassing van art. 77b Sr in de praktijk wordt hier niet aan voldaan.

Dat het volwassenensanctiestelsel ook wordt toegepast indien niet sprake is van een ernstig feit, is daarentegen niet in overeenstemming met het internationaal recht. Dit staat haaks op de proportionaliteitstoets dit volgt uit artikel 40 lid 4 IVRK en The Beijing Rules. De sanctie moet namelijk proportioneel zijn aan mede de ernst van het feit. De sancties uit het volwassenenstrafrecht bevatten, los van de hoogte, een hogere mate van verwijt aan de verdachte. Bij lichtere strafbare feiten is dit, naar mijn mening, niet proportioneel.

Afschaffing van art. 77b Sr en dus opheffing van art 37c IVRK is, zoals eerder gezien, niet wenselijk vanuit de maatschappij (zie §2.3.3). Vanuit de maatschappij bestaat een behoefte om jeugdigen langer dan twee jaar in de (jeugd)gevangenis op te sluiten wanneer het gaat om ernstige strafbare feiten zoals moord, doodslag en verkrachting. Ook met het oog op het belang van nabestaanden kan het wenselijk zijn een jeugdige langer te straffen dan de maximale 2 jaar jeugd detentie.²⁹⁰ De jeugdstrafrechters geven zelf ook aan dat zij vanuit het oogpunt van de maatschappij en slachtoffers en/of nabestaanden zich soms genoodzaakt zien om het volwassenensanctiestelsel in ieder geval te overwegen en in uitzonderlijke gevallen zelfs toe te passen. De door mij voorgestelde wetswijziging biedt zoals gezien een compromis. Dit zal tevens in internationaal

²⁹⁰ *Kamerstukken II 2012/13, 33498, 3, p. 21.*

kinderrechtenperspectief een positieve ontwikkeling zijn en het zal door het Kinderrechtencomité allicht als een stap vooruit worden beschouwd.

4.3.2 De sancties in de praktijk

4.3.2.1 De sancties in verhouding tot het karakter van het jeugdstrafrecht

Jeugddetentie

Uit hoofdstuk 3 volgt dat bij ernstige strafbare feiten nagenoeg altijd jeugddetentie wordt opgelegd. Soms in combinatie met een taakstraf, soms in combinatie met een PIJ-maatregel. De jeugddetentie is een ultimum remedium, maar gezien de ernst van de feiten die in deze scriptie centraal staan, is jeugddetentie begrijpelijk. In de duur van de jeugddetentie zijn wel grote verschillen te ontdekken. Vanuit de politiek gaat al jaren de roep om de maximale jeugddetentie te verhogen naar 48 maanden.²⁹¹ Een wetsvoorstel daarvoor heeft het niet gehaald.²⁹² De maximum jeugddetentiestraf is bij ernstige strafbare feiten slechts enkele keren opgelegd, zo blijkt uit hoofdstuk 3. Daaruit kan voorzichtig geconcludeerd worden dat er in de rechtspraak weinig behoefte is om hogere straffen op te leggen. Dat deze behoefte er niet is, wordt ook door de jeugdstrafrechters aangegeven. Verhoging van de maximum detentieduur zou enkel ten koste gaan van het pedagogische karakter. Juist voor deze zeer uitzonderlijke gevallen, waar binnen de huidige kaders van het jeugdstrafrecht onvoldoende strafmogelijkheden zijn, is art. 77b Sr oorspronkelijk bedoeld.²⁹³

PIJ-omzetting naar Tbs

Ten aanzien van de praktijk omtrent de PIJ-omzetting naar Tbs kan nog niet veel worden gezegd, omdat de toepassing daarvan pas in 2020 kan gaan plaatsvinden. Wel is in deze scriptie onderzocht in hoeverre er al wordt geanticipeerd op deze mogelijke omzetting bij de sanctietoemeting. Uit het empirisch onderzoek volgde al dat hier zeer wisselend over wordt gedacht. Ook uit de jurisprudentieanalyse kwam een wisselend beeld naar voren. Om die reden zullen hier verder geen conclusies uit worden getrokken.

Ten behoeve van de rechtszekerheid zou eenduidig met deze mogelijkheid, zeker in combinatie met de mogelijkheid van art. 77b Sr, moeten worden omgegaan. Hier ligt mogelijk een taak weggelegd voor de Landelijke Expertgroep Jeugd.

²⁹¹ *Kamerstukken II 2012/13, 33498, 3, p. 48.*

²⁹² *Ibid.*

²⁹³ Commissie Overwater 1951.

Sancties bij toepassing volwassenensanctiestelsel

De enige restrictie die de wet geeft bij toepassing van het volwassenensanctiestelsel op 16- en 17-jarigen is een levenslange gevangenisstraf. Alle overige straffen mogen worden opgelegd. De praktijk laat zien dat daarvan soms ook ten volle gebruik wordt gemaakt door hoge gevangenisstraffen op te leggen (8, 10 en 20 jaar). Dit is dus niet slechts een theoretische mogelijkheid. Door zulke hoge gevangenisstraffen op te leggen, wordt in zeer grote mate afgeweken van de uitgangspunten van het jeugdstrafrecht. Uit het empirisch onderzoek volgt dat de jeugdstrafrechters zelf ook alle opties open houden. Zij houden wel rekening met de jeugdige leeftijd. Ook in de zaak waarbij met toepassing van art. 77b Sr 20 jaar gevangenisstraf is opgelegd, heeft de rechtbank aangegeven rekening te hebben gehouden met de jeugdige leeftijd van de verdachte. De vraag rijst daarmee in hoeverre het rekening houden met de jeugdige leeftijd betekenis heeft in het licht van het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht, aangezien daarna nog steeds zo'n hoge straf wordt opgelegd.

Vanuit het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht bezien en rekening houdend met het ontwikkelingsbelang van de jeugdige verdachte zou het wenselijk zijn de strafmogelijkheden bij art. 77b Sr verder in te perken, bijvoorbeeld doordat maximaal 10 of 15 jaar gevangenisstraf opgelegd mag worden. De jeugdstrafrechters zien hier echter geen heil in. Het is opvallend dat een dergelijke inperking zowel in de literatuur als in de politiek nauwelijks aan de orde is geweest, terwijl in de huidige situatie in feite alle remmen van het jeugdstrafrecht worden losgelaten met grote gevolgen. Mijns inziens zouden de wenselijkheid en mogelijkheid van een dergelijke inperking nader moeten worden geanalyseerd, vanuit zowel het perspectief en het ontwikkelingsbelang van de jeugdige verdachte als vanuit het belang van de maatschappij.

Een mogelijke wetswijzing van art. 77b Sr lid 2 zou er als volgt uit kunnen zien:

2. Bij toepassing van het eerste lid kan een gevangenisstraf in geen geval de duur van 10 jaren te boven gaan.

Hier is 10 jaar als maximum genomen. Dit is slechts een voorbeeld.

4.3.2.2 De sancties in verhouding tot het internationaal recht

Artikel 40 lid 4 IVRK en The Beijing Rules bepalen dat de op te leggen sanctie proportioneel moet zijn aan de ernst van het feit en tevens aan de persoonlijke omstandigheden van de dader. Zowel uit de jurisprudentieanalyse als uit het empirisch onderzoek volgt dat veel verschillende aspecten een rol spelen bij de sanctietoemeting. Voorbeelden zijn de jeugdige leeftijd van de dader, of de jeugdige first-offender is, in hoeverre hij toerekeningsvatbaar is en in hoeverre hij recidivegevaarlijk is. Dit zijn allemaal persoonlijke omstandigheden van de dader die doorgaans

worden meegewogen bij het opleggen van een sanctie. Het meewegen van de leeftijd sluit tevens aan bij art. 37 sub c IVRK.

De geïnterviewde jeugdstrafrechters gaven aan zoveel mogelijk rekening te houden met de pedagogische grondslag van het jeugdstrafrecht. Dit sluit aan bij het welzijnsdenken dat volgt uit The Beijing Rules.

Voor wat betreft de duur van de jeugddetentie kan niet worden gezegd of deze altijd zo kort mogelijk is. Dat is in deze scriptie niet onderzocht. Wel volgde uit het praktijkonderzoek dat de maximumduur van 24 maanden weinig werd opgelegd en de respondenten gaven ook aan zelden noodzaak te zien om deze maximale duur op te leggen. Dat sprake is van een ernstig feit wil dus, naar het schijnt, niet zeggen dat per definitie zeer hoge straffen worden opgelegd. Dit sluit aan bij art. 37 sub b IVRK en The Havana Rules.

4.4 Tussenconclusie

In dit hoofdstuk zijn de wet en praktijk omtrent de wettelijke mogelijkheden om te reageren op ernstige strafbare feiten gepleegd door 16- en 17-jarigen getoetst aan het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht en het internationaal kinderrechtenspectief. Daarbij zijn afzonderlijk van elkaar het sanctiestelsel en de sancties getoetst.

De wettelijke mogelijkheid om het volwassenensanctiestelsel toe te passen op 16- en 17-jarigen druist in tegen zowel het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht als het internationale recht. Aan de verschillen tussen kinderen en volwassenen, die ten grondslag liggen aan een afzonderlijk jeugdstrafrecht, wordt bij toepassing van art. 77b Sr voorbij gegaan. De alternatieve formulering van de wettelijke criteria van art. 77b Sr maakt dat verder af is komen te staan van het oorspronkelijke doel van de wetgever, dat art. 77b Sr bedoeld is voor de meest uitzonderlijke gevallen, en daarmee van het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht. Tevens staan artikel 40 lid 1 en lid 3 IVRK door deze mogelijkheid onder druk. De jeugdige wordt bij toepassing van art. 77b Sr een grotere mate van verwijt gemaakt dan pedagogisch toegelaten. Het internationale recht keurt een dergelijke wettelijke mogelijkheid sterk af. Door het voorbehoud dat door Nederland gemaakt is op artikel 37 sub c IVRK, maakt dat toch niet gesproken kan worden van een schending. Het maatschappelijk draagvlak tot opheffing van het voorbehoud ontbreekt. De praktijk lijkt aan te tonen dat met art. 77b Sr wel terughoudend wordt omgegaan, maar niet meer is voorbehouden aan uitzonderlijke gevallen. Dit laatste wringt met zowel het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht als het internationale recht.

Vernieuwde inzichten in de ontwikkeling van jeugdigen en nieuwe wettelijke mogelijkheden *binnen* de kaders van het jeugdstrafrecht maken dat het huidige art. 77b Sr teveel vrijheid biedt. Toch blijft de behoefte bestaan vanuit zowel de maatschappij als vanuit jeugdstrafrechters zelf om

bepaalde jongeren in zeer uitzonderlijke gevallen en bij zeer ernstige feiten harder te kunnen straffen dan het jeugdstrafrecht toelaat. Een verhoging van de maximum jeugddetentie biedt niet de gewenste oplossing. Een nieuwe wetswijziging waarbij de ernst van het feit als verplicht criterium geldt, naar mijn mening, wel.

De jeugddetentie en de PIJ-maatregel komen voor wat betreft hun aard en karakter als de wijze waarop zij in de praktijk worden toegepast overeen met het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht en het internationale recht. Dit kan niet zo éénduidig worden gezegd van de nieuwe mogelijkheid om een PIJ-maatregel om te zetten in een Tbs. De mogelijkheid om een PIJ-maatregel om te zetten in een Tbs kent vanuit het pedagogisch oogpunt zowel positieve als negatieve elementen. Om de positieve elementen de boventoon te laten voeren is het van belang dat éénduidig met deze mogelijkheid wordt omgegaan. Dit komt de rechtszekerheid ten goede.

Dat bij toepassing van het volwassenensanctiestelsel iedere detentieduur in theorie mogelijk is, gaat faliekant in tegen de pedagogische insteek van het jeugdstrafrecht. Dat dit niet slechts een theoretische mogelijkheid is, volgt uit het praktijkonderzoek. Daarin zijn zaken besproken waarin gevangenisstraffen tot wel 20 jaar zijn opgelegd. Het moge duidelijk zijn dat dit niet aansluit bij de pedagogische gedachte van het jeugdstrafrecht en ook vanuit internationaal kinderrechtenperspectief sterk wordt afgekeurd.

Hoofdstuk 5: Conclusies en aanbevelingen

In deze masterscriptie is gepoogd een antwoord te geven op de vraag: *“Hoe wordt in het Nederlandse rechtssysteem omgegaan met de wettelijke mogelijkheden om strafrechtelijk te reageren op zeer ernstige strafbare feiten gepleegd door 16- en 17-jarigen en hoe verhouden deze wettelijke mogelijkheden en de praktijk daaromtrent zich tot elkaar en tot het karakter van het jeugdstrafrecht en internationale kinderrechten?”*. In dit hoofdstuk zal deze vraag op basis van de bevindingen worden beantwoord. Daarnaast zullen enkele aanbevelingen worden gedaan.

5.1 Conclusies

In beginsel wordt op 16- en 17-jarigen die een ernstig strafbaar feit hebben gepleegd het jeugdstrafrecht toegepast. Echter, indien de rechtbank gronden vindt in de persoonlijkheid van de dader, de ernst van het feit of de omstandigheden waaronder het feit is begaan, kan de rechtbank de jeugdige ook via het volwassenensanctiestelsel berechten (art. 77b Sr). De sanctiestelsels hebben ieder een eigen karakter. Het volwassenenstrafrecht kent met name een vergeldend karakter. Het volwassenenstrafrecht ziet op het door de overheid toebrengen van leed bij normschendingen. Het jeugdstrafrecht kent een pedagogisch karakter. Speciale preventie, het voorkomen van recidive, is het voornaamste strafdoel. Vergelding speelt in mindere mate een rol. De verschillen in de karakters van beide strafrechtssystemen zijn terug te vinden in de bijbehorende sancties. Indien een ernstig strafbaar feit is gepleegd, zal doorgaans de gevangenisstraf worden opgelegd. Voor wat betreft de strafrechtelijke maatregelen ligt een Terbeschikkingstelling met dwangverpleging het meest voor de hand. In het jeugdstrafrecht zijn dit respectievelijk de jeugddetentie en PIJ-maatregel. De sancties binnen het jeugdsanctiestelsel zijn, veel meer dan in het volwassenensanctiestelsel, gericht op resocialisatie en heropvoeding. De sancties binnen het volwassenensanctiestelsel bevatten in grotere mate een verwijt jegens de verdachte. Sinds 1 april 2014 kan een PIJ-maatregel na de maximale duur van 7 jaar worden omgezet in een Tbs indien de jeugdige nog steeds een gevaar vormt voor de maatschappij.

Het internationale kader omtrent de wettelijke sanctiemogelijkheden (sanctiestelsel en sancties) is met name te vinden in de artikelen 37 en 40 van het IVRK, The Beijing Rules en The Havana Rules. Deze instrumenten geven alle aan dat lidstaten moeten streven naar het hebben van een afzonderlijk jeugdstrafrecht dat van toepassing is op *alle* minderjarigen. Het belang van het kind staat in het jeugdstrafrecht centraal. Doordat Nederland een voorbehoud heeft gemaakt op artikel 37 sub c is artikel 77b Sr geen schending van het IVRK. Sancties moeten zien op rehabilitatie en resocialisatie van de jeugdige. Vrijheidsbeneming is slechts gerechtvaardigd als laatste redmiddel en voor de kortst mogelijke duur. Proportionaliteit en ‘welzijnsdenken’ zijn de twee belangrijkste pijlers bij de sanctietoemeting.

Om inzicht te verkrijgen in hoe rechters in de praktijk omgaan met deze verschillende wettelijke mogelijkheden bij ernstige strafbare feiten is een praktijkonderzoek uitgevoerd aan de hand van twee onderzoeksmethoden: een jurisprudentieanalyse en een empirisch onderzoek aan de hand van interviews. Uit het jurisprudentieonderzoek, waarin 46 uitspraken zijn geanalyseerd, volgt dat terughoudend met art. 77b Sr wordt omgegaan. Ten aanzien van de omvang en inhoud van de motivering bij het al dan niet toepassen van het volwassenensanctiestelsel zijn duidelijke verschillen te zien. In bijna alle gevallen werd een detentiestraf opgelegd. In ongeveer een derde is een PIJ-maatregel opgelegd. In drie zaken is het volwassenensanctiestelsel toegepast, waarbij hoge gevangenisstraffen zijn opgelegd.

Ook uit het empirisch onderzoek kan de voorzichtige conclusie worden getrokken dat jeugdstrafrechters zeer terughoudend omgaan met de toepassing van art. 77b Sr. Zij laten zich vooral leiden door wat de Officier van Justitie eist en wat deskundigen te zeggen hebben over de persoon van de dader. Zij geven verder aan veel waarde te hechten aan wettelijke vrijheid om zo maatwerk te kunnen leveren. Er wordt duidelijk verschillend gedacht over de mogelijkheid een PIJ-maatregel om te zetten in een Tbs. Dit volgt ook uit de literatuurstudie waarin voor- en tegenstanders lijnrecht tegenover elkaar staan.

Om tot beantwoording van de onderzoeksvraag te kunnen komen, zijn als laatste in deze scriptie de wettelijke mogelijkheden (sanctiestelsel en sancties) en de praktijk daaromtrent zoals deze volgde uit hoofdstuk 3, getoetst aan het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht en aan het internationaal recht. De mogelijkheid om het volwassenensanctiestelsel toe te passen op 16- en 17-jarigen is alles behalve in overeenstemming met het pedagogische karakter. Ook internationaalrechtelijk wordt dit sterk afgekeurd. Ook de praktijk lijkt aan te tonen dat met art. 77b Sr wel terughoudend wordt omgegaan, maar dat deze mogelijkheid niet meer is voorbehouden aan uitzonderlijke gevallen. Toch hebben vernieuwde inzichten in de ontwikkeling van het jeugdige brein nog niet geleid tot afschaffing van art. 77b Sr. Integendeel, de alternatieve formulering die art. 77b Sr nu kent, zorgt juist voor een ruime vrijheid voor de rechtbank om het volwassenensanctiestelsel toe te passen, terwijl deze mogelijkheid oorspronkelijk is bedoeld voor de meest extreme gevallen. Om weer enigszins aan te sluiten bij het oorspronkelijke doel van de wetgever, zonder de vrijheid van rechters al te veel in te perken, en om tegemoet te komen aan een vergeldingsbehoefte vanuit de maatschappij, wordt in deze scriptie een wetswijziging voorgesteld die inhoudt dat er in ieder geval sprake moet zijn van een strafbaar feit waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van ten minste 12 jaar staat. Een dergelijke wetswijziging zou tevens beter aansluiten op het internationale kinderrechtenskader.

De jeugddetentie en de PIJ-maatregel lijken over het algemeen goed aan te sluiten bij het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht. Ook lijken deze te voldoen aan de eisen die het

internationale recht daartoe stelt. Een behoefte om de maximale jeugddetentieduur te verhogen lijkt er niet te zijn. Over de nieuwe mogelijkheid om de PIJ-maatregel om te zetten naar een Tbs is echter nog discussie. Dit was al bij de totstandkoming van de Wet Adolescentenstrafrecht het geval, maar deze omzettingmogelijkheid lijkt ook in de praktijk nog verschillen en onduidelijkheden met zich te brengen.

Ten aanzien van de toetsing van de sancties, is als laatste gekeken naar de sancties na toepassing van art. 77b Sr. De wet laat toe om, bij toepassing van het volwassenensanctiestelsel, zeer hoge gevangenisstraffen op te leggen. Uit de praktijkanalyse blijkt dat dit ook daadwerkelijk gebeurt. In een zaak is zelfs een straf van 20 jaar onvoorwaardelijk opgelegd. Van een louter theoretische mogelijkheid kan dus niet worden gesproken. Deze bevinding sluit niet aan op het internationaal recht, waarbij alle sancties voor minderjarigen moeten worden opgelegd voor de kortst mogelijke duur. Er kunnen grote vraagtekens worden geplaatst bij de vraag of deze praktijk overeenstemt met de proportionaliteitseis en het welzijnsdenken zoals deze door het internationale recht verplicht worden gesteld. De wenselijkheid van een wetswijziging waarin een maximumstrafduur wordt opgenomen zou nader moeten worden onderzocht. De geïnterviewde respondenten zijn hier geen voorstander van, maar het zou recht doen aan de niet te ontkennen jeugdige leeftijd van verdachten.

5.2 Aanbevelingen

Zoals uit de conclusie volgt, is het in mijn ogen tijd om de wettelijke mogelijkheden om te reageren op ernstige strafbare feiten gepleegd door 16- en 17-jarigen opnieuw op de politieke agenda te zetten en een discussie te heropenen. Bij deze wil ik van de gelegenheid gebruik maken om alvast een voorzetje te doen. Zoals uit de conclusie blijkt, zijn de 'verbeterpunten' met name te vinden in art. 77b Sr en in de sanctietoemeting na toepassing van het volwassenensanctiestelsel. Uit deze masterscriptie volgen de volgende aanbevelingen:

- Verplicht de ernst van het feit als criterium voor toepassing art. 77b Sr.
- Specificeer de ernst van het feit in art. 77b Sr door ten minste 12-jaarsfeiten.
- Motiveer toepassing van art. 77b Sr door de gronden niet alleen te noemen, maar ook nader in te vullen. Hier ligt ook een taak voor de Hoge Raad door de motiveringseisen aan te scherpen.
- Verricht uitgebreider onderzoek naar de wenselijkheid om een strafmaximum in te voeren bij toepassing van art. 77b Sr.
- Maak landelijke afspraken over de wijze waarop met de PIJ-omzetting naar Tbs moet worden omgegaan. Hier ligt mogelijk een taak voor de Landelijke Expertgroep Jeugd.

Bronnenlijst

Literatuur

Bac 1998

J.R. Bac, *Kinderrechter in strafzaken. Evolutie en evaluatie*, Arnhem: Gouda Quint 1998.

Bakker 2006

A. Bakker, 'Straffen als jeugdige of als volwassene? Een checklist voor de rechtspraak', *PROCES* 2006 afl. 5.

Bartels 2011

J.A.C. Bartels, *Jeugdstrafrecht*, Deventer: Kluwer 2011.

Blaak e.a. 2013

M. Blaak, M. Bruning, M. Eijgenraam, M. Kaandorp & S. Meuwese, *Handboek internationaal jeugdrecht*, Defence for Children 2013.

Bleichrodt 2011

F.W. Bleichrodt, 'Strafdoelen', *Sancties. Tijdschrift over straffen en maatregelen* 2011, afl. 4, p. 209.

Bleichrodt & De Groot 2016

F.W. Bleichrodt en M.F.M. de Groot, *Handboek Strafzaken*, Deventer: Wolters Kluwer 2016.

Blok & Besier 1925

A.J. Blok & L. Ch. Besier, *Het Nederlandsche strafproces*, Haarlem: Tjeenk Willink 1925.

Boone & Kurtovic, 2016

M. Boone & E. Kurtovic, 'Bijkomende gevolgen van straf en het principe van proportionele vergelding', *NJB* 2016/1130, afl. 23, p. 1623-1629.

Ten Brummelaar & Kalverboer 2011

M. ten Brummelaar & M. Kalverboer, *Kinderen, kinderrechten en de strafrechtelijke procedure. Het belang van het kind in het Jeugdstraf(proces)recht*, (Rijksuniversiteit Groningen), 2011.

Bruning e.a. 2011

M.R. Bruning, M.P. de Jong, T. Liefwaard, P.M. Schuyt, J.E. Doek & T.A.H. Doreleijers, *Wegwijs in het jeugdsanctierecht*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2011.

Bruning, Liefwaard & Mijnaernds 2003

M. Bruning, T. Liefwaard & I. Mijnaernds, 'De doorwerking van het IVRK in het Nederlandse jeugdstrafrecht', *NTM/NJCM-Bulletin* 2003, afl. 4.

Cleiren & Hol 2018

T. Cleiren & A. Hol, *Elementaire Deeltjes – Strafrecht*, Amsterdam: Amsterdam University Press 2018.

Cleiren & Mols 2014

C.P.M. Cleiren & G.P.M.F. Mols, 'Waarheidsvinding', *Strafblad* 2014/63, afl. 6.

Cornet e.a. 2016

L.J.M. Cornet, F. Bootsman, D.L. Alberda & C.H. de Kogel, *Neurowetenschappelijke toepassingen in de jeugdstrafrechtketen. Inventarisatie instrumenten, preventie en interventie*, Den Haag: WODC 2016.

Corstens 2018

G. Corstens, *Het Nederlandse Strafprocesrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Crijns 2012

J. Crijns, 'Strafrecht als ultimum remedium, Levend leidmotief of archaïsch desideratum?', *Ars Aequi* 2012/1, afl. 1, p. 11-18.

Crone 2018

E. Crone, *Het puberende brein, over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie*, Amsterdam: Prometheus 2018.

Decorte & Zaitch 2016

T. Decorte & D. Zaitch, *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven: Acco 2016.

Doek 2001

J. Doek, 'De jeugdige delinquent, de toepassing van het strafrecht voor volwassenen en het IVRK', *FJR* 2001, afl. 5, p. 144-149.

Donker e.a. 2015

A.G. Donker, E. Bulten, T.P. Thornberry & M. Matsuda, 'Verklaringen voor crimineel gedrag.' In: R. Loeber, M. Hoeve, W. Slot & P. van der Laan (red.). *Jonge criminelen die volwassen worden. Wat beïnvloedt hun gedrag en wat is de rol van Justitie?* Amsterdam: Uitgeverij SWP 2015, 99-128.

Doreleijers & Fokkens 2010

T. Doreleijers en W. Fokkens, 'Minderjarigen en jongvolwassenen: pleidooi voor meer evidencebased strafrecht', *Rechtstreeks* 2/2010.

Herweijer 2011

M. Herweijer, 'De leeftijdsgrenzen in het jeugdstrafrecht en het jongvolwassenenstrafrecht', *PROCES* 2011, p. 212-223.

De Hullu 2018

J. de Hullu, *Materieel strafrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Janssens 2005

A. Janssens, 'Opmerkingen over de motiveringsplicht bij artikel 77b Sr', in . A. Hartevelde, D. de Jong & E. Stamhuis (red.): *Systeem in ontwikkeling*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2005.

De Jonge & Van der Linden 2013

G. de Jonge & A.P. van der Linden, *Jeugd en Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2013.

Jörg, Kelk & Klip 2016

N. Jörg, C. Kelk & A.H. Klip, *Strafrecht met mate*, Deventer: Kluwer 2016.

Kampijon & Weijers 2009

M. Kampijon & I. Weijers, 'Jeugdige veelplegers Utrecht': tussenrapportage, Utrecht Universiteit Utrecht 2009.

Liefwaard 2008

T. Liefwaard, *Deprivation of Liberty of Children in Light of International Human Rights Law and Standards* (diss. Amsterdam VU), Antwerpen: Intersentia 2008.

Loeber e.a. 2015

R. Loeber, M. Hoeve, D.P. Farrington, J.C. Howell, N.W. Slot & P. van der Laan, 'Conclusies, aanbevelingen voor beleid en onderzoek.' In: R. Loeber, M. Hoeve, W. Slot & P. van der Laan

(red.). *Jonge criminelen die volwassen worden. Wat beïnvloedt hun gedrag en wat is de rol van Justitie?* Amsterdam: Uitgeverij SWP 2015, 353-430.

Moffitt 1993

T. Moffitt, 'Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy', *Psychological Review*, 100(4), p. 674-701.

Mooij 1998

A.W.M. Mooij, 'Schuld in strafrecht en psychiatrie' (rede Utrecht), in: A.W.M. Mooij, *Psychiatrie, recht en de menselijke maat*, Amsterdam: Boom 1998

Rutgers van Rozenburg & Groenendaal

W. Rutgers van Rozenburg & E. Groenendaal, 'Hoe volwassen zijn kinderen', *NJB* 2004/33.

Schnier 2000

B. Schnier, 'De plaatsing in een inrichting voor jeugdigen. Een onderzoek naar mogelijk oneigenlijk gebruik van de PIJ-maatregel', *FJR* 2000, p. 14-15.

Smidt 1881

H.J. Smidt, *Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht*, tweede druk, herzien en aangevuld door J.W. Schmidt, Eerste deel, Haarlem: H.D. Tjeenk Willink 1881.

Stevens & Van Marle 2003

M. Stevens & H.J.C. van Marle, 'De PIJ-maatregel als opvoedingsinstrument. De PIJ-maatregel en de casuïstiek', *Sancties* 2003, p. 221-234.

Uit Beijerse 2009

J. Uit Beijerse, 'De toepassing van een volwassensanctie op 16- of 17-jarigen: pro's, contra's en alternatieven' *DD* 2009/75, afl. 10.

Uit Beijerse 2017

J. Uit Beijerse, *Jeugdstrafrecht: Beginselen, wetgeving en praktijk*, Apeldoorn/Antwerpen: Maklu-Uitgevers 2017.

Uttal & Uttal 2010

L.M.B. Uttal & D.H. Uttal, 'Children Are Not Little Adults: Developmental Differences and the Juvenile Justice System', in C. Fritsch & D. McKinney (red.): *Delinquency or Illness? The Intersection*

of Mental Health and Juvenile Justice, Chicago: Loyola Public Interest Law Reporter 2010/3, p. 234-243.

Vlaardingerbroek 2009

P. Vlaardingerbroek, 'Ieder uit huis geplaatst kind moet de behandeling krijgen die het verdient!', in: T.I. Oei & M.S. Groenhuijsen, *Forensische psychiatrie en haar grensgebieden. Actualiteit, geschiedenis en toekomst*, Alphen aan de Rijn: Kluwer 2009.

Vreugdenhil 2003

C. Vreugdenhil, *Psychiatric disorders among incarcerated male adolescents in the Netherlands*, (diss. Amsterdam VU), 2003.

De Vries & Van Tricht 1905

A.D.W. de Vries & F.J.G. van Tricht, *Geschiedenis der wetgeving op de misdadige jeugd*, Haarlem: H.D. Tjeenk Willink & Zoon 1905.

Weijers 2006

I. Weijers, *Jeugdige dader, volwassen straf?*, Kluwer: Deventer 2006.

Weijers 2007

I. Weijers, 'Art. 77b Sr: weinig gebruikt maar slecht gemotiveerd', *FJR* 2007/4, afl. 1, p. 2-4.

Weijers 2017

I. Weijers, *Jeugdstrafrecht. In internationaal perspectief*, Den Haag: Boom Criminologie 2017.

Rapporten & Adviezen

Anneveldt 1982

Sanctierecht voor jeugdigen. Rapport van de Commissie Herziening Strafrecht voor Jeugdigen, Den Haag: Staatsuitgeverij 1982.

Defence for Children 2012

Notitie: Het adolescentenstrafrecht pakt verkeerd uit voor minderjarigen (advies van Defence for Children van oktober 2011).

LOVS 2019

Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht, *Oriëntatiepunten voor straftoemeting en LOVS-afspraken*, laatst bijgewerkt: april 2019.

Kinderombudsman 2012

Een nieuwe kans?! Advies over het wetsvoorstel adolescentenstrafrecht (advies van de Kinderombudsman van 23 februari 2012).

Peters 1972

A.A.G. Peters, *Het Rechtskarakter van het Strafrecht* (oratie Rotterdam) Deventer: Kluwer 1972.

RSJ 2008

Jeugdige delinquenten, Minder opsluiten, gericht begeleiden (Advies van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming van 16 oktober 2008).

RSJ 2011

Het jeugdstrafproces: toekomstbestendig! (Advies van de Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming van 14 maart 2011).

RSJ 2012

Wetsvoorstel adolescentenstrafrecht. Een gemiste kans. (Advies van de Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming van 14 maart 2012).

RSJ 2016

Visie op strafrechtelijke sanctietoepassing. Versterken van samenhang, betrokkenheid en vertrouwen. (Visie van de Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming van 12 oktober 2016).

RSJ 2017

Verhoging strafrechtelijke minimumleeftijd in context. Advies over verhoging van de strafrechtelijke minimumleeftijd en het belang van goede jeugdhulp. (Advies van de Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming van 21 november 2017).

RvdR 2012

Advies conceptwetsvoorstel tot Wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met de invoering van adolescentenstrafrecht (Advies van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie van 23 maart 2012)

Overwater 1951

Rapport van de commissie ingesteld met het doel van advies te dienen over de vraag in welke richting het rijkstucht- en opvoedingswezen en in verband daarmee het kinderstrafrecht zich zullen moeten ontwikkelen, Den Haag: Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf 1951.

WODC 2016

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, *Adolescentenstrafrecht, Beleidstheorie en eerste empirische bevindingen*, BoomCriminologie 2016.

WODC 2018

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, *Monitor Jeugdcriminaliteit 2017*, Centraal Bureau voor de Statistiek 2018.

Rechtspraak

- HR 9 april 1974, ECLI:NL:HR:1974:AB4244, NJ 1974/244.
- HR 8 maart 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC9663, NJ 1994/ 413.
- HR 21 november 2000, ECLI:NL:HR:2000:ZD2082, NJ 2001/97.
- HR 9 januari 2001, ECLI:NL:HR:2001:AD4678, NJ 2001/112.
- HR 22 november 2005, ECLI:NL:HR:2005:AU3887, NJ 2006/ 138 (*Moord Terra College*).
- HR 22 januari 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC1311, NJ 2008/193.
- Hof Den Haag 23 december 2004, ECLI:NL:GHSGR:2004:AR8112.
- Hof Arnhem 18 oktober 2010, ECLI:NL:GHARN:2010:BO1041, NBSTRAF 2010/371.
- Rb. Haarlem 9 november 2006, ECLI:NL:RBHAA:2006:AZ1904.
- Rb. Groningen 20 december 2006, ECLI:NL:RBGRO:2006:AZ5807.
- Rb. Zwolle-Lelystad 19 oktober 2010, ECLI:NL:RBZLY:2010:BO0861, NJ 2011/344.
- Rb. Midden-Nederland 13 juli 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:3274, JERF 2018/290.

Officiële publicaties

Kamerstukken

Kamerstukken II 1897/98, 219, 3 (MvT).

Kamerstukken II 1957/58, 4141, 10 (MvA).

Kamerstukken II 1971/72, 11932, 3 (MvT).

Kamerstukken II 1978/79, 15416, 3 (MvT).

Kamerstukken II 1989/90, 21327, 3 (MvT).

Kamerstukken II 1989/90, 21327, 5.

Kamerstukken II 1991/92, 21327, 6 (MvA).

Kamerstukken II 1994/95, 24256, 3 (MvT).

Kamerstukken II 2009/10, 31915, 9.

Kamerstukken II 2012/13, 33498, 3 (MvT).

Kamerstukken II 2017/18, 29279, 439.

Officiële bekendmakingen

- Wet van 12 februari 1901, *Stb.* 1901, 63 (Strafrechtelijke Kinderwet)
- Wet van 12 februari 1901, *Stb.* 1901, 64 (Kinderbeginselenwet)
- Wet van 9 november 1961, *Stb.* 1961, 402 en 403.
- Wet van 7 juli 1994, *Stb.* 1994, 528.
- Wet van 24 november 1994, *Stb.* 1994, 862.
- Wet van 2 november 2000, *Stb.* 2000, 481 (BJJ)
- Wet van 20 december 2007, *Stb.* 2007, 575 (wijziging Wetboek van Strafrecht).
- Wet van 27 november 2013, *Stb.* 2013, 485.

Internationale en Europese documenten

Verdragen

- Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK)

Richtlijnen en aanbevelingen

- United Nations Rules for the administration of juvenile justice, UN GA A/resolution 40/33, 29 November 1985 (Beijing Rules).
- United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, UN GA A/resolution 45/113, 14 December 1990 (Havana Rules).

Commentaren en rapportages

- CRC/C/GC/10, 25 April 2007, General Comment No. 10 (2007), Children's rights in juvenile justice.
- CRC/C/GC/14, 29 May 2013, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1).
- CRC/C/NDL/CO/4, 8 June 2015, Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child on the fourth periodic report of The Kingdom of the Netherlands.

Internetbronnen

<<https://www.facebook.com/AD.NL/posts/de-tiener-krijgt-de-maximale-straf-van-twee-jaar-jeugdgevangenis-voor-het-doden-/2098872620131818/>>, geraadpleegd op 14 januari 2019.

Bijlage A: Overzicht geanalyseerde jurisprudentie

	Zaak	Leeftijd t.t.v.h.d.	Samenvatting
	Verkrachting (art. 242 Sr)		
1	Rb. Overijssel 15 april 2014, ECLI:NL:RBOVE:2014:1991	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan medeplegen van verkrachting. Dader had daarin een leidende rol. Hij heeft meerdere jongens uitgenodigd om ook naar de woning te komen en mee te doen. Geen fysiek geweld, wel bedreiging en chantage.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Volledig toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 18 maanden waarvan 6 maanden voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis.</p>
2	Rb. Den Haag 3 juli 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:11636	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan verkrachting van een jong meisje door haar tegen de muur te zetten. Slachtoffer was hevig onder invloed van alcohol. De dader wist dit.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Licht verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 270 dagen waarvan 92 dagen voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis.</p>
3		17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft 1 vrouw verkracht onder bedreiging met een mes</p>

	Rb. Midden-Nederland 26 juli 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:4213		<p>tegen de keel. Daarnaast heeft hij nog 2 vrouwen aangerand.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 15 maanden waarvan 6 maanden voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis.</p>
4	Rb. Rotterdam 5 januari 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:2852	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich 2 keer schuldig gemaakt aan medeplegen van verkrachting met geweld en bedreiging met geweld. In beide gevallen werd de deur op slot gedaan en mochten de slachtoffers pas weg nadat seksuele handelingen waren verricht.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 7 maanden met aftrek van voorlopige hechtenis en de PIJ-maatregel.</p>
5	Rb. Rotterdam 25 april 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:6400	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich 2 keer schuldig gemaakt aan medeplegen van verkrachting met geweld en bedreiging met geweld. In beide gevallen werd de deur op slot gedaan en mochten de slachtoffers pas weg nadat seksuele handelingen waren verricht.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p>

			<p><u>Mentale toestand:</u> Licht verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 463 dagen waarvan 180 dagen voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis.</p>
6	Rb. Overijssel 25 januari 2018, ECLI:NL:RBOVE:2018:238	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan medeplegen van 1 verkrachting. Het slachtoffer werd omringd door voor haar onbekende jongens.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Onbekend</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 9 maanden waarvan 3 maanden voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis.</p>
7	Rb. Overijssel 25 januari 2018, ECLI:NL:RBOVE:2018:241	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan medeplegen van 1 verkrachting. Het slachtoffer werd omringd door voor haar onbekende jongens. Toen slachtoffer 112 belde drukte dader het nummer weg.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Onbekend</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 9 maanden waarvan 3 maanden voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis.</p>
8	Rb. Zeeland-West-Brabant 11 december 2018, ECLI:NL:RBZWB:2018:6833	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan verkrachting in de nacht in de bosjes toen slachtoffer haar hond aan het uitlaten was.</p>

			<p><u>Sanctiestelsel: Jeugdsanctiestelsel.</u> Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand: Verminderd toerekeningsvatbaar</u></p> <p><u>Sanctie: Jeugddetentie voor 365 dagen waarvan 353 dagen voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis.</u></p>
9	Rb. Amsterdam 16 januari 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:254	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan medeplegen van verkrachting. De dader heeft via WhatsApp gedreigd een seksfilmpje online te zetten.</p> <p><u>Sanctiestelsel: Jeugdsanctiestelsel.</u> Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand: Onbekend</u></p> <p><u>Sanctie: Taakstraf van 60 uur</u></p>
10	Rb. Overijssel 7 februari 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:444	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan verkrachting door onder andere anale penetratie. De verkrachting vond midden in de nacht plaats op een openbare plek.</p> <p><u>Sanctiestelsel: Jeugdsanctiestelsel.</u> Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand: Volledig toerekeningsvatbaar</u></p> <p><u>Sanctie: Jeugddetentie voor 12 maanden met aftrek van voorlopige hechtenis.</u></p>
	Doodslag (art. 287 Sr)		

1	Rb. Oost-Brabant 16 juni 2014, ECLI:NL:RBOBR:2014:4554 (poging)	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt een poging doodslag door met een mes in de rug van slachtoffer te steken.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Volledig toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 12 maanden waarvan 6 maanden voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis.</p>
2	Rb. Zeeland-West-Brabant 2 september 2014, ECLI:NL:RBZWB:2014:8946 (poging)	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt een medeplegen aan poging doodslag, waarbij met een vuurwapen in het gezicht van slachtoffer is geslagen en in de buik en op het hoofd is geschopt/getrapt.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Onbekend</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 134 dagen waarvan 90 dagen voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis en een taakstraf van 140 uur.</p>
3	Rb. Oost-Brabant 27 oktober 2014, ECLI:NL:RBOBR:2014:6969 (poging)	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan een poging doodslag door het slachtoffer met een mes diep in zijn buik te steken.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> (Licht) verminderd toerekeningsvatbaar</p>

			<u>Sanctie: Jeugddetentie voor 9 maanden waarvan 5 maanden voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis.</u>
4	Rb. Zeeland-West-Brabant 16 december 2014, ECLI:NL:RBZWB:2014:9051 (poging)	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan een poging doodslag op een leeftijdsgenoot door met een mes in de borst van het slachtoffer te steken.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> (Licht) verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> PIJ-maatregel</p>
5	Rb. Den Haag 5 februari 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:5550 (poging)	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan een poging doodslag door het slachtoffer in een park met een mes te steken en te snijden in het hoofd, gezicht en borst.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 84 dagen met aftrek van voorlopige hechtenis. Taakstraf van 35 uur. Voorwaardelijke PIJ-maatregel.</p>
6	Rb. Den Haag 5 februari 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:5562 (poging)	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan een poging doodslag door een cementsteen naar het slachtoffer te gooien waarna het hoofd is geraakt.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het</p>

			<p>volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Onbekend</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 6 maanden geheel voorwaardelijk dagen met aftrek van voorlopige hechtenis. Taakstraf van 180 uur.</p>
7	<p>Rb. Zeeland-West-Brabant 17 maart 2015, ECLI:NL:RBZWB:2015:1708 (poging)</p>	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan een poging doodslag door met een mes meerdere malen in het gezicht van het slachtoffer te meppen.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Licht verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 18 maanden geheel onvoorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis en voorwaardelijke PIJ-maatregel.</p>
8	<p>Rb. Amsterdam, 7 april 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:6533 (poging)</p>	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan poging doodslag door het slachtoffer met een mes in zijn hart en borst te steken.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Onbekend</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 12 maanden waarvan 6 maanden voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis.</p>
9	<p>Rb. Noord-Holland 23 juni 2015,</p>	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan een poging doodslag door het slachtoffer met een mes meermalen ter</p>

	ECLI:NL:RBNHO:2015:5948 (poging)		<p>hoogte van zijn ribbenkast te steken. De jeugdige had van een ander de opdracht gekregen het slachtoffer te beroven. De jeugdige heeft het slachtoffer vervolgens opgewacht.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Volledig toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 223 dagen waarvan 60 dagen voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis.</p>
10	Rb. Den Haag 16 juli 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:9404 (poging)	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan poging doodslag door het slachtoffer met een mes in zijn hals, buik en been te steken.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 14 maanden waarvan 8 maanden voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis.</p>
11	Rb. Noord-Holland 24 november 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:11752 (poging).	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan een poging doodslag door een politieambtenaar meermalen met een klauwhamer tegen het hoofd te slaan.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Volledig ontoerekeningsvatbaar</p>

			<u>Sanctie: PIJ-maatregel</u>
12	Rb. Noord-Nederland 10 december 2015, ECLI:NL:RBNNE:2015:5674	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan medeplegen aan doodslag. De jeugdige heeft het slachtoffer samen met zijn vader tegen de grond geslagen en meermalen tegen het hoofd, in het gezicht, tegen de hals en tegen de romp geslagen. De jeugdige heeft met een honkbalknuppel meermalen tegen de rug en het hoofd geslagen. De jeugdige heeft slachtoffer op meerdere plekken vast getapet en tegen het lichaam geschopt.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Volwassenensanctiestelsel De OvJ heeft volwassenensanctiestelsel gevorderd in tegenstelling tot advies van deskundigen. De rechtbank ziet in de <i>ernst van het feit, de gruwelijke wijze waarop het slachtoffer om het leven is gekomen, de omstandigheid dat het een wraakactie betreft en zijn betrokkenheid met drugs</i> reden om het meerderjarigenstrafrecht toe te passen. De rechtbank noemt geen contra-indicaties.</p> <p><u>Mentale toestand: Volledig toerekeningsvatbaar</u></p> <p><u>Sanctie: Onvoorwaardelijke gevangenisstraf van 8 jaar met aftrek voorlopige hechtenis.</u></p>
13	Rb. Noord-Nederland 26 januari 2016, ECLI:NL:RBNNE:2016:376 (poging)	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan poging doodslag door het slachtoffer in de nacht met geschoeide voet te trappen/schoppen terwijl het slachtoffer op de grond lag.</p> <p><u>Sanctiestelsel: Jeugdsanctiestelsel.</u> Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p>

			<p><u>Mentale toestand:</u> Volledig toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 116 dagen waarvan 90 dagen voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis. Taakstraf van 150 uur.</p>
14	<p>Rb. Oost-Brabant 29 februari 2016, ECLI:NL:RBOBR:2016:1577 (poging)</p>	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan het medeplegen van een poging doodslag door het slachtoffer dat op de grond lag te schoppen tegen het hoofd en het lichaam.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Onbekend</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie van 3 maanden geheel voorwaardelijk met aftrek voorlopige hechtenis. Taakstraf van 200 uur.</p>
15	<p>Rb. Noord-Holland 28 juli 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:7104 (poging)</p>	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich (tijdens zijn proeftijd) schuldig gemaakt aan poging doodslag door het slachtoffer met een honkbalknuppel op het achterhoofd te slaan.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Onbekend</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie van 180 dagen waarvan 104 dagen voorwaardelijk met aftrek voorlopige hechtenis. Taakstraf van 35 uur.</p>
16	<p>Rb. Den Haag 6 februari 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:2307 (poging)</p>	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan poging doodslag door het slachtoffer met een mes éénmalig in zijn buik te steken.</p>

			<p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Onbekend</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie van 213 dagen waarvan 140 dagen voorwaardelijk met aftrek voorlopige hechtenis.</p>
17	Rb. Amsterdam 5 juli 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:4718	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan doodslag door met een mes in de borststreek van het slachtoffer te steken.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie van 654 dagen waarvan 327 dagen voorwaardelijk met aftrek voorlopige hechtenis.</p>
18	Rb. Zeeland-West-Brabant 13 juli 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:4212 (poging)	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan een poging doodslag door het slachtoffer in de aula van zijn school vanuit het niets van achteren aan te vallen en met kracht in zijn gezicht te stompen. Toen het slachtoffer op de grond viel heeft de jeugdige tegen het hoofd getrapt.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Geheel voorwaardelijke jeugddetentie van 6 maanden met</p>

			af trek voorlopige hechtenis en taakstraf van 140 uur.
19	Rb. Midden-Nederland 14 juli 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:5452 (poging)	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan poging doodslag door het slachtoffer dat op de grond lag met geschoeide voet te schoppen tegen het hoofd.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Onbekend</p> <p><u>Sanctie:</u> Geheel voorwaardelijke jeugddetentie van 6 maanden met af trek voorlopige hechtenis en taakstraf van 120 uur.</p>
20	Rb. Amsterdam 31 juli 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:5509 (poging)	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan het medeplegen van een poging doodslag door het slachtoffer dat op de grond lag met geschoeide voet te schoppen in het gezicht.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Onbekend</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie van 60 dagen onvoorwaardelijk met af trek voorlopige hechtenis. Taakstraf van 80 uur waarvan 40 voorwaardelijk.</p>
21	Rb. Amsterdam 31 juli 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:5510 (poging)	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan het medeplegen van een poging doodslag door het slachtoffer dat op de grond lag met geschoeide voet te schoppen in het gezicht.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het</p>

			<p>volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Onbekend</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie van 180 dagen waarvan 60 voorwaardelijk met aftrek voorlopige hechtenis. Taakstraf van 35 uur.</p>
22	<p>Rb. Zeeland-West-Brabant 28 november 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:8158 (poging)</p>	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan poging doodslag door het slachtoffer met een mes meermalen in zijn schouder en hoofd te steken.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie van 201 dagen waarvan 180 voorwaardelijk met aftrek voorlopige hechtenis. Taakstraf van 200 uur.</p>
23	<p>Rb. Zeeland-West-Brabant 2 januari 2018, ECLI:NL:RBZWB:2018:85 (poging)</p>	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan poging doodslag door het slachtoffer met een mes in zijn zij en rug te steken.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie van 248 dagen waarvan 120 voorwaardelijk met aftrek voorlopige hechtenis. Taakstraf van 200 uur.</p>

24	Rb. Noord-Nederland 17 mei 2018, ECLI:NL:RBNNE:2018:1853	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan doodslag, die zijn ex-stiefvader en aan wie hij drugs verkocht, door het slachtoffer met een mes in zijn zij te steken. De jeugdige heeft het mes vervolgens schoongemaakt en is weggereden. Het slachtoffer had drugs van de jeugdige gestolen.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Het toepassen van het volwassenensanctiestelsel is heel kort aan de orde geweest. Enkel is gezegd dat de wenselijkheid van deze mogelijkheid door de deskundigen is onderzocht, maar dat zij hebben geadviseerd het jeugdsanctiestelsel toe te passen. De rechtbank sluit zich hierbij aan. Er worden geen (contra-)indicaties genoemd.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie van 24 maanden geheel onvoorwaardelijk en een PIJ-maatregel.</p>
25	Rb. Midden-Nederland 13 juli 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:3274	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan de doodslag van een meisje. Hoe het meisje om het leven is gekomen is onbekend. De jeugdige zwijgt hierover. Het slachtoffer is levenloos in een sloot gevonden.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. De eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is wel besproken, maar daar is door de rechtbank niet voor gekozen. Enerzijds heeft verdachte een zeer ernstig feit gepleegd, heeft de jeugdige telkens gezwegen over wat er gebeurd is, wil hij zelf de regie behouden en is hij zelfbepalend (indicaties). De jeugdige is volwassen overgekomen. Anderzijds is er bij de jeugdige sprake van grote eenzaamheid en sociaal isolement. Hij is in</p>

			<p>zijn opvoeding verwaarloosd. Hij heeft een ernstig-verstoorde ouder-kind relatie. Een veilige basis en een ondersteunend netwerk ontbreekt. De jeugdige is nog jong en bij hem is met name sprake van jeugd- en ontwikkelingsstoornissen. De jeugdige lijkt gebaat bij een pedagogische aanpak en setting (contra-indicaties).</p> <p>Tevens wordt door de rechtbank de mogelijkheid benoemd om de PIJ-maatregel om te zetten in een Tbs.</p> <p><u>Mentale toestand: Verminderd toerekeningsvatbaar</u></p> <p><u>Sanctie: Jeugddetentie van 24 maanden geheel onvoorwaardelijk en een PIJ-maatregel.</u></p>
26	Rb. Gelderland 18 september 2018, ECLI:NL:RBGEL:2018:4931 (poging)	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan een poging doodslag door het slachtoffer in een stilstaande bus met veel passagiers uit het niets met een mes te steken.</p> <p><u>Sanctiestelsel: Jeugdsanctiestelsel.</u> Ten aanzien van het volwassenensanctiestelsel is in één zin aangegeven dat er geen aanleiding is om dit stelsel toe te passen.</p> <p>Ook heeft de rechtbank aangehaald dat de PIJ-maatregel kan worden omgezet in een Tbs.</p> <p><u>Mentale toestand: Verminderd toerekeningsvatbaar</u></p> <p><u>Sanctie: Jeugddetentie van 189 dagen geheel onvoorwaardelijk en een PIJ-maatregel.</u></p>
27	Rb. Oost-Brabant 11 maart 2019, ECLI:NL:RBOBR:2019:1465 (poging)	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan het medeplegen aan een poging doodslag door het slachtoffer tegen het hoofd te schoppen tijdens het uitgaan.</p>

			<p><u>Sanctiestelsel: Jeugdsanctiestelsel.</u> Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand: Verminderd toerekeningsvatbaar</u></p> <p><u>Sanctie: Jeugddetentie van 188 dagen geheel onvoorwaardelijk en een PIJ-maatregel.</u></p>
28	Rb. Oost-Brabant 13 maart 2019, ECLI:NL:RBOBR:2019:1379 (poging)	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan een poging doodslag door het slachtoffer met een mes in diens arm en borst te steken.</p> <p><u>Sanctiestelsel: Jeugdsanctiestelsel.</u> Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand: Verminderd toerekeningsvatbaar</u></p> <p><u>Sanctie: Jeugddetentie van 90 dagen geheel onvoorwaardelijk en een voorwaardelijke PIJ-maatregel.</u></p>
	Gekwalificeerde doodslag (art. 288 Sr)		
1	Rb. Amsterdam 22 februari 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:958	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan gekwalificeerde doodslag door het slachtoffer in een park zeven maal met een mes te steken in de borst- en halsstreek, welke doodslag werd vergezeld van diefstal met geweld en afpersing van de telefoon en portemonnee van het slachtoffer. De doodslag werd gepleegd om dit strafbare feit te vergemakkelijken.</p> <p><u>Sanctiestelsel: Jeugdsanctiestelsel.</u> Door de OvJ is toepassing van het volwassenensanctiestelsel wel geëist. De rechtbank concludeert dat de ernst van</p>

			<p>het feit en de omstandigheden waaronder het feit is begaan indicaties zijn om het volwassenensanctiestelsel toe te passen. Daarentegen sluit de rechtbank zich aan bij de deskundigenadviezen om het jeugdstrafrecht toe te passen. De redenen hiervoor zijn te vinden in de persoonlijkheid van de dader. De jeugdige oogt kinderlijk, heeft behoefte aan ondersteuning, structuur, genegenheid en scholing. Hij is niet eerder veroordeeld. De mogelijkheden binnen het jeugdstrafrecht zijn nog niet verbruikt. Hij heeft in de JJI een positieve ontwikkeling laten zien. De motivatie van de rechtbank is uitgebreid.</p> <p><u>Mentale toestand: Verminderd toerekeningsvatbaar</u></p> <p><u>Sanctie: Jeugddetentie van 24 maanden geheel onvoorwaardelijk en een PIJ-maatregel.</u></p>
	Moord (art. 289 Sr)		
1	Rb. Noord-Holland 11 februari 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:919	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan moord op zijn broer door zijn broer op diens verzoek met een vuurwapen door zijn hoofd te schieten. Zijn broer zag het leven niet meer zitten, maar durfde niet zelf een eind aan zijn leven te maken.</p> <p><u>Sanctiestelsel: Jeugdsanctiestelsel.</u> Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand: Verminderd toerekeningsvatbaar</u></p> <p><u>Sanctie: Jeugddetentie van 232 dagen geheel onvoorwaardelijk en een PIJ-maatregel.</u></p>

2	Rb. Den Haag 24 april 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:4658	16	<p><u>Casuïstiek</u>: De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan moord door op school een klasgenoot in zijn hals te steken met een mes.</p> <p><u>Sanctiestelsel</u>: Jeugdsanctiestelsel. Ten aanzien van het volwassenensanctiestelsel is enkel gezegd dat dit niet wordt geadviseerd aangezien bij de jeugdige sprake is van een onrijpe persoonlijkheidsontwikkeling.</p> <p><u>Mentale toestand</u>: Verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie</u>: Jeugddetentie van 20 maanden geheel onvoorwaardelijk en een PIJ-maatregel.</p>
3	Rb. Overijssel 15 juni 2015, ECLI:NL:RBOVE:2015:2844	17	<p><u>Casuïstiek</u>: De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan moord en een poging tot moord. De jeugdige heeft beide slachtoffers met een mes gestoken in de borst- en buikstreek. Eén van de slachtoffers is overleden.</p> <p><u>Sanctiestelsel</u>: Jeugdsanctiestelsel. De eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is wel besproken. Echter is de jeugdige nog onvoldoende emotioneel ontwikkeld volgens de RvdK.</p> <p><u>Mentale toestand</u>: Sterk verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie</u>: Jeugddetentie van 24 maanden geheel onvoorwaardelijk en een PIJ-maatregel.</p>
4	Rb. Oost-Brabant 20 juli 2016, ECLI:NL:RBOBR:2016:3846	17	<p><u>Casuïstiek</u>: De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan moord op zijn zusje, moeder en oma. Zijn zusje heeft hij driemaal gewurgd. Zijn moeder en oma heeft hij meermalen met een dumbell op het hoofd geslagen.</p>

			<p><u>Sanctiestelsel:</u> Volwassenensanctiestelsel De rechtbank ziet in alle drie de criteria aanleiding om het jeugdstrafrecht buiten toepassing te laten. Ten aanzien van de persoonlijkheid van de dader specificeert de rechtbank dat de volwassen behandelmogelijkheden beter aansluiten. De mogelijkheden binnen de PIJ-maatregel zijn ontoereikend. De Tbs sluit beter aan bij de problematiek van de jeugdige.</p> <p>Tevens vindt de rechtbank dat de maximale detentiestraf van 24 maanden in het jeugdstrafrecht onvoldoende in verhouding staat met de ernst van het delict.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Sterk verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u></p>
5	Rb. Zeeland-West-Brabant 29 mei 2018, ECLI:NL:RBZWB:2018:3119 (poging)	16	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan het medeplegen van een poging moord op verkeersdeelnemers door een grote kei op de weg te leggen. Eén slachtoffer is hierdoor tegen een boom geknald. Het was niet de bedoeling hiermee iemand om het leven te brengen, maar dit risico is wel aanvaard.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Onbekend</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugddetentie voor 12 maanden waarvan 6 maanden voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis. Taakstraf van 150 uur.</p>
6	Rb. Zeeland-West-Brabant 29 mei 2018, ECLI:NL:RBZWB:2018:3121 (poging)	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan het medeplegen van een poging moord op verkeersdeelnemers door een grote kei op de weg te leggen. Eén slachtoffer is hierdoor tegen een boom</p>

			<p>geknald. Het was niet de bedoeling hiermee iemand om het leven te brengen, maar dit risico is wel aanvaard.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Jeugdsanctiestelsel. Eventuele toepassing van het volwassenensanctiestelsel is niet besproken.</p> <p><u>Mentale toestand:</u> Verminderd toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Jeugdetentie voor 10 maanden waarvan 5 maanden voorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis. Taakstraf van 150 uur.</p>
7	Rb. Rotterdam 10 december 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:10101	17	<p><u>Casuïstiek:</u> De jeugdige heeft zich schuldig gemaakt aan medeplegen van een dubbele moord, waarvan één onbedoeld slachtoffer. De jeugdige heeft, samen met anderen, dagenlang de omgeving geobserveerd om een geschikt moment uit te zoeken. De moord betreft een koelbloedige liquidatie waarbij jeugdige is ingehuurd. Door een vuurwapen zijn ten minste 25 kogels afgevuurd waarbij het doelwit en de onbedoelde persoon om het leven zijn gekomen.</p> <p><u>Sanctiestelsel:</u> Volwassenensanctiestelsel De deskundigenadviezen en het advies van de Raad verschillen over het al dan niet toepassen van het volwassenenstrafrecht. De rechtbank ziet in alle drie de criteria aanleiding tot toepassing van volwassenensanctiestelsel en concludeert dat het gaat om een zeer ernstig feit met een volwassen karakter. De jeugdige was ten tijde van het delict 2 weken voor zijn 18^e verjaardag. Hij heeft geen verantwoordelijkheid genomen, beroept zich telkens op zijn zwijgrecht, heeft een berekenende houding. Daarnaast is een pedagogische/gezinsgerichte aanpak niet meer mogelijk. Bij het delict is de jeugdige planmatig te werk gegaan.</p>

			<p><u>Mentale toestand:</u> Volledig toerekeningsvatbaar</p> <p><u>Sanctie:</u> Gevangenisstraf van 20 jaar onvoorwaardelijk met aftrek van voorlopige hechtenis.</p>
--	--	--	---

Bijlage B: Overzicht tabellen

Deze bijlage bevat een overzicht van alle tabellen die in deze scriptie aan de orde zijn geweest inclusief een aantal tabellen die niet eerder zijn getoond.

Tabellen die in scriptie aan de orde zijn geweest

Tabel 2: Uitspraken naar type delict

Type delict	Aantal uitspraken	Waarvan pogingen
Verkrachting (art. 242 Sr)	10	-
Doodslag (art. 287 Sr)	28	24
Gekwalificeerde doodslag (art. 288 Sr)	1	-
Moord (art. 289 Sr)	7	2
Totaal	46	26

Tabel 2: Uitspraken naar leeftijd jeugdigen ten tijde van het delict

Leeftijd t.t.v.h.d.*	Aantal jeugdigen	Percentage
16 jaar	18	39,1%
17 jaar	28	60,9%
Totaal	46	100%

* ten tijde van het delict

Tabel 3: Aantal keren dat art. 77b Sr is besproken

Volwassenensanctiestelsel wel besproken in uitspraak	9	19,6%
Volwassenensanctiestelsel niet besproken in uitspraak	37	80,4%

Tabel 4: Aantal keren dat art. 77b Sr is besproken naar delict

Type delict	Aantal uitspraken van geheel	Percentage
Verkrachting	0 van de 10	0%
Doodslag	4 van de 28	14,3%
Gekwalificeerde doodslag	1 van de 1	100%
Moord	4 van de 7	57%

Tabel 5: Aantal uitspraken naar sanctiestelsel

Volwassenensanctiestelsel	3	6,5%
Jeugdsanctiestelsel	43	93,5%

Tabel 6: Aantal keren dat art. 77b Sr is toegepast naar delict

Type delict	Aantal uitspraken van geheel	Percentage
Verkrachting	0 van de 10	0%
Doodslag	1 van de 28	3,5%
Gekwalificeerde doodslag	0 van de 1	0%
Moord	2 van de 7	28,6%

Tabel 7: Aantal jeugdigen naar mentale toestand

Mentale toestand	Aantal jeugdigen	Percentage
Volledig toerekeningsvatbaar	7	15,2%
Licht verminderd toerekeningsvatbaar	3	6,5%
Licht tot verminderd toerekeningsvatbaar	2	4,3%
Verminderd toerekeningsvatbaar	18	39,1%
Sterk verminderd toerekeningsvatbaar	2	4,3%
Volledig ontoerekeningsvatbaar	1	2,2%
Onbekend	13	28,3%
Totaal	46	100%

Tabel 83: Aantal uitspraken naar sanctie

Sanctie	Aantal keren opgelegd	Percentage
Jeugddetentie	40	86,9%
PIJ-maatregel	14	30,4%
Gevangenisstraf	3	6,5%
Terbeschikkingstelling	1	2,2%
Taakstraf	15	32,6%

Tabel 9: Aantal sancties naar type delict

	Jeugddetentie	PIJ	Gevangenisstraf	Tbs	Taakstraf
Verkrachting (10)	9	1	-	-	1
Doodslag (28)	25	9	-	-	12
Gekwalificeerde doodslag (1)	1	1	1	1	-
Moord (7)	5	3	2	-	2
Totaal (46)	40	14	3	1	15

Tabellen die niet eerder zijn behandeld

Tabel 40: Aantal uitspraken per rechtbank

Rechtbank	Aantal uitspraken	Percentage
Amsterdam	6	13,0%
Den Haag	6	13,0%
Gelderland	1	2,2%
Limburg	-	0%
Midden-Nederland	3	6,5%
Noord-Holland	4	8,7%
Noord-Nederland	3	6,5%
Oost-Brabant	6	13,0%
Overijssel	5	10,9%
Rotterdam	3	6,5%
Zeeland-West-Brabant	9	19,6%
Totaal	46	100%

Tabel 51: Aantal uitspraken dat art. 77b Sr is besproken en/of toegepast naar rechtbank

Rechtbank	Wel besproken	Niet besproken	Jeugd-sanctiestelsel	Volwassenen-sanctiestelsel
Amsterdam	1	5	6	-
Den Haag	1	5	6	-
Gelderland	1	-	1	-
Limburg	-	-	-	-
Midden-Nederland	1	2	3	-
Noord-Holland	-	4	4	-
Noord-Nederland	2	1	2	1
Oost-Brabant	1	5	5	1
Overijssel	1	4	5	-
Rotterdam	1	2	2	1
Zeeland-West-Brabant	-	9	9	-
Totaal	9	37	43	3

Bijlage C: Overzicht geïnterviewde respondenten

Rechter A

Geïnterviewd op 25 maart 2019

Duur van het interview: 59:37 uur

Rechtbank Zeeland-West-Brabant, locatie Breda

Rechter B

Geïnterviewd op 25 maart 2019

Duur van het interview: 52:07 uur

Rechtbank Zeeland-West-Brabant, locatie Middelburg

Rechter C

Geïnterviewd op 27 maart 2019

Duur van het interview: 45:08 uur

Rechtbank Zeeland-West-Brabant, locatie Breda

Rechter D

Geïnterviewd op 2 april 2019

Duur van het interview: 56:27 uur

Rechtbank Overijssel, locatie Almelo

Rechter E

Geïnterviewd op 3 april 2019

Duur van het interview: 1:00:00 uur

Rechtbank Rotterdam, locatie Rotterdam

Dit interview is niet opgenomen.

Bijlage D: Vragenlijst voor interviews

Theoretisch deel

Algemene inleidende vragen

1. Bent u bekend met de drie criteria voor toepassing van het volwassenensanctiestelsel?
2. Wat is uw mening over de mogelijkheid om het volwassenensanctiestelsel toe te passen bij 16- en 17-jarigen?
3. Wat vindt u van de leeftijdsgrenzen voor toepassing van art. 77b Sr? Bijvoorbeeld ook de mogelijkheid bij 15-jarigen of alleen bij 17-jarigen?
4. Behandelt u zaken waar *in theorie* vanwege de ernst van het feit het volwassenensanctiestelsel toegepast had kunnen worden?
5. Heeft u als jeugdstrafrechter wel eens het volwassenensanctiestelsel toegepast op een 16- of 17-jarigen? Zo ja:
 - a. Hoe vaak?
 - b. Welke criteria gaven voor u de doorslag?
 - c. Voelde u een maatschappelijke druk om een hogere straf op te leggen dan de maximale straf in het jeugdstrafrecht?
 - d. Welke straf heeft u toen opgelegd en waarom?

Vragen over de afzonderlijke criteria

Ernst van het feit

6. De wet geeft geen nadere invulling van dit criterium. Hoe zou u dit criterium invullen? Welke feiten zijn voor u ernstig genoeg om aan de hand van dit criterium het volwassenensanctiestelsel toe te passen?
7. In hoeverre vindt u verkrachting ernstig genoeg om aan de hand van dit criterium het volwassenensanctiestelsel te overwegen?
8. In hoeverre heeft u behoefte aan een nadere invulling van dit criterium door de wetgever? Bijvoorbeeld door delicten te kwalificeren met een bepaald strafmaximum of door een opsomming van delicten.

Persoonlijkheid van de dader

9. Ook hier geeft de wet geen nadere invulling van dit criterium. Hoe zou u dit criterium invullen?
10. In hoeverre speelt de mate van toerekeningsvatbaarheid van de jeugdige hier voor u een rol?
11. In hoeverre heeft u behoefte aan een nadere invulling van dit criterium door de wetgever?

Omstandigheden waaronder het feit is begaan

12. Door de wetgever is dit criterium bedoeld om 18-'ers en 18+'ers die samen een strafbaar feit hebben gepleegd gelijkelijk te kunnen straffen. Wat vindt u daarvan?
13. Gebruikt u dit criterium ook op een andere manier? Zo ja, hoe?
14. In hoeverre heeft u behoefte aan een nadere invulling van dit criterium door de wetgever?

Vragen over de samenhang van de criteria

15. Zijn er nog andere feiten of omstandigheden die niet onder een van deze criteria vallen, waarmee u rekening zou houden om het volwassenensanctiestelsel al dan niet toe te passen?
16. Deze drie criteria zijn alternatief geformuleerd, niet cumulatief. Wat vindt u daarvan?
17. In hoeverre vindt u dat altijd sprake moet zijn van een ernstig delict om het volwassenensanctiestelsel toe te passen?

Vragen over al dan niet toepassing van volwassenensanctiestelsel

18. Indien u een zaak behandelt waarbij in theorie het volwassenensanctiestelsel toegepast kan worden, in hoeverre overweegt u dit dan ook altijd?
19. In hoeverre maakt het voor u verschil of de jeugdige ten tijde van het delict 16 of 17 jaar oud was? Zou u het volwassenensanctiestelsel eerder overwegen bij een 17-jarige dan bij een 16-jarige?
20. In hoeverre maakt het voor u verschil of er sprake was van een poging of een voltooiing van het delict?
21. Indien u het volwassenensanctiestelsel overweegt, maar besluit dit niet toe te passen, neemt u hier dan alsnog één of meerdere zinnen of overwegingen van op in de uitspraak? Zo ja, hoe uitgebreid zou u dit motiveren/toelichten? Zou u ook indicaties en contra-indicaties bespreken, ook al past u art. 77b Sr niet toe?
22. Indien u het volwassenensanctiestelsel toepast (of zou toepassen), in hoeverre zou u aandacht besteden aan de motivering? Zou u daarbij ook contra-indicaties bespreken of alleen indicaties?

Internationaal recht

Het internationale recht gebiedt landen een apart jeugdstrafrecht te hebben dat op *alle* minderjarigen van toepassing is, zonder uitzonderingen. Het Internationale Kinderrechtencomité dringt aan om uitzonderingsmogelijkheden, zoals art. 77b Sr, op te heffen.

23. In hoeverre speelt dit internationale recht een rol in uw besluitvorming omtrent het volwassenensanctiestelsel?

Vragen ten aanzien van de sanctie

24. Sinds 1 april 2014 is het mogelijk om een PIJ-maatregel na de maximum duur om te zetten in een Tbs met dwangverpleging. Wat vindt u van deze mogelijkheid?
25. Door deze mogelijkheid hoeft het volwassenensanctiestelsel niet meer ingezet te worden om het risico te vermijden dat de jeugdige na 7 jaar PIJ vrij komt terwijl hij nog recidivegevaarlijk is. In hoeverre is dit voor u een reden om sinds 1 april 2014 het volwassenensanctiestelsel minder vaak te overwegen en eventueel toe te passen? Of maakt deze mogelijkheid geen verschil?
26. Wat vindt u van de maximale jeugddetentiestraf van 24 maanden?
27. Heeft u deze straf wel eens opgelegd? Zo ja, had u toen eigenlijk een langere jeugddetentie willen opleggen, maar werd u tegengehouden door het wettelijk maximum van 24 maanden?
28. Is dit maximum van 24 maanden voor u reden om vaker het volwassenensanctiestelsel te overwegen en eventueel toe te passen?
29. Wat zou u ervan vinden als de maximale duur van de jeugddetentie werd verhoogd naar 48 maanden?
30. Zou u het volwassenensanctiestelsel minder vaak overwegen en eventueel toepassen als de maximale jeugddetentie werd verhoogd naar 48 maanden?
31. Zou u het volwassenensanctiestelsel ook overwegen en eventueel toepassen als u qua duur een sanctie oplegt die ook binnen het jeugdsanctiestelsel opgelegd had kunnen worden?
32. Als het volwassenensanctiestelsel wordt toegepast, mag iedere straf, behalve een levenslange gevangenisstraf worden opgelegd. Indien u het volwassenensanctiestelsel toepast of zou toepassen, in hoeverre zou u iedere mogelijke straf opleggen? Of zou u, hoe ernstig het feit ook is, altijd enigszins in de buurt blijven van de maximumstraffen in het jeugdsanctiestelsel.
33. Wat zou u ervan vinden als er een wettelijke maximumstraf zou komen bij toepassing van het volwassenensanctiestelsel? Bijvoorbeeld 10 of 15 jaar.
34. Het internationale recht geeft aan dat vrijheidsbenemende straffen een 'last resort' moeten zijn voor de kortst mogelijke duur. In hoeverre spelen deze internationale standaarden een rol in uw beslissing omtrent de sanctie?
35. Als u het sanctiepakket voor 16- en 17-jarigen volledig zelf mocht creëren, hoe zou dit er volgens u dan uitzien?

